

România literară

Apare săptămînal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu

31 mai - 6 iunie 2000
(Anul XXXIII)

21

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Inedit:

STEFAN BĂNULESCU

(pag. 3)

Cartea neagră a literaturii române

(pag. 4)

Interviurile „României literare”

Emilian GALAICU-PĂUN:

*Uneori, și un poet
singur poate ține loc
de generație*

(pag. 12-13)

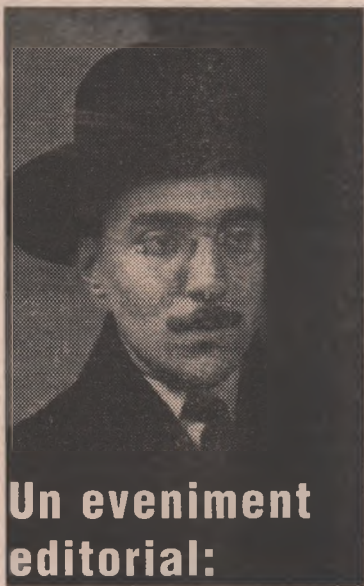

John Updike în „holodeck”

(pag. 22)

Bărbatul ideal

(pag. 7)

**Un eveniment
editorial:**

**Cartea
neliniștirii**
de FERNANDO PESSOA

(pag. 20-21)

*Măhniri
de tânăr
colporteur*

(pag. 2)

Și eu i-am cunoscut...

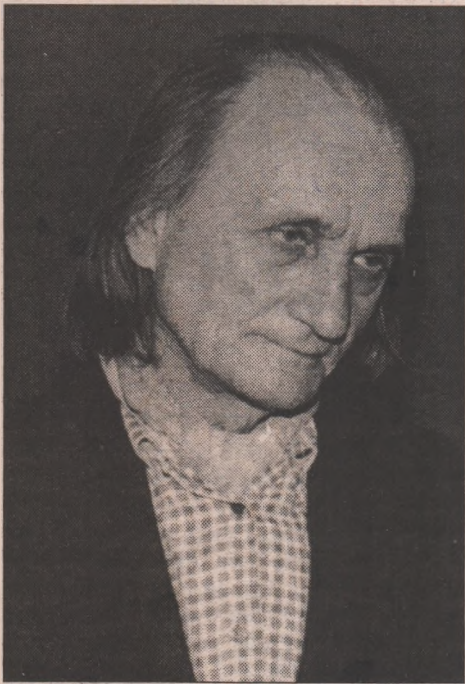
CITESC, între alte noutăți editoriale, *Trecut-au anii...*, fragmentele din jurnalul de exil al lui Virgil Ierunca, publicat la Humanitas, laolaltă cu trei interviuri, câteva articole (unele reluate din *România literară*) și "scrisori nepierdute". Nu-mi propun, aici și acum, să recenzez cartea, care ar merita-o din plin, impresionantă evocare a unei lumi dispărute în bună parte, a unor oameni de seamă, trăitori în exilul parizian al anilor '50. Însemnările de față pornesc de la o surpriză de ordin, așa-zicînd, personal: *și eu i-am cunoscut*, chiar dacă nu afit de bine, pe mulți dintre cei portretizați cu mare talent de Virgil Ierunca și așa putea depune mărturie în privința validității morale și psihologice a portretelor. L-am înfîlmit (deși ne despărțeau afită, vîrsta, depărtarea, vizele - de ieșire, pentru mine, de intrare pentru ei), începînd chiar cu autorul jurnalului, pe care l-am căutat, în 1967, cu ocazia primei mele călătorii în Franța, de cînd durează admirația pe care i-o port și prietenia care ne leagă. Paginile editorialului nu-mi ajung pentru toate numele de cunoscuți ai mei din jurnal! Iată, deschid cartea, și citesc (în ordine) numele lui Lucian Bădescu, Mircea Grigorescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Monica Lovinescu, Horia Stamatu și alții, și alții. Despre unii am mai scris, despre alții nu. Mă opresc acum la cel dinții, acela cu care autorul ia masa în ziua de 1 ianuarie 1949, zi în care debutează însemnările din jurnal.

Lucian Bădescu, coleg și prieten al părinților mei, la Rm-Vâlcea, a plecat din țară, nebănuind că definitiv, în toamna în care izbucnea războiul mondial. În septembrie 1967, m-a așteptat la Paris, lîngă o stație de metro, așa cum stabilisem, de comun acord, prin intermediul lui Virgil Ierunca. Primul lucru pe care mi l-a spus a fost: "Mă bucur să te... revăd". Doar scurta pauză de dinaintea verbului m-a făcut să nu-mi exprim mirarea. Știam că plecase din România pe cînd eu nu eram născut și că nu revenise nici o singură dată. Nu știam că fusese condus la gara din Râmnic de tatăl și de mama mea și că acest lucru se înfîmpla în noiembrie 1939. Mă văzuse, așadar, pe la opt luni și jumătate, în burta mamei. Așa se explica salutul de înfîmpinare. Am mers la el acasă (țin minte că avea un birou minuscul, năpădit de cărți) și am vorbit câteva ore despre literatură. Firește, în trecere, și despre ai mei, și despre Pompilia Eliade, colegă și prietenă cu Bădescu și cu părinții mei, pe vremuri, apoi, prin 1952-1954, cînd luam eu ore de franceză cu ea, pensionară. Eram prea tînăr ca să mă las furat de amintiri, cum, cred, ar fi dorit Lucian Bădescu. Așa că l-am bătut la cap cu ideile mele despre literatură. Nu sînt deloc sigur că le împărtășea. Dar, probabil, din emoția de a-și vizita prin mine tineretea vîlceană, m-a lăsat să turu și aprobîndu-mă din cap. Mă întrepuera doar cît să mă întrebe: "Pompilia trăiește?" Trăia, și încă în aceeași casă veche, în fundul unei curți plină de iarba pe care o ciuguleau orășeniile. Sau: "Avea un cocoș rău care se dădea la oameni. Îl știi?" Povestea cu cocoșul mi-o spusese și Virgil Ierunca, fost, el, elev al Pompiliei și al părinților mei. Curios e că, în anii '50, cînd mă duceam eu la Pompilia, eram agresat de un cocoș de care mă feream plesnindu-l peste cioc cu caietul de franceză, devenit un veritabil ciur. Era vorba de cocoși diferiți, dată fiind trecerea deceniilor, dar cu siguranță rude, de vreme ce se comportau la fel.

Asemenea uimitoare punți peste timp au mai fost în înfîlmitura mea cu Lucian Bădescu din 1967 (nu l-am revăzut niciodată; în 1981, cînd eu am fost din nou la Paris, murise), eminentul profesor de la Sorbona, autor al unui studiu despre Léon Daudet, pe care mi l-a oferit, idolul liceenilor de vîrsta lui Virgil Ierunca din Râmnic. Le voi povesti cu alt prilej. Ca și altele, ai căror protagoniști au fost eroii aceluiași jurnal, intitulat nostalgic *Trecut-au anii...*

Ștefan Bănuțescu

8 sept. 1926-25 mai 1998

Elena,

AM GĂSIT în sertarul biroului meu tocul tău. De mai bine de șase luni, de când sunt la blestemata asta de gazetă, nu m-a mai chemat o foaie albă pe care s-o cred curată. Aș fi vrut să scriu, de multe ori am vrut să reiau mapele care mi-au rămas în scrin, dar știam că foile scrise deja, mă refuză și mai mult. În momentele noastre de încredere și prietenie - și au fost multe - simțeam că s-a schimbat ceea ce doream, simțeam egoist asta, simțeam că nu voi mai scrie cum am scris, că m-am desprins de mine și de alții și că m-am înfrânt, că pot lua lucrurile nu de la început cum banal se spune, ci dintr-un groaznic pustiu al nimăului. Râd, îmi amintesc din 1944, eram student, mi se pare că era prin octombrie, într-un București unde înseși coconele prinseseră gust de democrație și deși-și înșelaseră din plin soții între cele două războaie, deci în douăzeci de ani de pace, începuseră în acel an de toamnă '44 să creadă că au posibilitatea să le dea brânci în mișcările de stradă cu țipatul - sunt burgheji! - și strada să-i sfășie pe acei nenorociți, zdreanța în punge și onoarea lor de familisti. Pe stâlpii Palatului din centru se suiau atunci, pe rând, trecători, fiecare putea ține un discurs, unul vorbea despre drepturile funcționarilor, altul despre economie în general, altul despre era luminii - și în larma pietii înțesate de mulțime, prin care abia puteau să traverseze ofițerii ruși, americani, englezi pe atunci în trecere pe aici, se auzea foarte puțin din aceste discursuri, pe care vorbitorii, anonimi, în pregătirea de voce publică, nu și le repetaseră de prea multe ori acasă și între cele două războaie. Știu că unul, pentru a fi mai convingător, se ridicase pe un stâlp, a încercat să vorbească, era îmbrăcat așa și așa, s-a convins că e inutil să domine o piață

S-AU ÎMPLINIT la 25 mai doi ani de la moartea lui Ștefan Bănuțescu. Pentru a marca această comemorare, d-ra Sultana Bănuțescu, fiica marelui prozator, ne-a încredințat spre publicare acest text inedit pentru care îi mulțumim. Textul face parte din Muzeul scrisorilor, al treilea volum al trilogiei Elegii la sfârșit de secol. Este o scrisoare din 1968 trimisă de Ștefan Bănuțescu din redacția revistei Luceafărul, al cărei redactor șef era în acel moment, viitoarei sale soții, Mihaela-Elena Guga (18 februarie 1943-16 februarie 1999). Avem în față, de fapt, un fragment evocator extraordinar, proiecție în lumea fabuloasă bănuțesciană. (R.I.)

cu vocea sa care nu obținuse probabil până atunci minima victorie de a convinge un prieten comod despre cele mai evidente stări ale vremii (ploaie, ninge etc.) și a recurs la gestul de a scoate din buzunarul hainei un sfert de pâine pe care a început să-l agite pe deasupra capului, emoționând mulțimea astfel, care l-a aclamat. A fost cel mai sincer succes. Omul a dispărut apoi în mulțime, poate că n-a mai trăit de atunci această victorie oratorică, oricât și-o fi arătat colții cu care a mestecat, zilnic, pâine, de atunci încolo. Povestea e fără morală și nici nu prea văd rezultatul aplicării ei într-un moment sau altul. Un cunoscut al fratelui meu C. voia odată să fie hazliu - eram copii, liceeni - spunea că o soră a lui, cea mai harnică dintre surorile lui, care cădea frântă de muncă seara, țipase în somn câteva nopți de-a rândul că vrea orez albastru. Asta se petrecea în Calărași, orașul în care și nebunii erau suspectați, prin 1939, că ar fi spioni bulgari, cam în timpul când un om cu picior de lemn bea zilnic pe credit un pahar de țuică în cărciuma permanent goală a Doamnei Dădârlad. Era o doamnă stimabilă, consuma în liniște băuturi în prezența clientului, păstrându-și însă seninătatea de patron, bea trist și independent, absentă față de omul cu paharul pe credit și într-o zi a observat uluită că aceasta ar putea însemna egalitate cu toleratul pe care-l credita. Și a simțit, se crede, teribila sete de a-l teroriza pe singularul client care o respectase, o omagiase ca patroana solicitându-i zilnic creditul. Doamna i-a cerut brusc, brutal să-i achite imediat, toate datoriile - și erau multe - adunate cu paharul acela zilnic de țuică. Naiv, zdrobit de nedelicatetea Doamnei, stimată în tot orașul pentru nefericirea întreprinderii ei comerciale, clientul a dat un răspuns de copil: - Dar, Doamnă, nu am nici un ban! Și atunci s-a întâmplat un lucru pe care orașul nu și

CÎNTEC DE SEARĂ

Mă-ntorc acasă
Cu soarele asfintit în cămașă.
Cu praf dulce între măsele și dinți

Și cu oasele firbinti.
Mă salt din oasele toate
Și calc între ziua și noapte.
Îmi trece umbra pe lună
Și-i lasă pe frunte țărână.
Pînă la ziua albă
Îmi răsar stelele între barbă și iarbă.

PIATRĂ SAU CÎNTEC DE DOBROGEAN BĂTRÎN

Cine blestemă și scurmă
De mă uit la uit la mine-n urmă?

Îmi văd tinerețea toată

Prefăcută-n colți de piatră,
Pietre sparte de ierbi pline,
Mai bătrîne decît mine.

Piatră-i - tot - popa Custură,
Ploaia verde-i cîntă-n gură
Piatră-i clopotul, nu sună,
Și de el dascălu-atîrnă.
Mîna-i e de piatră spîină,
Cu tot ștreangul împreună.
Unde stă mîna pe ștreang
S-a strîns ploaia verde cheag.
S-a ros piatra și s-a supt,
Din mîna ștreangul s-a rupt.
Piatră-i ploaia, plouă var,
Picurii în așchii sar.

Piatră-i Chira la fîntînă,
Și sub soare, și sub lună.
Chira mea, Chiră satană,
Rămasă de fată vădană,
Mireasă fără cunună
Rezemată de fîntînă,
Stă sub soare și sub lună,

Cu toarta găleții-n mîină.
A-mpietrit Chira, nebuna.
Chiră, fă, Chiră de piatră,
Îți plînge ploaia pe față,
Ploaia din urmă, de piatră.

OMUL ȘI MOARTEA

Aram cu plugul la vale
Și-mi săpam mormîntu-n cal
Oricît plugul îl împingi,
Nu vezi moartea de opinci.

Aram cu plugul la deal,
Nu vedeam moartea de cal.

Mă uitam peste pămînt,
Nu vedeam moartea de vînt

Moartea nu-i, ce-o fi cu ea?
Că știam c-o să mă ia.

Nici sus moartea nu era.

Sta în vale și rîdea,
Călare pe șeaua mea.

Mi-am uitat cuțitul meu
În-de căpățiul tău.

Am pierdut cuțit de aur,
Altul nu găsesc pe plaur,

Plaurul s-a înecat,
Ghiolul e adînc și-i lat.
Luna-i mare și mă vinde,

Mistretul mă ia în dinte,
Mă iau cîinii și stăpînii.

La tine nu-i loc în pat,
Te-ai lățit, te-ai măritat.

Te-am pierdut cuțit de aur,
Altul nu găsesc pe plaur.

Calc și pămîntul se crapă,
Intru-n el ca într-o teacă.

(Din Cîntece de cîmpie de Ștefan Bănuțescu)

l-a putut explica mult timp. Doamna Dădârlad a ingenuncheat furioasă în fața clientului, i-a dezlegat curelele piciorului de lemn, a luat lemnul în brațe, a ieșit pe trotuar și l-a aruncat pe acoperișul bodegii. De aici povestea poate avea mai multe variante. Una este aceea încercată în literatură (mi se pare de Dimitrie Stelaru, într-un volum scurt de proză). Alte variante să fi existat, totul e posibil. Că lemnul acela a stat mult timp sub ploaie. Că Doamna Dădârlad i-ar fi trimis zilnic clientului paharul de țuică acasă. Că lemnul a fost coborât într-o zi în bodegă și că Doamna Dădârlad a descoperit că lemnul, gol pe dinăuntru, era plin cu napoleoni de aur zimțat și că după ce și-a luat numai contravaloarea

consumației, a înapoiat groazni pușculița clientului care însă a neg napoleonii nu-i aparțineau - și clientul a făcut o donație publică: să se aranjeze portul orașului și grădina prefecturii, să se asfalteze pe fiecare stradă numai cu trotuar și să se mute pritențiarul de lângă uzina electrică, restul să fie îngropat într-un necunoscut de către însuși primul într-o noapte de iarnă, legat la oală fără nici un martor și însoțitor.

O, Doamnă, și orașul n-a știut mic din toate astea, vai, și eu ce să povestesc pe această hârtie goală de început?

Râd cu tine de altceva, de oboseala mea neghioabă, și-ți strâng mîinile

Ște

CARTEA NEAGRĂ A LITERATURII ROMÂNE

Instanță critică la Târgu-Jiu

NIMENI nu se poate ascunde de Gheorghe Grigurcu. De acolo, din Târgu-Jiu, unde trăiește în continuare, ca un exilat, el vede tot ce se întâmplă în literatura română. Este ca și cum un reflector și-ar mba fasciculul de lumină asupra regiilor țării.

Această supraveghere atentă și conștientă este fără îndoială necesară, dar ează și un sentiment de teroare. Numeroși autori îl antipatizează sincer pe Gheorghe Grigurcu, exasperați de intranșabilitatea lui (estetică și, mai ales, morală).

De mai mulți ani, Gheorghe Grigurcu a luat și o altă sarcină, în afară de cea de Argus al actualității literare, și aceea de a regândi tot ce s-a petrecut în literatura română în perioada stbelică.

Procesul comunismului întârzie să se termine, dar procesul literaturii române din timpul comunismului se face, aproape exclusiv prin strădania acestui critic literar sensibil și delicat despre care cream, înainte de 1989, că nu poate decât să miroasă literatura ca pe-o floare. Conștient cu sine, neintimidat de reacțiile ostile pe care le provoacă (și cărora le răspunde cu calm), el înaintea imperiosului, hotărât să-și ducă la bun sfârșit munca de reevaluare a vieții literare de după război. Tenacitatea sa o amintește de aceea a abatelui Faria, care cu o coadă în gură a reușit să sape, în decursul a câțiva ani, un tunel prin zidul de piatră al comunismului. Totul este ca la sfârșitul vieții Gheorghe Grigurcu să nu constate, ca și în cazul lui Alexandre Dumas, că a luat greșit direcția de înaintare...

De ce nu este ovăționat un erou al revizuirii

INDIFERENT cât de mult ne incomodează prin atitudinea lui de *trouble-fête*, se cuvine să reînnoștem că Gheorghe Grigurcu s-a angajat într-o acțiune critică necesară. Trebuie să-și asume acest rol. În ultimele patru decenii de control exercitat de autoritățile comuniste asupra literaturii, imaginea acesteia s-a falsificat. A fost creat, pe de o parte, o ierarhie literară oficială, având drept criteriu principal valoarea propagandistică a textelor. Pe de altă parte, s-a configurat și o ierarhie neoficială, bazată pe criteriul estetic.

Aparent, revizuirea s-ar putea produce fără mare bătaie de cap: ar fi suficient să renunțăm la ierarhia oficială și să adoptăm ierarhia neoficială. Din nefericire, ierarhia oficială nu este complet încinoasă, iar ierarhia neoficială nu este întrutotul corectă. Unii scriitori importanți, care au făcut anumite concesii ideologice sau au reușit, cu abilitate, să mențină în relații bune cu autoritățile, fără să schimbe modul de a scrie, au fost cunoscuți ca scriitori importanți de regimul comunist. Ar fi o greșală să li se negheze valoarea numai pentru că s-au

bucurat de o consacrare ignobilă. În ceea ce privește ierarhia neoficială, există exagerări în sens invers: diverși scriitori minori, dar incoruptibili sau răzvrătiți în mod declarat, au fost răsplătiți de imaginația "populară" prin supraestimarea creațiilor lor.

Situația se complică din cauza perimării "naturale" a unor valori, din cauza schimbării stării de spirit a publicului care receptează azi literatura etc. Așa stând lucrurile, este evident că trebuia să se treacă la o reformare a imaginii noastre despre tot ce s-a scris despre război.

Există oameni care se irită cumplit când li se face curățenie generală în locuință, chiar dacă își dau seama că operația este necesară. Așa reacționează și mulți dintre scriitorii la ideea de revizuire critică. Gheorghe Grigurcu li se înfățișează ca o apocaliptică femeie de serviciu, care vine cu un mătușoi într-o mână și cu o găleată zdrăngănită în cealaltă să le strice lor confortul.

Exercițiul critic ca polemică

TEXTELE pe tema revizuirii au fost scrise în circumstanțe diferite și publicate în reviste diferite. Ele s-au amestecat în conștiința cititorilor cu texte de altă natură semnate de Gheorghe Grigurcu în aproape toate publicațiile de după 1989, de la *Jurnalul național* la *Playboy*: cronici literare, eseuri, versuri, răspunsuri la anchete etc. Autorul le-a adunat recent pe cele din prima categorie într-un volum masiv, *Amurgul idolilor*, astfel încât mesajul său nu mai este bruiat în nici un fel și, în plus, devine evidentă anvergura întreprinderii.

După cum arată și titlul, aproape toate intervențiile sunt *negative*, denunțând lipsa de valoare sau valoarea modestă a operei unor autori idolatrizați, ca și compromisiunile făcute de aceiași autori, în relațiile lor cu autoritățile comuniste. Fiind vorba, adeseori, de scriitori cu notorietate, ca G. Călinescu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Petru Dumitriu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Grigore Vieru, Andrei Pleșu și Augustin Buzura, intervențiile respective au avut ecou, primind nu numai confirmări din partea altor comentatori, ci și riposte. Gheorghe Grigurcu a răspuns minuțios, la timpul potrivit, tuturor obiecțiilor și admonestărilor. În volumul *Amurgul idolilor* el a inclus și replicile la replici, conferind lucrării și caracterul de dosar al unei campanii critice.

Înțelegerea revizuirii exclusiv ca un act de negare a falselor valori - trebuie să o spunem - dezamăgește. Lăsăm la o parte faptul că unele dintre aceste valori nici nu sunt false, ci doar așa i se par lui Gheorghe Grigurcu. Dar însăși ideea de a avea drept obiectiv *numai* dărămarea unor statui se află într-o riscantă vecinătate cu negativismul. Ideal ar fi fost ca Gheorghe Grigurcu să răspundă la întrebarea CE MERITĂ SĂ PĂSTRĂM DIN LITERATURA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ și nu la întrebarea CE TRE-

BUIE ARUNCAT LA GUNOI DIN LITERATURA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ (ar fi putut să-l ia ca model, în această privință, pe G. Călinescu care, citind scrierile cronicarilor, a decupat pasajele expresive). O adevărată operă de revizuire critică ar avea înfățișarea unei *antologii comentate*.

Și mai e ceva dezamăgitor în carte (prin raportare la înalta idee pe care o avem despre clarviziunea și arta de critic a lui Gheorghe Grigurcu): sunt prea multe situațiile în care autorul se pierde în contraziceri mărunte, străduindu-se la nesfârșit să se desprindă de acuzații nedrepte la adresa sa ca de o halviță care i se lipește de degete.

În locul unei mult așteptate cărți de sinteză despre literatura română din timpul comunismului, avem, deci, o carte de polemici. Dar, la urma urmelor, sunt necesare și polemicile. După 1989, Gheorghe Grigurcu a devenit un maestru al genului, folosindu-și talentul literar ca pe o spadă subțire și strălucitoare într-o luptă interminabilă cu adversari înarmați adeseori cu bâte. Exceptând paginile în care criticul își apără meticolos și săcâitor propria imagine, polemicile din carte au o frumusețe literară în sine, iar unele sunt antologice, prin eleganța retoricii martiale:

"Nu ne preocupă prea mult reacțiile joase ale unor condeie de la care nu era de așteptat nimic bun, care, prin forța lucrurilor, sunt menite a exersa conștiințios ortografia neantului. Ele reprezintă muștele bătătoare din jurul valorilor mortificate prin tabuizare ori prin viclean amalgam. Ele înzestreză putreziciunea și duhoarea ei cu o agitată aparență de vitalitate. Dau aripi pestilenței și o umbră de glas descompunerii. Cine e, bunăoară, *Diacul tomnatic și alumn*, ascuns, în «curajul» său, sub o mască impertinentă croită dintr-o sintagmă eminesciană? De ce nu-și arată chipul, ci doar rânjetul suspendat?"

Criteriul estetic și criteriul moral

GHEORGHE GRIGURCU este un extraordinar evocator al specificului unei creații literare. În schimb, evaluările sale sunt capricioase și nu se poate conta pe ele. Criticul descrie, de exemplu, cu o virtuozitate nefistofelică felul de a fi al poeziei lui Nichita Stănescu, dar o face numai pentru a avea autoritate asupra farmecului ei și a putea să-l nege!

"Poezia lui suferă de un regim de exterioritate, de un imbold centrifugal, care îi împinge «viziunea» spre un surrogat, adică spre o execuție artificială la rece, din ce în ce mai puțin controlată. Nu «viziunea» proclamată constituie unitatea de măsură a acestei producții, ci ceea ce am numit fantazarea abstractizantă. Poetul își pune creația în stare actoricească, e un dibaci mânuitor de marionete lirice. Pentru a crea iluzia vitalității, se folosește de trucurile unei libertăți ostentative, de cuvinte mutate din alveolele lor, strămbate în chip pueril, ori chiar de interjecții, silabe, litere scăpate din frâu, într-un simulacru de delir."

Gheorghe Grigurcu, *Amurgul idolilor*, București, Ed. Nemira, 1999. 448 pag.

Evaluările sunt discutabile și din cauza tendinței criticului de a-i privi cu o simpatie *literară* pe scriitorii care au rămas de-a lungul vieții puri ca oamenii. În comentariile sale, criteriul estetic și criteriul moral formează o unitate nebulosă. "Marin Preda - susține de exemplu Gheorghe Grigurcu - nu a avut tăria unei retrageri sacrificiale, a unei asceze prin scris, precum de pildă marele său contemporan Radu Petrescu, acesta într-adevăr neconcesiv, sărac și nepătat până la sfârșitul lui prematur."

Din punct de vedere literar, purtarea "frumoasă" a unui scriitor nu are absolut nici o relevanță. Chiar dacă merită admirație ca om, Radu Petrescu nu a atins niciodată în scris nivelul atins de Marin Preda.

În reprezentarea lui Gheorghe Grigurcu, exact ca într-o poveste, faptele bune sunt răsplătite, iar cele rele - pedepsite. Mai exact, un scriitor care acceptă să devină membru al CC al PCR începe să scrie din ce în ce mai prost, în timp ce altul, care trăiește ca un ascet, are tot mai multă inspirație. Nimic mai fals. Există o singură situație în care un scriitor talentat plătește ca scriitorul concesia făcută: atunci când își transformă propriul scris într-un instrument propagandistic. Textele respective *nu au nici o șansă* să mai prezinte interes ca literatura.

Dacă G. Călinescu i-ar fi primit în propria lui casă pe Gheorghe Gheorghiu-Dej și tovarășii lui să-și țină ședințele, n-ar fi pierdut nimic ca scriitor. Dar el i-a primit în *propriile lui texte*, compromițându-le.

Un asemenea scriitor, genial, trebuie compătimit pentru că a fost pus în situația de a sacrifica unele dintre scrierile sale. Este ca și cum și-ar fi tăiat o mână, sub presiunea unei forțe represive.

Prin splendoarea multora dintre textele pe care le-a scris, G. Călinescu și-a făcut cu prisosință datoria față de semenii. Geniul a constituit forma sa de a fi moral. Am da dovadă de o exigență absurdă, dacă am regreta că n-a avut și curajul să sfideze regimul comunist. N-ar lipsi mult să-i reproșăm și faptul că nu a reparat poarta de la Universitate.

Nu este deloc inspirată ideea lui Gheorghe Grigurcu de a-i *judeca* pe scriitorii ca oameni. Ei pot fi portretizați, dar nu judecați (în orice caz, nu de un critic literar; dacă ar fi neaparat nevoie, s-ar putea apela la un specialist în etică). Ca să nu mai vorbim de faptul că Gheorghe Grigurcu este în mod flagrant subiectiv ca judecător. De exemplu, el îi favorizează pe scriitorii care trăiesc, ca el însuși, retrași, și îi defavorizează pe alții, ca Augustin Buzura, care, conducând instituții, fiind mereu prezenți în viața publică, fac în mod inevitabil și "compromisuri". Este o nedreptate. Mâna pătată de ulei ars a mecanicului care repară mașina este, din punct de vedere moral, la fel de curată ca aceea bine spălată a unui eventual privitor. Dacă nu cumva mai curată.

ta și scriitura
inocenței

UNOSCUIT cititorilor prin poeziile concentrate, hieroglife sincronizate cu tendințelor postmodernismului Daniel Pișcu, care a devenit "lunedistilor" de Nicolae Manolescu, în publicul în recentă cație *Mă chemau păsările* Augustă, Timișoara) cu o voce simetrică conformismului din anterioare. Îndreptându-se asupra prozei, Pișcu își pune masca adolescent, Ciprian, ca "Povestea de iubire" anunță și subtitlul căreia încearcă să creeze iluzia și prospețimii unei care se caută încă pe burasem din floare în căutarea unui polen al dar nu-l găsim decât când aveam nectarul pe oar cu sufletul puteai să și să guști parfumul ce lin ființele noastre. Sub nei povestiri-confesiuni de protagonist prieten din copilărie, cartea Daniel Pișcu pare să conțină componentele unui love între liceeni: prima întâlnire Ciprian și Luminița în de vară precedentă n ridicat capul și am vău intersecția celor două a într-un costum de baie rîns, cam de aceeași vîrmine. Spăla niște șose-risori de dragoste, reve-București, declarații de n parc, idilă care se ter-să brutal printr-o trage-drul acestor memorări ituire Vadu Alb, satul bu-construit, parcă, anume odelul unui spațiu al re-cu "liniște deplină" și e" în timpul după-amie-cu "panorama care mă la sufletește", un paradis lăriei, cu livezi, foc de și fotbal până noaptea. torul este fermecat în lte pasaje de naratorul în vîrstă" a inocenței, și a aivitate este semnalată, kal, de proeminența re-omanesti, pasaje în care aștem, de altfel, inflexi-cii poetului: "Și după ce Alb se îndreptase încet macul de iubire cu ste-

Daniel Pișcu, *Mă chemau păsările*, Ed. Augustă, Timișoara, 1999, 72 p., f. pref.

lele, ajunsese ca să se sărute cu întunericul. Și oamenii Vadului Alb acolo se duceau după ce se întorceau de la muncă, se duceau la Morfeu care le da odihnă, le da uitarea clipei ce a trecut, și vise, Doamne Bovary ale nopții...". Mai mult, însă, narațiunea se rostește prin metafore desprinse parcă din compuneri școlare căci, încercînd să ne convingă de "autenticitatea" naratorului său, Daniel Pișcu își presară discursul cu numeroase semne ale naivității și stângăciei chiar: "Satul era situat într-o vâlcea de forma unei tulpini de brad, la rîndul ei cuprinsă în depresiunea cea mare... mai departe nu se putea vedea nimic din cauza spinării ondulate a acestui gigant dinozaur ce părea că face baie în pămînt de o veșnicie". Amintind - în mod intenționat sau întâmplător - tehnicile artei kitsch, autorul îngroașă uneori trăsăturile adolescentului naiv și înflăcărat, în detrimentul prospețimii narațiunii: "Îmi amintesc cum ne revoltam împreună împotriva războiului colonialist al Portugaliei și cât simpatizam poporul vietnamez", sau, cu ocazia unei excursii de 23 august, "festivitatea zilelor acestora de sîrbătoare generală potența atmosfera de mulțumire sufletească. Aveam impresia că acest 23 august cinstește grandios și iubirea noastră".

Spre sfîrșitul narațiunii, revenind la tonul adolescentului visător, care îi reușește poate cel mai bine autorului, naratorul se dizolvă în lumea creată prin narațiune: "Iar dacă aș spune că de-abia apucasem să-i pove-

tesc astea lui Florin, și că prezența lui îmi făcea tot atîta bine ca locurile de aici, înseamnă că nu e pe deplin adevărat... Mă chemau păsările... Da, mă chemau pe mine, Ciprian, păsările... Cip! Cip! Cip!... Riaan! Riaan! Riaan!". În ciuda cheii realiste pe care pare să o ofere, însă, microromanul sugerează în același timp trăirea realității "la mîna a doua", un biografism jucat în spiritul poeziilor optziste, și se încheie sub semnul acestei ambiguități. Astfel, "promemoria, addenda sentimentală și adevărată (de jure și de facto)" de la sfîrșitul cărții pare să confirme și în același timp să răstoarne veridicitatea narațiunii, arătîndu-ne că substanța palpabilă a romanului este, de fapt, un trompe l'oeil: "1. Vadu Alb = Rîu Alb. 2. Coposești - Băiești. 3. Prunești - Mătești... 10. Ciprian - Daniel. 11. Florin = Daniel. 12. Florin = Ciprian... Luminița, Adela, Teodor Marcian și cele 3 cupluri de liceeni bucureșteni sunt fictive".

Narațiune care își afișează, pe alocuri, conformismul, schițînd masca unui inocent uneori stîngaci, cartea lui Daniel Pișcu își lasă cititorul să ghicească, în același timp, figura poetului care explorează limitele limbajului și jocul halucinant al realităților. O carte indecisă parcă între tentația unei narațiuni "inocente" în cheie realistă și o compoziție kitsch a realității, *Mă chemau păsările* trezește cu siguranță interesul cititorului pentru opțiunile viitoare din proza lui Daniel Pișcu.

Roxana Pană-Oltean

Un debut

UN DEBUT vizibil în poezie, s-a petrecut odată cu apariția volumului *Călăuza tăcerii* semnat de Andreea-Luciana Dumitriu. Aflată acum puțin peste vîrsta majoratului, autoarea confirmă lucrurile bune care s-au spus, în anii din urmă, despre lirica sa, publicată în reviste culturale ieșene ori citită în cenaclurile foarte active, ale Iașului literar. Abia cu promoția ei se constituie ceea ce s-ar putea numi o nouă paradigmă poetică (estetică și de sensibilitate): aceștia sînt, dacă vor fi, "lupii tineri" ai

literaturii noastre contemporane. Fapt semnificativ, îi stă alături un grafician (post) modernist: Ion Trucă. Și, în adevăr, foarte acroșantă această alăturare între poezia unui om de douăzeci de ani și imaginea (re)compusă, în oglinda sa, de un om trecut de vîrsta primei tinereți. Poezia Andreei-Luciana Dumitriu cultivă două teme majore, în descendență expresionistă, tratate însă cu un timbru original și într-o tonalitate care dezmente tot ce s-a scris despre "poezia feminină" și despre "candoarea" vîrstei primei cărți: sînt tema *corporalității* poemului, întilnită rareori în poezia generației '80 și motivul *realului opresor*, al cotidianului cenușii și inform care modifică structuri ale ființei interioare, le spulberă pentru a lăsa eului varianta recompunerii, a reconstituirii și reformării sale: "Sîngele tău/ se scurge/ prin mîna mea/ Mirosul lui/ dulce-acrișor/ se pierde în mine/ Sîngele tău/ se prelinge/ printre degetele mele/ Culoarea lui/ stridentă/ mi-a colorat unghiile/ Am adormit cu mîna/ pe rana ta/ Cînd m-am trezit/ și te-am întrebat/ «te doare?»/ deja muriseși" (*Sîngele tău*). În prelingerea singelui tău din acest admirabil text e "curgerea" poemului însuși, facerea lui, rostogolirea literelor, sintagmelor, versurilor, pînă la forma - și culoarea! - finale; odată mai mult, se confirmă trecerea de la estetica celui-ce-scrie-trăind (specifică generației '80) spre estetica celui-ce-trăiește-scriind (care pare a fi una dintre "flamurile" acestei noi promoții literare).

Un poet rus, cred că Evtușenko, a spus că marea poezie nu se poate naște decît dintr-o mare suferință; adaugă însă: nu aceea trîită, ci aceea *identificată*. Nimic mai adevărat pentru poezia Andreei-Luciana Dumitriu care identifică, înainte de toate, nepotrivirea dintre trăire și "corsetul" ei lingvistic, forma ei scrisă (în cuvinte, versuri, pagină, carte). E o poezie a corporalității, a vitalității și petrecerii trupului, a ipostazelor și funcțiilor sale (poemele se numesc *Trupul meu, Sîngele tău, Moarte, Călăuza, Agonie, Viață*,

Andreea-Luciana Dumitriu, *Călăuza tăcerii*, Ed. Cronica, Iași, 1999.

Inexistență, Rugăciune, Pyhoenix, Ingenunchere etc.), care se adresează, într-un neliniștit, mereu neliniștitor discurs *sufletului*. Cele două "entități" ale poeziei din *Călăuza tăcerii* - corpul și sufletul - nu doar comunică, ci se substituie reciproc într-un balans baroc, pe o punte foarte subțire, în pendularea permanentă dintre ființă și ne-ființă, spre ceea ce - cit de îndrăzneț? - ar putea să se cheme *a-fi-nefiind*. Autoarea punctează clar această "țintă" ghicită la capătul glisării spre metafizic: "E liniște în ceruri/ căci am murit/ în tine" (*Liniște*); sau: "Am văzut arzînd focul/ și au rămas doar cenușă/ și flori/ Sprincele mele s-au împuținat/ și mi s-au rupt ochelarii/ transformîndu-se/ în marmură incandescentă./ Mi-au crescut cercei în păr/ și o țigancă mi-a ghicit/ destinul într-un glob de cristal: /«Vei fi pămînt»" (*Desincronizare*); și: "Singerînd mi se scurge/ mîinile/ printre degete/ Și, nefiind, își adună/ moleculele/ în altcineva".

Cealaltă temă, a realului care oprimă, capătă accente carnavalești și se circumscrie eternului motiv literar al "lumii pe dos". E aici toată ironia, sarcasmul și toată suferința unei ființe dipuse să înțeleagă, nu însă și să-și asume rosturile lumii pe dos. Figura care focalizează această lume "întoarsă" e erosul, poemele care îl adună mai ales în partea a doua a cărții fiind foarte elocvente în privința filtrului prin care autoarea percepe lumea și poziția sa acolo: erosul e "asasinat", surusul e "filistin", tunsoarea e asemenea "craniului" unei statui, pinze de păianjen cresc între degetele "lui", respirația e "feti-dă"; așa: "Am încercat să fug/ dar, obosită, noaptea,/ îți simteam respirația/ pe gît/ Și, descurajată,/ m-am întors/ în locul unde stătea,/ dar n-am găsit/ decît o gaură/ în nisip./ lîngă cadavrul tău/ descompus" (*Morbida*).

Andreea-Luciana Dumitriu e o poetă deplină, ultima - nu și cea din urmă, sînt sigur - floare a poeziei de azi; debutul său cu volumul *Călăuza tăcerii* dovedește odată mai mult faptul că lirica noastră contemporană își pregătește un "schimb" foarte bun; și radical, și valoros.

Ioan Holban

Optimista neînfrîntă

România literară

COMPUTERUL redacției, în a cărui memorie se află informațiile pentru rubrica noastră săptămînală *Calendar*, a uitat să ne anunțe la momentul potrivit că scriitoarea și editoarea Maria Marian urmează să împlinească 70 de ani. Evenimentul s-a petrecut anul acesta, la 24 martie.

Credem că nu este tîrziu să mărturisim acum că o prețuim și o îndrăgim pe sîrbătorită și că îi urăm la rîndul nostru "La mulți ani!"

Maria Marian este autoarea unor cărți de proză cuceritoare prin sinceritate și umor, prin firescul reprezentării vieții de fiecare zi: *Lasă asta*, 1982, *Eu și tata facem sport*, 1986, *Schițe de roman*, 1989, *Regina încurcăturilor*, 1993 (trad. în engleză, germană, cehă și sîrbă), *Optimistii înfrînți*, 1994 (trad. în engleză și germană), *Scrisoare din eternitate*, 1998, *Fetele lui Solomon*, 1999.

În același timp, Maria Marian este și un personaj luminos al vieții literare. Cei care o cunosc o vor recunoaște, fără îndoială, în acest portret: energică, generoasă, capabilă - și dornică - să insufle optimism celor din jur. Îi urăm să rămîna mereu așa cum e.

Alex. Ștefănescu

Premiile Festivalului de Poezie "Lucian Blaga"

ÎN CADRUL Festivalului Internațional de Poezie "Lucian Blaga" de la Cluj au fost acordate următoarele premii: *Premiul Opera Omnia*: Nicolae Balotă (Franța); Dumitru Radu Popescu. *Marele premiu pentru poezie*: Aurel Rău. *Premiul pentru exegeză blagiană*: Mihai Cimpoi (Republica Moldova); Felicia Burdescu Focșeneanu; Mircea Tomuș. *Premiul pentru cea mai bună traducere a poeziei blagiene*: Brenda Walker (Anglia); Stelian Apostolescu. *Premiul pentru promovarea operei blagiene peste hotare*: Solo Iuster (Israel). *Premiul pentru poezie*: Emilian Galaicu Păun (Republica Moldova); Liviu Ioan Stoiciu; Adrian Popescu; Valentin Tașcu. *Premiul pentru contribuție deosebită în organizarea și mediatizarea Festivalului*: Florin Zaharescu; Doina Cetea.

Bărbatul ideal

ALFABETUL
DOMNILOR

de
Ioana
Pârvulescu

CÎT DE bine arată bărbatul ideal din paginile literaturii române? Cît de elegant sau de neglijent se îmbracă, cum vorbește, ce fel de prieteni își face, cine îl detestă, ce calități vizibile are și ce invizibile metehne? Cîți ani are bărbatul ideal? Cît de importantă este, în lumea personajului masculin, femeia, care vine întotdeauna să-i tulbure viața literară cu dragostea ei? Ce bucurii știe domnul să-i facă? Din ce cauză o face să plîngă? Dacă ea, în cărți, alege întotdeauna greșit, se ia după aparențe, știe el, în schimb, să aleagă mai bine? Ce idealuri are bărbatul ideal? De la 1840 încoace, literatura română nu obosește să schimbe răspunsurile la aceste întrebări, o dată cu generațiile literare. Povestea bărbatului ideal coincide cu istoria metamorfozelor lui. Cînd costumul și mentalitatea domnului și stăpînului cărții se schimbă, lumea literară se zguduie din temelii. Idealurile bărbatului sînt radical diferite de la o epocă literară la alta. Toate romanele ar trebui atunci repovestite, toate finalurile ar trebui schimbate.

Povestea cavalerismului narativ

IN SECOLUL al XIX-lea englez metamorfoza este explicită. De pildă, gustul naratorului „snob” din *Rebecca și Rowena* de William Thackeray pune în cauză gustul distinsului său predecesor, Sir Walter Scott. Finalul poveștii lui *Ivanhoe* (1819) poate fi simțit, după canoanele de la jumătatea secolului, cînd își scrie Thackeray cartea, ca nesatisfăcător. Deși parodică, opera lui Thackeray este totuși una de justiție literară, în numele unui nou narator masculin, cu alte opțiuni: „Chiar în romanele marelui Sir Walter (onorat fie-i numele) sînt convinși că se află un număr de eroi care au fost duși de lîngă noi înainte de vreme și de care ar trebui să mai auzim. Draga mea Rebecca, fiica lui Isaac din York, a fost întotdeauna, în mintea mea, una dintre acestea și nu pot crede în ruptul capului că o femeie atît de admirabilă, gingașă, eroică, atît de frumoasă a putut dispărea cu totul în fața uneia ca Rowena, acea insipidă creatură blondă care, după umila mea părere, este nedemnă de Ivanhoe și de locul ei ca eroină. Dacă ar fi primit fiecare ce i se cuvenea, părerea mea a fost întotdeauna că Rebecca s-ar fi ales cu soțul, iar Rowena s-ar fi retras la mănăstire și s-ar fi închis acolo unde eu unul nu m-aș fi deranjat vreodată să mă interesez de ea” (trad. de Constanța Avădanei). De altfel, idealurile literare și

convențiile care decurg de aici diferă și între contemporani, în cel mai strict sens al cuvîntului, nu numai între scriitori din generații diferite. Thackeray îl devansează în idei literare și pe Dickens, scriitor cu un an mai tînăr decît el, remarcînd că eroii acestuia, asemenea majorității personajelor de roman, au prostul obicei de a ieși din scenă foarte tineri „cînd sînt doar niște puștani”. Vîrsta ideală a eroului romanului de aventuri (dar nu numai) este de maximum 30 de ani, iar a partenerei lui cu aproximativ un deceniu mai puțin. Or, spune Thackeray, adresîndu-se politicos cititorului mult iubit și grațioasei cititoare: „V-aș întreba pe fiecare dintre dumneavoastră dacă vi se pare corect să presupunem că oamenii după vîrsta pomenită nu mai au în viațile lor nimic care să merite atenție...”

În literatura română a secolului romantic bărbatul ideal diferă la fel de mult de la un scriitor la altul ca măsluitul Ivanhoe al lui Thackeray de adevăratul Ivanhoe, cel din romanul lui Walter Scott. Este incredibil că seria începe la noi, în 1840, cu un personaj care, din punct de vedere artistic, este perfect matur: poate rivaliza cu oricare dintre bărbatii epocilor următoare. Este vorba de naratorul din *O alergare de cai* de Costache Negruzzi, bărbatul fără nume îndrăgostit de Doamna B., unul dintre cei mai rezistenți eroi ai alfabetului domnilor. El este urmărit de autor nu numai după fatala vîrstă de 30 de ani, care-l irita pe contemporanul englez al lui Negruzzi, dar chiar și după incredibila - artistică vorbind - vîrstă de 50 de ani. Dacă cititorul de azi ar simți și el nevoia să facă dreptate în lumea literară, ar schimba povestea celor doi bărbatii din viața doamnei B.: l-ar lăsa pe insipidul ofițer blond Arsenie Timofeevici să-și vadă de bătălii și l-ar invita pe domnul X, naratorul brunet al poveștii, la balul din final, să o invite la dans pe cea mai misterioasă doamnă a vremii.

Dar, în detrimentul partenerei doamnei B., literatura română se lasă invadată, în romanzuri, de bărbatii ideali imaturi estetic, făcuți din (și pentru) locuri comune și prejudecăți. De la Manoil al lui Bolintineanu, la personajele principale din foiletoanele lui Baronzi, Bujoreanu sau Pantazi Ghica (cel care menționează, primul, numele lui Thackeray la noi, în preambulul romanului *Don Juanii de București*), bărbatul ideal este neapărat tînăr, neapărat cuceritor pentru doamnele de toate vîrstele și neapărat, după multe peripeții, fericit. Calitatea lui literară cea mai vizibilă, în raporturile sale cu cititorul de foiletoane este aceea de păzitor al suspansului.

Fericirea încheie povestea și împlinește portretul bărbatului din romanzuri.

Povestea strămoșilor literari

CU O treaptă mai sus, eroul romantic ideal, aflat cînd în agonie, cînd în extaz, trebuie să cunoască arta lacrimilor (transmisibile: de la ochii lui, neapărat mari, spre ochii cititorilor), arta singurătății, a șoptelor în nopțile de argint, a melancoliei, a poeziei. Și el trebuie să fie june și frumos, și el trebuie să aibă un mare amor, un dor care-l mistuie. Un Dionis sau un „geniu pustiu” se află în biblioteca de suflet a oricărui cititor romantic. Realismul care pătrunde în literatură cu iuteală, ca Dinu Păturică, păstrează încă (pentru inimile sensibile) un bărbat ideal mai mult sau mai puțin romantic: cinstitul vătaf Gheorghe, un bărbat pur pentru o femeie neîntinată.

Un contrapunct binevenit sînt bărbatii caragialieni. Există oare un ideal masculin în lumea lui Caragiale? Firește. Sînt inșii croiți după măsurile mediului. Idealul unei lumi mici este omul mic. Mitică, un diminutiv, este prototipul perfect pentru acest univers de idealuri miniaturale și banal. Un lucru remarcabil este că Mitică nu are vîrstă, mai precis că vîrsta lui nu contează, după cum nu contează nici calitățile lui fizice. Pentru prima dată în istoria literaturii române personajul principal al unui univers literar nu este junele frumos ori măcar fascinant. Este vorba de un teritoriu unde nu se petrec tragedii sau drame, ci dramolete, unde obștii binele cu binișorul, unde rele multe și mărunte te împiedică să vezi răul cel mare. Pe de altă parte, cu cît e lumea mai mică cu atît sînt vorbele ei mai mari: fiecare Mitică își trăiește la dimensiuni maxime mărunțisurile, se simte vedetă. Vorba cea mai mare acoperă realitatea cea mai mică, iar autorul are nevoie de dimensiuni remarcabile ca să creeze uriași oameni mărunți. Paradoxul se explică prin ideea de lume-gazetă, în care e nevoie de știri de prima pagină, tipărite cu litere de-o șchioapă. Gazetarul este obligat de meseria lui să simtă enorm și să vadă monstruos.

Oricît de ciudat ar părea, bărbatul ideal al interbelicilor are drept strămoși atît pe Dionis sau pe eroul din *Geniu pustiu*, cît și pe Mitică. De la cel dintîi a moștenit dorința de absolut, de trăiri maxime sau plonjarea în vis și irealitate, de la cel de-al doilea o anume tendință spre exagerare, spre un „simt enorm” afișat, de gazetar, precum și nevoia de

prieteni, de „bandă”, de resta cafenea și de gară.

Povestea trupului bărbătesc

METAMORFOZA nului ideal începe fâșișare și se sfîșie primejdiile amorului. În secolul XIX bărbatul se recunoaște de la dispoziția „barbetă și mustați”, astfel în derea mustaților îi poate fi fata sonajului, ca în scrisoarea lui despre splendida mustață a Scavinschi, „cel puțin la fîp secolul XIX mustața dă identitate culinului mai sigur oricîm ori ment, fie el de hîrtie sau anat bărbat ideal fără pilozități facibile este o utopie negră. Do aranjării acestui detaliu obligă feră de la o generație la alta, p expresivitatea specifică fiecare în parte: una melancolică și re alta agresivă, una corectă, alta că, una înspăimîntătoare, alta tivă. Amorul este disputat și a spada și cu pistolul. Moda vest ideală este și ea disputată și ajumanent: de la straiete lungi p generația lui Dinicu Golescu la „nemțești” ale pașoptiștilor, de la țigări, de la potcap la pălărie noclu, la baston și lavalieră. A cele două războaie se petrec s esențiale în privința felului în manifestă masculinul. Bărbatu cuit calul cu automobilul și cunul și pe femeia sedentară (floanblou) cu femeia independentă s Generația lui Camil Petrescu în te să imagineze bărbatul ideal mustați (deși Ladima, ușor c mai poartă încă mustați impresdar el nu e defel ideal) și să-i d trupul. Moda continuă totuși s ocupe pe bărbatul interbelic continuă să-l facă pe om. În să face acum sport, joacă tenis, stă soare, în costum de baie, sau în plăcerea omului care știe să se bare un trup puternic. Scenele de nu se mai petrec la lumina lunii tul nu mai e o sinecdocă pentru de dragoste, prezentată acum cu de detalii. Tot acum (și înaintea fără însușiri) apare idealul bă nonideal, omul aproximativ or cu însușiri ridicole. Este un om it cu ingeniozitate mecanică, din însuflețită și neînsuflețită, ca u combinație de ființă și lucru, t comic, de tipul Stamate, iubitul toarei pîlnii, Emil Gayk, „singu care poartă pe umărul drept un tor de aramă”, cu „gîtlejul înto supt și moralul foarte ridicat”, „cu musculatura proeminentă, cu rele îndoite de două ori în afara s înăuntru și veșnic nerăs”, bunul mir, „foarte lung, cîrn, cu ochi re foarte mobili, avînd gîtul subțire loarea cafelei cu lapte și fasonstrung”. Metamorfoza cea mai ra masculinului nu este însă cea gardistă, ci cea de după al doilea mondial, cînd domnul dispăre înlocuit cu tot felul de substitu *Alfabetul domnilor* se încheie ai o vreme cînd istoria nu despărț personajul masculin de domn.

- SFÎRȘIT -

Zilele "Octavian Goga"

IN ZILELE de 13 și 14 a avut loc la Rășinari, jud. Sibiu, a IV-a ediție a "Zilelor Octavian Goga" organizată de Fundația culturală "Zilele Octavian Goga", Căminul Cultural Rășinari, Despărțământul ASTRA - Rășinari în colaborare cu Universitatea "Lucian Blaga" - Sibiu, Liceul "Octavian Goga" - Sibiu, Asociațiunea ASTRA, Fundația pentru parteneriat Comunitar-Sibiu.

În prima zi, la ora 15.00, s-a desfășurat o ceremonie religioasă la mormântul familiei Goga urmată de vernisaje, un concurs de interpretare și un spectacol în interpretarea elevilor școlilor din Rășinari. La ora 17.30 a fost deschis Centrul de informare turistică și culturală sub patronajul Fundației pentru parteneriat Comunitar-Sibiu.

A doua zi a debutat la ora 10.00 cu Simpozionul cu tema: "200 - ANUL EMINESCU; OCTAVIAN GOGA ȘI MIHAI

EMINESCU" moderat de prof. univ. dr. Ilie Guțan de la Universitatea "Lucian Blaga", avându-l ca invitat de onoare pe domnul Nicolae Balotă, eseist, scriitor, profesor universitar. La ora 13.00 a fost lansată ediția a II-a a *Caietelor Goga* și în *avanpremieră* va fi prezentat volumul "Octavian Goga - Poezii", în colecția "Scriitori clasici" a Editurii Coresi, volum îngrijit de Ilie Guțan și redactat de Călin Dimitriu. Cu aceeași ocazie a fost anunțat **Concursul național de poezie (debut): "Octavian Goga - 2001"** cu ocazia împlinirii a 120 de ani de la nașterea poetului. Juriul concursului va fi prezidat de Nicolae Manolescu.

În încheierea "Zilelor Octavian Goga" a avut loc un spectacol susținut de actori ai Teatrului Național București și ai Teatrului "Radu Stanca" - Sibiu, elevi ai Liceului "Octavian Goga" din Sibiu și grupul folcloric al Căminului Cultural Rășinari.

Ion MURGEANU

te și Mira

am întâlnit la timp.
atâta niciodată nu ne vom mai întâlni.
firul care moare în acest pahar pe masă
or cu el alături în eternul cimitir.

agonizează și mă-ntreabă unde-i drumul
pe care muza mă acoperă pe ochi:
le dar unde-i frunza unde-i codrul verde
verde
le știai acestea sau nu le știai deloc?

te în munți" mi-ai spus
"pasăre" fii singur și învață-te în zbor;
"pasăre tu singur neforțat de-aceste vremuri
de clipe care cade și nu te observă.

e în munți, fii sigur
i-vom toți cu tine umbre înălțimi și floare.
"pasăre fii sigur c-ai să treci prin înserare
și urci acolo unde numai sfinții pot urca.

tu și eu vederea împânzindu-ne de-aceste
"i pe care firea le trăiește incorect.
e în munți Alceste
noasa ta cu Mira ca o cratimă pe text.

cițiu de imaginație

provocat singur imaginația
em ce iese profesorul de psiho
lat și el tema aceasta "imaginațiunea"
ind am scuturat-o bine din florile
n din grădină căzură molii oarbe
câinelui mort și putrezit împrăștia
și efuziuni amintiri de la țară
a unde a fost aruncat era închisă
turnat peste ea era acum recuperat
i petă turnându-mi-se mie în pahar
du-mi doctorița "Bea" eu mă miram
ermis la boala mea să beau
ă să mă-mbăt atât de rău
nai de "imaginațiunea" mea?

ore,
o parte, strigă doctorița,
oc copilului să zburde, nu ocupa
rcul cu experimentul tău!

e explozibilul

explozibilul am ți pat eu din vis
une-l odată și imediat tăiați tortul
atâta înghiți o ultimă îmbucătură cel puțin
de-a sări în aer din felia lui și mortul.

c rotund peste cerc pătrat

a ca defecțiune de comportament.
corectezi la timp: Adio! Îți ia
urile nichelate de subt capotă
face ușurel și le dă aurolacilor
aidan să se joace cu ele bile

când vrei să pornești motorul simți
așa o ameteală suspectă te uiți în sus
și ceri ajutor în jurul tău latră
o haită de câini maidanezi iar o căte
fătată seara trecută pe mașina ta
acum urlă dar nu o poți potoli cu nimic
o desfaci și pe aceasta de toate șuruburile
și o arunci celor mici să se joace
cu mama lor făcută bucăți ești vesel
cât timp imaginația funcționează totul
e-n regulă iar dulcea ameteală de adineaori
a și trecut/ cântă trecutul/ zbârnâie amintirea
și se așează cuminte în cercul rotund.
Din cercul pătrat ai făcut o răsadniță
pentru imortele/ uite cum le culeg curioșii!
În timp ce în grădina cercului salata
își dă poalele peste cap: număr dublu!
Cercul rotund cade peste cercul pătrat!

Cântă graurul

Mergi pe jos și mergi pe jos
și nu căuta să cauți/ unde-a
ostenit Hristos ară câmpul
Taurul cel omenos/ cântă graurul.

Mai tare ca omul

Vindea aripi. Cumpăram alune.
Eram în acele zile atât de bune
de la începutul mileniului zero.
Ne trebuiau nouă aripi anume?
Întrebam. Întrebam. Cumpăram alune.

Dar am simțit într-o zi că dinții
ne dor iar durerea aceasta avea
legătură cu aripa nicidecum creasta
cocoșului ne durea. Acum beam numai lapte.

Nu mai venea acum nimeni cu aripi
de vânzare. Aceasta fusese odată.
Se ivi cimпанzeul și-mi arătă cum
să-mi extrag dintele dureros. Os pe os.
Zeul Cim/pan. Mai tare-n pădure ca omul.

Nu vă temeți

Nu ne temem de blesteme
de blesteme nu ne temem
le stropim cu bidineaua
plânsurilor dintre gene.

Gaz le punem peste vreascuri
gaz le punem peste paie
poate flacăra din teascuri
când în vinul nou se-ndoaie

știe ce ne-așteaptă mâine
blestemați totuși să fim
văruți de așteptare
înpumați în câni de vin

dar înscrise în cartea vieții
într-un colț abia de rest...
Nu vă temeți! Au drumeții
de la drum ce și-au ales!

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil Brumaru

BASM

Pentru Valeria Seciu

Copil al blîndului Soare Apune,
Veneam spre tine ca o rugăciune.

Mă așteptai. Erai femeia dulce
Ce trebuia alături să se culce,

Nu în pămînt, ci-n aer, mult deasupra
Crinilor care-și înclinau, grei, cupa

În semn de despărțire și plecare
De lîngă mierea albelor izvoare.

Căci hărăzit ți-am fost. Și-anume,
Copil al blîndului Soare Apune,
Veneam spre tine ca o rugăciune...

Toamna

Acum la sfârșit
obosit și supus
cu gloantele trase
Toamna mai are
Ceva de spus?

Păscând otava
de pe morminte
înjunghiind Mielul
acestei sfinte
Toamne mă-nchin
ca unui destin.

Muta

Poesia n-are voce poezia n-are grai -
Grindină de-argint feroce lovind peste rai!

Muta care ne-asurzește de a foșnetelor ploii
Sau de patima de codru când acela înverzește!

Ea ne ține potecuta tineri cât suntem și goi;
Ea: Măria și măruța tēmelor din mușuroi!

Care ține minte Muta secolii mici și secolii mari.
Numai de n-ar strănuta să ne bolnăvim măcari!

Să ne poarte prin spitale să ne culce prin
morminte.

Toate-s ale Dumisale ca și ținerea de minte!

Ultima dată

Iată ce frunze iată ce tuse.
Toamna venise toamna se duse.
Eram inocent ca atunci ca atunci.
Cerșeam încă odată să-mi dai porunci.

Cerșeam ispite și povârnișuri.
Să cad ori să mă rostogolesc.
Uitasem credința trăiam asfîntituri.
Uitasem porunca să mă sfințesc.

În restul acesta de ceară și tină
Ultima baie speram de lumină.
În trupul tău dalb bătrân de păcate.
Ci am văzut că nu se mai poate.

Deci m-am întors către toamnă smerit
Ca o fereastră cu geamuri sparte,
În care vântul, seara, din infinit,
Lovește a tuse miroase a moarte.

Opera românească a lui Cioran

D-NA MARTA PETREU e o personalitate cu dimensiuni care, de obicei, nu se tolează reciproc. D-sa e o poetă și o eseistă din spațiul chiar al filosofiei (pe care o și predă, de la catedră, studenților). Și aceste ipostaze se conciliază bine una cu alta, alimentându-se reciproc. Dacă mai adaug că d-na Marta Petreu este și redactorul șef al unei foarte bune reviste clujene, *Apostrof*, pentru care se zbate să obțină, de vreo șapte-opt ani, subvenții (și le obține!), căpătăm portretul ideal al acestui remarcabil intelectual transilvan, deopotrivă poet și cugetător. Știu că are, în dubla ei ipostază, iluștrii precursori. Dar nu mă pot reține să observ, cu bucurie, că speța nu s-a pierdut și că iată, există și azi, manifestându-se cu strălucire.

De curind a publicat un studiu despre Cioran, și anume despre scrierile sale românești, care, prin informația fructificată, dovedește că distinsa autoare a frecventat stăruitor biblioteca, adunând, de acolo, tot ceea ce era legat de obiectul ei de studiu. Vreau să spun că nu s-a limitat la cărțile românești ale lui Cioran ci a citit toate revistele unde a colaborat tânărul filosof, adunând, cu grijă de cercetător, tot ce o interesa. Asta mă bucură. Credeam că sînt cel din urmă mohican care apelează, pentru cercetările sale, la presa vremii. Descopăr, încântat, în d-na Marta Petreu un coleg care își asumă această corvoadă dacă voiește să ajungă la rezultatele valabile. Aș spune chiar că acribia ei emoționantă merge mai departe decît era necesar, punind, în cartea ei, fapte și informații cunoscute, dînd unor capitole înfățișarea de *déjà vu* (de pildă cel în care reface istoricul mișcării legionare și al doctrinei sale). Așadar, autoarea noastră țintește spre un portret integral al fazei românești a lui Cioran filosoful. Ori, aici, negativul ocupă întreg spațiul. Un negativ eseistic pe care, de prin 1945-1946, Cioran l-a repudiat, socotindu-l drept o rătăcire a tinereții. Avea dreptate. Născut în 1911, începe să publice, la 22 de ani, cartea *Schimbarea la față a României*, partea, esențială a acestei muribunde eseistici fiind editată la 25 de ani. La 26 de ani pleacă, bursier, în Franța. Dar în toamna lui 1940 pînă prin februarie 1941 recidivează, revenind în România, tocmai pe vremea statului național-legionar, se manifestă solidar cu noua putere în presă și pleacă, precipitat, înapoi în Franța, de astădată ca atașat cultural pe lângă guvernul de la Vichy, (numirea fusese emisă din dispoziția lui Horia Sima și contrasemnată, după rebeliune, de Mihai Antonescu), funcțiune abandonată, datorită unui șef obtuz, după vreo trei luni. Apoi, cel care declarase, imediat după rebeliune, că "legiunea se șterge la cur cu țara" (versiunea Sebastian) trece, repede, printr-o perioadă de disociere (e, prin 1943, bun prieten cu evreul Fundoianu) de vechile idealuri și, asumîndu-și calitatea de exilat, încetează să mai scrie în românește (cu excepția eseului *Țara mea*, prin 1944, publicat postum) și devine un extraordinar filosof moralist francez. Întrebarea e: dacă celebrul autor s-a disociat critic, în scrisorile către familie și prieteni, în interviuri cu răsunet, în însemnările din *Caiete* (tot postum publicate), atît de tranșant, de scrierile tinereții românești, pe care le-a repudiat efectiv chiar cu iritare, mai are rost să ne ocupăm de acest dosar, analizîndu-i semnificațiile? Cred că răspunsul este afirmativ. Acest dosar românesc al

lui Cioran (și publicistica și, mai ales, cartea *Schimbarea la față a României* din 1936), se constituie în piese esențiale în procesul necesar de reconstituire a tabloului disputelor ideologice din anii treizeci, cartea din 1936 fiind, aici, chiar unul dintre actele fundamentale. D-na Marta Petreu are dreptate. Cioran tinărul "a fost, din generația '27, primul reprezentant important care s-a lăsat sedus de extrema dreaptă; i-au urmat, din «elita filosofică», Eliade în 1936, apoi Noica în 1938". Nenorocirea pentru Cioran a fost bursa de studii în Germania căpătată în toamna lui 1933. Aici e cucerit de hitlerism și trimite în țară aiuritoare articole entuziaste de adeziune la "revoluția națională" înfăptuită de hitlerism. "Nu există om politic în lumea de astăzi care să-mi inspire o simpatie și o admirație mai mare decît Hitler", scria el, în extaz, într-un articol din *Vremea* publicat la 14 iulie 1934. Cam același lucru îi comunica, într-o scrisoare datată 27 decembrie 1933, prietenului Petru Comarnescu ("Unii dintre prietenii noștri vor crede că am devenit hitlerist din anumite rațiuni de oportunitate. Adevărul este că sunt anumite realități aici care-mi plac și sunt convins că lichelismul autohton ar putea fi înăbușit, dacă nu distrus, printr-un regim de dictatură"). Și sînt multe alte mărturisiri filohitleriste în *Vremea* din 1933-1934, inclusiv cele care justifică baia de sînge în care a lichidat Hitler oamănii lui Röhm, foștii săi colegi de partid. În vara lui 1935 Cioran se reîntoarce în țară, și continuă să publice, în *Vremea*, articole care - unele - vor intra în *Cartea amăgiriilor și Schimbarea la față... Autoarea noastră are dreptate. La Cioran opțiunea politică pentru extrema dreaptă s-a născut pe terenul interesului său spontan pentru filosofia istoriei și culturii, pe care le îngemănează cu problema românismului și pledoaria pentru legionarism. Și începe pledoaria critică împotriva modelului francez importat în România de pe la 1848, în favoarea statelor totalitare de dreapta, deși nu lipsesc nici referirile la bolșevism. Modelul cultural, în materie de filosofia istoriei și a culturii, este cartea lui Spengler *Declinul Occidentului*. Tinărul filosof respinge democrația, deplînge lipsa de dinamism și apetență pentru monumental din spațiul românesc. În esență e neconsolat că aparține unei țări mici și neimportante politic, cu o cultură minoră, aproape anonimă, visînd la o țară a sa dominatoare măcar în Balcani și la înălțarea la o mare cultură. "Marșul marilor culturi în istorie - scrie el în cartea capitală din 1936, pe urmele lui Spengler, seamănă (...) unei mari fatalități; căci nimic nu le poate opri de la pornirea lor de a se afirma și individualiza, de a impune stilul lor de viață altora și de a robi totul, fascinației lor violente". Și pledînd pentru necesitatea de a face istorie, socoate că popoarele "nu-și pot ridica nivelul decît înfrîngîndu-și continuitatea. Discontinuitatea față de propria lor soartă este condiția afirmării culturilor mici. Singura lor obsesie trebuie să fie: saltul istoric. Căci singura lor salvare e că istoria nu e natură". Și aceasta se poate realiza prin cultul forței, la care trebuie numaidecît apelat ("Există totuși un moment cînd ele se pot salva de la neant prin cultul forței. Cînd, făcîndu-și procesul și într-o luciditate unică iau act de propriile curențe, recunosc trecutul ca linia lor moartă și își fac din profetie surșă de existență."). Atrage atenția, tot după Spengler, asupra deosebirii dintre*

popor și națiune, aspirația sa declarată, pentru români, este să treacă decis de faza de popor la cea de națiune. Pentru aceasta trebuie adoptată, fără reticente, o politică agresivă, inclusiv practica războaielor de agresiune. Cioran, îi împărtășesc autoarei noastre opiniile, mizează pe dictatură, pe revoluție permanentă, pe forța de constrîngere a statului totalitar, care, suspendînd libertățile individuale, le va subordona intereselor colective și, cum spunea, va pune țara la teasc. De aceea visa la o Românie în delir, în plină și permanentă revoluție națională, care să-i realizeze idealul. Revoluția națională nu o predica decît mișcarea legionară și, de aceea, prin cartea sa, Cioran se înscrie (ca și prin multe sale articole) ca un adept livresc al ei. Pentru că altfel, există mărturii ale sale din epocă, mai ales epistolare, că, prin condiția ființei sale, nu se poate înregimenta activ mișcării naționaliste legionare, preferînd, de aceea, să părăsească definitiv țara, plecînd cu o bursă de studii în Franța. S-a întîmplat, așadar, ca autorul unei cărți fundamentale favorabile extremei drepte românești să nu fie și un militant al ei încadrat politic. Dar pînă atunci, Cioran, prin articole și cel puțin o carte, s-a asamblat, doctrinar, mișcării legionare, prin elogiul dictaturii, blamul aruncat democrației și prin xenofobie antimaghiară și antisemită. Un întreg capitol, cel de al patrulea, din cartea din 1936, este dedicat așa-numitului "colectivism național", unde antisemitismul e o prezență acută. Paragraful din cartea d-nei Marta Petreu "Cioran și ideologia legionară" e, din toate punctele de vedere, edificator. De aceea, tocmai, menționa el într-o scrisoare către Eliade din decembrie 1937 că "Garda de Fier este ultima șansă a României." Apoi, de prin 1946, se va despărți de vechile idealuri și speranțe, abandonînd-le critic. Toate aceste episoade și faze sînt atent puse în evidență de autoare, cu o informație mereu la obiect și copleșitoare ca volum și oportunitate.

Există, stăruie și d-na Marta Petreu în cartea ei, o deosebire importantă între opiniile lui Cioran și doctrina legionară și, în general, cu toată tradiția ideologică autohtonă. Pur și simplu (am menționat și eu în cartea mea *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească* din 1995), Cioran se apropie vizibil de opinia lui E. Lovinescu din *Istoria civilizației române moderne*. D-na Marta Petreu pune în evidență, firește analitic, această aproape de necrezut similitudine de opinii într-un dens capitol, intitulat chiar "Filosofii paralele: Lovinescu și Cioran". Tinărul filosof respinge, ca și Lovinescu, ideologiile conservator organiciste, care predica mereu fie pironirea în cadrele îndăntinate ale tradiționalismului, fie lenta evoluție graduală. El pledează, ca și Lovinescu sociologul, pentru principiul revoluției și al necesității arderii etapelor. Amîndoi cugetătorii sînt partizanii decizi ai occidentalizării țării, pe cale sincronică, aproape imitativă. "Nu este înfricoșător cazul lui Eminescu - scria Cioran în cartea sa -, care, în loc să se atașeze de un viitor al României, a proiectat mărimea neamului în obscuritatea sinistră a trecutului nostru? România n-a avut gînditori mesianici". Condamnă decis tradiționalismul ca o formă seculară de somnolare. "România - scria el asemenea lui Lovinescu - este fructul unei pasiuni moderniste. Fără prejudecățile moderniste ale liberalismului românesc, andantele devenirii noastre deveneau funebru. Ceea

ce în apus era revoluție, la noi era modernism. Deosebirea este semnificativă. Căci pe cînd o revoluție se naște din lăuntru, o răsturnare modernistă se întîmplă din afară. Occidentul ne-a făcut «revoluționari». El documentează ardent împotriva agrarianismului sămănătorist și cere imediată industrializare cu ajutorul capitalului străin occidental. Acest prooccidentalism coerent al lui Cioran deosebește fundamental doctrina sa naționalistă de toate orientările tradiționaliste și naționaliste din epocă, inclusiv de cea a colegilor de generație, mai toți partizanii ai autohtonismului și ostili occidentalizării. (Vulcănescu, Eliade, Noica, Polihroniade, Arșavir Acterian, etc.). Și polemizînd, parcă, cu autohtonistii căutători ai specificității naționale, scria apăsat: "Dacă am fi rămas consecvenți fondului nostru, astăzi ar trebui să creem epoei și mituri istorice iar pe Proust să așteptăm citeva secole pentru a-l citi și a-l înțelege «organic»... Problema fondului și a formei a fost pusă de reacțiunea noastră la descoperirea tardivă a Europei, în speță, a Occidentului. După «evoluția firească» a organicismului și astăzi ne învluim în pravile, în cronici și astăzi eram preistorie. Este o notă bună pentru adaptabilitatea și spiritul de orientare al nostru că am putut sări din preistoria tuturor secolelor de întunec în ritmul *problemelor... universale*". Prin astfel de judecări, Cioran se apropie hotărît de direcția Zeletin-Lovinescu. Și acest despărțimînt al convingerilor sale, din cartea din 1936 (reeditată în 1941), e mereu obiect de meditație.

Într-un loc, d-na Marta Petreu calculează că aventura politică a lui Cioran n-a durat decît opt ani, 1933-1941 (cît o fi durat cea a lui Mircea Eliade, de vreme ce nu s-a disociat niciodată decis de ea?). Autoarea chiar a alcătuit o spovedanie a filosofului, alcătuită numai din texte ale sale de abjurare și regret. Apoi viața pauperă de la Paris l-a absorbit, s-a hotărît să scrie numai în franceză și, încheind cu tot trecutul său românesc, debutează, ca filosof francez, în 1949, cu *Tratat de descompunere*. Opera sa în românește e abhoră (în 1990), reeditînd *Schimbarea la față*, elimină întreg capitolul patru, în celelalte operînd modificări pînă la desfigurarea cărții) și, totuși, rămîne ca un document esențial, cum spuneam, pentru reconstituirea tabloului infrunțărilor ideologice din anii treizeci, cu deosebire a segmentului ideologiei politice a extremei drepte. De aceea, tocmai, e binevenită învățata carte a d-nei Marta Petreu care va rămîne, de acum încolo, un moment important în bibliografia temei.

Prezența poetului

ÎN NR. 12 al *României literare* din aprilie a.c., P.P. Gogan analizează cu destulă ușurință un colaj fotografic realizat pe 22 noiembrie 1881, remarcabil pentru acea vreme, la festivitățile prilejuate de dezvelirea statuii lui Ion Heliade Rădulescu din fața Universității București.

După motivații corecte privind participarea lui Mihai Eminescu la festivități, cum sunt: "...la redacția *Binelui public* se întâlniseră pentru a hotărî asupra discursului din partea presei bucureștene: Eminescu - *Timpul*; G. Dem. Teodorescu - *Binele public*; D.A. Laurian - *România liberă*, Fr. Damé - *Românul*. Mihai Eminescu era unul dintre oficiali. La 21 iunie 1881 Eminescu scrisese în *Timpul* că "Statuia lui Eliade zace, dată uitării, în umbra zidurilor Universității", sau "Mâne are a se descoperi cu toată sărbătorirea convenită, statuia lui Ion Eliad", scoțând în evidență "meritul" "neprețuit de mare" al celui sărbătorit. Autorul ajunge la concluzia că un anume personaj cu alură de dandy, care era în preajma statuii, ar fi Mihai Eminescu: "Siiigur - până la proba contrară!" (n.a.). Este clar că Eminescu, care a menifestat o simpatie statornică față de Ion Heliade Rădulescu încă din 1867, când îi dedică poezia "La Heliade" nu putea lipsi, el fiind "unul dintre oficiali" și care a mai participat la manifestări de asemenea anvergură în august 1871, tot ca organizator, la sărbătoarea de la Putna. Aici a citit o poezie de Dimitrie Gusti cu atâta căldură, încât ropote de aplauze au izbucnit din mulțimea entuziasmată de vocea sa melodioasă.

Căutând să anuleze legenda falsă a vieții paupere a lui Eminescu, cel puțin în perioada de care ne ocupăm acum care conține mai multă maliție întreținută de detractori decât adevăr istoric, P.P. Gogan stabilește după studii fizionomice un portret al lui Eminescu într-o poziție neclară, dintre care cel puțin trei argumente cad: tunsoarea, care nu se aseamănă cu nici una din fotografiile lui Eminescu cunoscute până atunci, mustața arcuită pe care a purtat-o numai între 1886-1887 și alura mai zveltă a personajului. Alăturarea demonstrativ-eronat, fotografia despre care ni se spune că a fost executată în 1874. În realitate, ea a fost executată în 1878 pentru tabloul Junimii la București de Franz Duschek, când Maiorescu notează: "Cu Eminescu

am să mă duc eu mâne la fotograf, mai înainte însă la bărbier să se radă. La bohème roumaine..." Dacă ar fi alăturat și fotografia din 1885 și-ar fi dat șama imediat că ipoteza nu se susține, chipul poetului fiind identic cu cel din 1878. Dacă reproducerea inițială apărută în revistă ar fi fost analizată cu calculatorul, nu cu lupa, P.P. Gogan ar fi avut surpriza pe care o avem cu toții: Eminescu este în fotografie în gruparea junimistilor, nu departe de Titu Maiorescu, aflat într-un prim-plan foarte clar.

Poetul este primul din rândul al treilea, loc de unde îi putem decupa portretul care este exact cum e cel de pe pânoul Junimii. P.P. Gogan nu ține cont de condițiile tehnice ale timpului, care necesitau o expunere îndelungată, nepunând să se facă instantanee ca astăzi și nici de demnitatea poetului care n-ar fi stat atât de mult în preajma lui Gheorghe Chițu, cel care îl destituise din postul de revizor școlar, când a notat: "Canalia... a nimicit ideile ce mi le făurisem despre viață!"

Multă vreme au mai existat polemici în legătură cu o altă manifestare similară, când Eminescu pleacă în 1883 la Iași pentru a participa la dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare, unde urma să citească poezia "Doina" (scrisă mai demult, când au fost concesionate oneros căile ferate române - afacerea Stroussberg) pe care o citește numai la Junimea, apărută ulterior în *Convorbiri literare*. Poeziile citite la Iași au fost publicate de N.D. Popescu în *Calendarul pentru toți românii* în 1883. "Nu mi-am citit la dezvelirea monumentului poezia fiindcă nu mă simțeam bine și eram chinuit de temerea că nu cumva să zic ori să fac ceva nepotrivit cu împrejurările, încât lumea să râdă de mine." Într-adevăr, acum apar primele semne ale imbolnăvirii poetului și partea biografică cu care unii l-au etichetat pe timpul evoluției ei este un neadevăr și o mare nedreptate.

Un moment extraordinar ni l-a produs totuși P.P. Gogan călăuzindu-ne pentru o clipă în apropierea lui Eminescu, cel recunoscut a fi foarte greu de aflat în mulțime decât în ocazii cu totul speciale.

Acest eveniment ne relevă și acum prezența lui în viața cetății, atunci când trebuia să fie.

Ion Cârnu

O ediție neconcludentă?

D L Z. ORNEA a publicat în *România literară* în ultimii nouă ani 11[unsprezece] cronici [circa o sută de pagini dactilografiate] despre activitatea mea de "eliadist". Mi-e jenă să reproduc elogiile și superlativile D-sale. E drept că, din când în când, mai apărea câte o "înțepătură", o obiecție, o altă opinie decât a mea. E firesc, e normal!

În nr. 17 al revistei (3-9 mai 2000) citețsc cronica *O ediție neconcludentă*. Recenzia "analizează" volumul *Dosarul Eliade* [1928-1944]. *Cu cărțile pe masă*, Cuvânt înainte și culegere de texte de Mircea Handoca, Ed. Curtea Veche, 1999. Este vorba de o antologie, proiectată în 20 de volume, reproducând opiniile *pro* și *contra*.

Articolul D-lui Ornea se referă în exclusivitate la *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, reluând, cred că pentru a zecea oară (nu exagerez - o pot dovedi!) aceleași acuze de legionarism aduse lui Eliade.

Dar volumul meu "neconcludent" nu este consacrat doar opiniilor laudative și denigratoare ale autorului *Stelei fără nume*. Am reprodus *in extenso* articolele, eseurile și studiile lui E. Lovinescu [*Romancierul "generației" sale*], G. Călinescu [*Solilocvii, Șantier, Huliganii, Domnișoara Christina, Anul literar 1936*] și capitolul *Mircea Eliade din Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ion Biberi, Bazil Munteanu, Pompiliu Constantinescu [*Isabel, Solilocvii, Maitreyi, Anul literar 1933, Întoarcerea din rai, Lumina ce se stinge, India, Oceanografie, Șantier, Huliganii, Domnișoara Christina, Șarpele*].

Am făcut bine? Am greșit? Nu am reprodus corect? Am lăsat deoparte aspecte esențiale? Mister! Dl Ornea știe una și bună: *Jurnalul lui Sebastian și legionarismul lui Eliade*. Altceva nu-l interesează. Nici măcar nu sunt menționate numele celorlalți critici și istorici literari din antologia mea. Îi consideră minori? Să revin la Sebastian și Eliade. Dl Ornea e contrariat și iritat că am "cutezanța" să-mi subintitulez volumul *Cu cărțile pe masă*. De ce? Ocolesc sau neg vreo "probă"? Există vreun text anti-Eliade necitat de mine? Am omis vreun rând acuzator din *Jurnalul* lui Sebastian?

Sunt de acord cu distinsul meu interlocutor într-o singură privință: *necesitatea stringentă ca toate articolele "legionare" ale lui Eliade să fie tipărite neîntârziat*. Îl asigur pe Dl Z. Ornea că le am transcrise și că am expediat aceste texte unei publicații care pregătește un număr special consacrat lui Mircea Eliade.

Dar pentru numele lui Dumnezeu! Locul acestor articole nu era în al doilea volum al antologiei.

Primim:

ÎN NUMĂRUL 19 al *României literare* (la rubrica *Revista revistelor*) s-a scris că "Valerian Stan a acuzat-o de curând pe Zoe Petre că pe vremea lui Ceaușescu l-ar fi persecutat oral". Dacă referirea pe care "cronicarul" Dvs. o face la mine nu este cumva o ironie, atunci sigur este o formulare imprecisă din care cititorul nu are cum să înțeleagă ceva. Pentru că, în definitiv, ce ar putea să însemne o afirmație ca aceasta: Pe timpul lui Ceaușescu, X a fost persecutat oral de Y? Vă voi ruga, de aceea, să fiți de acord cu publicarea rândurilor de mai jos:

În vara anului 1989, am susținut examen de admitere la Facultatea de Istorie din București. Am fost declarat respins, lucrările fiindu-mi depunctate sever, atât la Istorie, cât și la Filosofie. Contestarea pe care am făcut-o mi-a fost "judecată" de D-na Petre, care mi-a respins-o și mi-a cerut să nu mai insist pentru că "aveam probleme de dosar" (între altele, fratele meu era preot). Pentru că în ce mă privea decizia ca driștilor era deja irevocabilă, D-na Petre a venit la întâlnirea cu mine fără ca măca să aducă cu ea lucrările a căror notare o contestam (recent, domnia-sa a recunoscut "cu stânjeneală", că regulile de atunci o obligau să procedeze astfel). Astfel am fost deci, "persecutat oral" de D-na Petre pe vremea lui Ceaușescu. În toți anii de după 1989 am preferat să nu vorbesc nimănui despre acest episod, până recent, când o intervenție publică a D-nei Petre, care mă implica, m-a obligat s-o fac.

Valerian Stan

INSTITUTUL EUROPEAN LANSĂRI Tîrgul Internațional de Carte - București 2000

joi, 25 mai, ora 12,00	Întîmplări (Alex Ștefănescu) Invitați: Vladimir Găitan, Rodica Mandache, Gabriel Dimisianu
joi, 25 mai, ora 17,00	Artistul și curtezana (Pierre Louÿs) Invitați: Luca Pițu, Dan Silviu Bocrescu
vineri, 26 mai, ora 12,00	The Infinite (Alexandra Cornilescu, Ioan-Iclezan Dimitriu) Everyday Topics (Gheorghe Stan) Invitat: Ilcana Baciu
vineri, 26 mai, ora 14,00	Regele Lear (William Shakespeare) Invitat: Tom Erskine
sîmbătă, 27 mai, ora 12,00	Jurnal politic, vol. 1-2 (Ioan Hudiță) Invitat: Acad. Dan Berindei
duminică, 28 mai, ora 11,00	Viața noastră, posteritatea lui (Leah Rabin) Invitat: Ilcana Andrei

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P. 161 • cod 6600
Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731
e.mail: euroedit@hotmail.com • http://www.nordest.ro/home.htm

Uneori, și un poet și poate ține loc de ge

Mihai Vakulovski: Servus, Emil. Încep astfel pentru că v-am auzit spunând că sînteți pe jumătate ardelean. Asta în legătură cu faptul că sînteți redactor pentru Basarabia al revistei Vatra (Tg. Mureș) și ați publicat o carte (Cel bătut îl duce pe cel nebătut) la Cluj, sau...?

Emilian Galaicu-Păun: Sunt "ardelean" prin adopțiune, odată cu angajarea mea la Vatra, deși în familie exista o legendă conform căreia străbunicii mei pe linie maternă (Păunii) ar fi venit din Transilvania. Dar adevărul "certificat" de ardelean mi l-a semnat Al. Cistelean: într-o cronică la *Leviția deasupra hăului* el spune: "în sufletul ortodox al lui Emilian Galaicu-Păun zace un protestant și chiar în expresionismul crucificării el exploatează mai curînd o tradiție catolică decît una bizantină". Ergo: sunt un fel de greco-catolic ("unit") basarabean lăsat... a Vatra...

M.V.: Iată că s-ar putea afla cum a apărut "post-numele" din pașaport.

E.G.P.: În numele meu s-au "unit" două neamuri, prin mama și tata, Galaicii și Păunii. Ar fi fost păcat să-l uit pe vreunul.

M.V.: Și, fiindcă v-ați amintit de Al. Cistelean, ce rol are pentru dumneavoastră critica literară?

E.G.P.: Nu mi-au plăcut niciodată criticiile "mărginiți". Un poet (prozator) trebuie să știe a analiza o carte (proprie sau străină) "din interior" spre "exterior". Este privilegiul artistului, o astfel de analiză. Fiindcă marea majoritate a cititorilor o vor analiza din "exterior" spre "interior". Poetul (prozatorul) însă crește odată cu ea, o "poartă" dacă vrei.

Întotdeauna am încercat să citesc cu mare atenție sau cutare autor într-o ediție critică. Astfel, critica a fost ca un fel de umbră a operei, umbra demonstrînd că opera nu este o fantomă. În ce mă privește, scriu cronică (eseu, studii) pentru a-mi "materializa" jumătatea rațională a ființei mele, prezentă de altfel și în beletristica mea. Cît despre alții, doar puțini (Al. Cistelean, Ion Pop, Marin Mîncu, Aurel Păntea, I. Mușlea) au reușit să mă ajute să "dădăscă" "din interior".

M.V.: Da, sînteți un autor polivalent. Nu v-ați ambiționat niciodată (ați început cu poezie) să vă exprimați (în literatură) doar printr-un gen literar (liric, să zicem). Ce vă aduce nou scrierea prozei sau a criticii și teoriei literare în comparație cu scrierea poeziei?

E.G.P.: Ca o glumă: sunt condamnat să fiu polivalent prin... numele meu dublu! În realitate, nu cred că există niște

frontiere bine trasate între genuri (mai ales acum, în plin post... post ce?). Literatura e un corp unitar, cu funcții foarte diferite și, în cazul unui scriitor adevărat, bine definite. Scriu critică la fel cum mi-aș lua temperatura, atunci cînd sunt "bolnav" de-o carte (a mea sau a altcuiva); scriu proză din dorința de-a fi în spațiu și timp (cei 10 km zilnici recomandați de C. Noica îi fac adeseori la masa de scris, muncind la o frază); poezia e respirație. Tocmai am încheiat o proză, *Scriere la patru mîini* (vezi Vatra, nr. 5, '99), în care vorbesc inclusiv de senzațiile mele în procesul scrierii. Într-un cuvînt: fac gesturi! Mă tem de înțepenire...

M.V.: Cum, cu ce, cînd scrie Emilian Galaicu-Păun și ce senzații/trăiri are (atunci)?

E.G.P.: Scriu acasă, unde "îmi miroase a mine" (sunt un scriitor olfactiv!); între 4 pereți de cărți. Nu am ore preferențiale (cîndva lucram doar nopțile), fiindcă de obicei trebuie să-mi fac timp (ce expresie!) pentru scris. Scriu cu tot corpul, altfel spus orice indispoziție sau bucurie se transmite bieteii hîrtii care le rabdă pe toate. Am ajuns la un fel de intimitate cu mine însumi datorită... jurnalului: niciodată nu încep un poem înainte de a

nota ceva (orice!) în jurnal. Îmi fac poftă de scris... pentru a avea apoi textul!

M.V.: Îmi amintesc, ați debutat în literatură cu trei puncte. La propriu: așa începe primul poem din prima dvs. carte: cu trei puncte...

E.G.P.: E adevărat, am pășit cu stîngul, "ajutat" și de redactorul cărții mele de debut. Era 1985, adică 1984 plus unu. Totuși nu am inclus în carte nici un poem cu Lenin, Patrie sovietică, Partid, etc... "Lumina proprie" a fost crisalida din care abia urma a se naște fluturele... sau omida. Judecînd după un titlu - *Leviția deasupra hăului* - s-a născut fluture! De altfel, nu-mi pare rău de acel debut. Cred că fiecare autor are și o carte slabă. Eu o am în trecut. M-am și spălat pe mîini de ea...

M.V.: Pe cele patru mîini. Autografele dvs. sînt o iscălitură (lungă) care pornește de la piciorul stîng (ar trebui să încheie fiecare întrebare cu 3 puncte)...

E.G.P.: Autograful pornește cu o spirală comprimată care, la un moment dat, se destinde. A propos, scrierea (la 2, 4, 8, 16... mîini) m-a întors, după o scurtă "legătură" cu Yorica mea, la scrisul de mină!

M.V.: Fiecare carte a dvs. de poezie (în afară de Lumina proprie) e scrisă cu ultima dvs. carte de poezie, parcă v-a rescrieți propriile cărți.

E.G.P.: Ai o intuiție formidabilă! Scriu o singură carte de poeme - i-aș găsit și titlul; nu va avea mai mult de 10 de texte -; s-ar putea s-o închei în cîțiva ani (Deocamdată, am încheiat un "deceniu" al acestei cărți - în 1989 apare *Abece-Dor*, în 1999 - *Yin Time*). N-am rost să trăiești cu ecoul, de aceea prefer repetiția tăcerii. Dacă vrei, critica proza sunt "proviziile" mele literare pentru perioada cînd nu voi mai scrie poezie.

M.V.: Credeți că ultima dvs. carte va fi scrisă cu mult înainte de moarte?

E.G.P.: Ultima carte o scriu (aproape) în fiecare zi. E vorba de jurnalul meu care crește ca pe drojzii. În rest, sper să n-am timp pentru a face anticameră... Dumnezeu. E bine să mori pe la mijlocul unei cărți, ca un personaj oarecare...

M.V.: Și dacă am ajuns aici, cum vă vrea să moară personajul Emilian Galaicu-Păun?

E.G.P.: Frumos sau deloc! Vezi s

EMILIAN GALAICU-PĂUN s-a născut la 22 iunie 1964 în satul Unchitești, comuna Cuhurești de Sus din județul Soroca, într-o familie de intelectuali. În 1986 a absolvit Facultatea de Litere a Universității din Chișinău, iar în 1989 - doctorantura de pe lângă Institutul de Literatură "Maxim Gorki" din Moscova. În prezent este redactor pentru Republica Moldova al revistei *Vatra* din Târgu-Mureș. A publicat următoarele cărți:

POEZIE. *Lumina proprie*, Chișinău, Ed. Literatura Artistică, 1986. *Abece-Dor*, Chișinău, Ed. Literatura Artistică, 1989. *Leviția deasupra hăului*, Chișinău, Ed. Hyperion, 1991. *Cel bătut îl duce pe Cel nebătut*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1994.

PROZĂ. *Gesturi (Trilogia nimicului)*, Chișinău, Ed. Cartier, 1996.

CRITICĂ LITERARĂ. *Poezia de după poezie - ultimul deceniu*, Chișinău, Ed. Cartier, 1999.

Versuri semnate de Emilian Galaicu-Păun figurează în antologiile: *Portret de grup (O altă imagine a poeziei basarabene)*, Chișinău, Ed. ARC, 1995; *O mie și una de poezii românești*, București, Ed. DU Style, 1997; *Antologia poeziei românești culte*, București, Ed. Teora, 1998.

Texte ale sale au fost traduse în franceză, engleză, italiană, germană, suedeză, turcă, sârbă, rusă.

The image shows three covers of the journal "LIMBA ROMÂNĂ" and one cover of "Contrafort" magazine. The "LIMBA ROMÂNĂ" covers are numbered 11, 9, and 2, all from 1999, published in Chișinău. The "Contrafort" cover is from 1998, issue 4/34, and features a portrait of a man and the text "Tăcerea mol... un eseu de Octa...".

Contrafort
Reviste din Basarabia

Generație

L. din *Contrafort*, numărul din

P.: Sînteți considerat unul dintre de bază, deși, se știe, generația format în grup.

P.: În absența unui grup la Chiși-cuțiva 80-iști de seamă din Ba- au fost fiecare... sieși generație. nștiința apartenenței la mișcarea a 80-iștilor din România; scriu evistele 80-iste, dar aici, în Chiși- simt singur. Cum niște singurati- și Teo Chiriac, Vasile Gârneț sau... nune...

P.: Nu-mi vine pe limbă... Între- e mai sus se referea la 80-iștii din a, desigur. Credeți că există în via o generație '80?

P.: Există cu certitudine niște uni care, începînd cu "Timpul" al lui N. Popa (1983), încearcă o altfel de poezie, proză (mai critică. Nu știu dacă s-au constitu- generație (e un decalaj prea mare în... și "emuli"), știu însă că u se poate vorbi despre literatura din Basarabia. Dar uneori și un gur poate ține loc de generație!

P.: A existat vreodată vreun grup tert în Basarabia (bineînțeles, în e cele din barul de la parterul scriitorilor)?

P.: Mă tem că au existat numai de interese. Și, dacă trecem vedem că în România postbelică at doar oniricii, ca grupare con- și "Școala de la Tîrgoviște" (ulti- ales în scrierile critice). Totalifa- a prea tolerat bisericuțe autoce- nocracia nu a reușit să propună el vital de mișcare literară. Există abă un fel de solidaritate intelec- transgeneraționistă între niște lective. Astfel, 80-iștii (atît cît sarabeni se simt solidari cu știți" (ca vîrstă) Vasilache, Bu- gretatul V. Levițchi...

P.: Ultimii - firește absenți din de grup (o altă imagine a poeziei ne)". Ce părere aveți despre a lui Eugen Lungu?

P.: Există o variantă "austeră" a ei, incluzînd vreo 10 autori, și erbasă" (peste 30 de autori anto- Prima însuma relief "muntos", văile". Ca "ardelean", fie și prin e, sigur că am pledat pentru De tipărit, însă, s-a tipărit o ografică" destul de fidelă a poe- ici, cu piscurile și prăpăstiile ei. Portretul de grup" a "cotizat"

apoi pentru o antologie apărută la Paris, precum și pentru cele 2-3 antologii im- portante din România ultimilor ani, *O mie și una de poezii românești* de L. Ulici, *Antologia poeziei românești culte* de F. Șindrilaru, *Poezia română actuală* de M. Mincu, *Antologia poeziei române de la origini pînă azi* ș.a. E puțin? E mult? E atît cît e!

M.V.: Cifra 30 mă ia prin surprin- dere. Nu cred că Lungu și-ar fi pus numele pe o astfel de carte.

E.G.P.: Adevărul e că E. Lungu ar fi vrut să ne punem și noi, N. Popa și sub- semnatul, numele pe coperta cărții. Cît privește poezii antologate, ei bine, s-a negociat fiecare nume. Unii autori nici nu știu cît îi datorează lui N. Popa, cel mai generos din noi trei. Trist e că majoritatea ultimilor incluși n-au confir- mat.

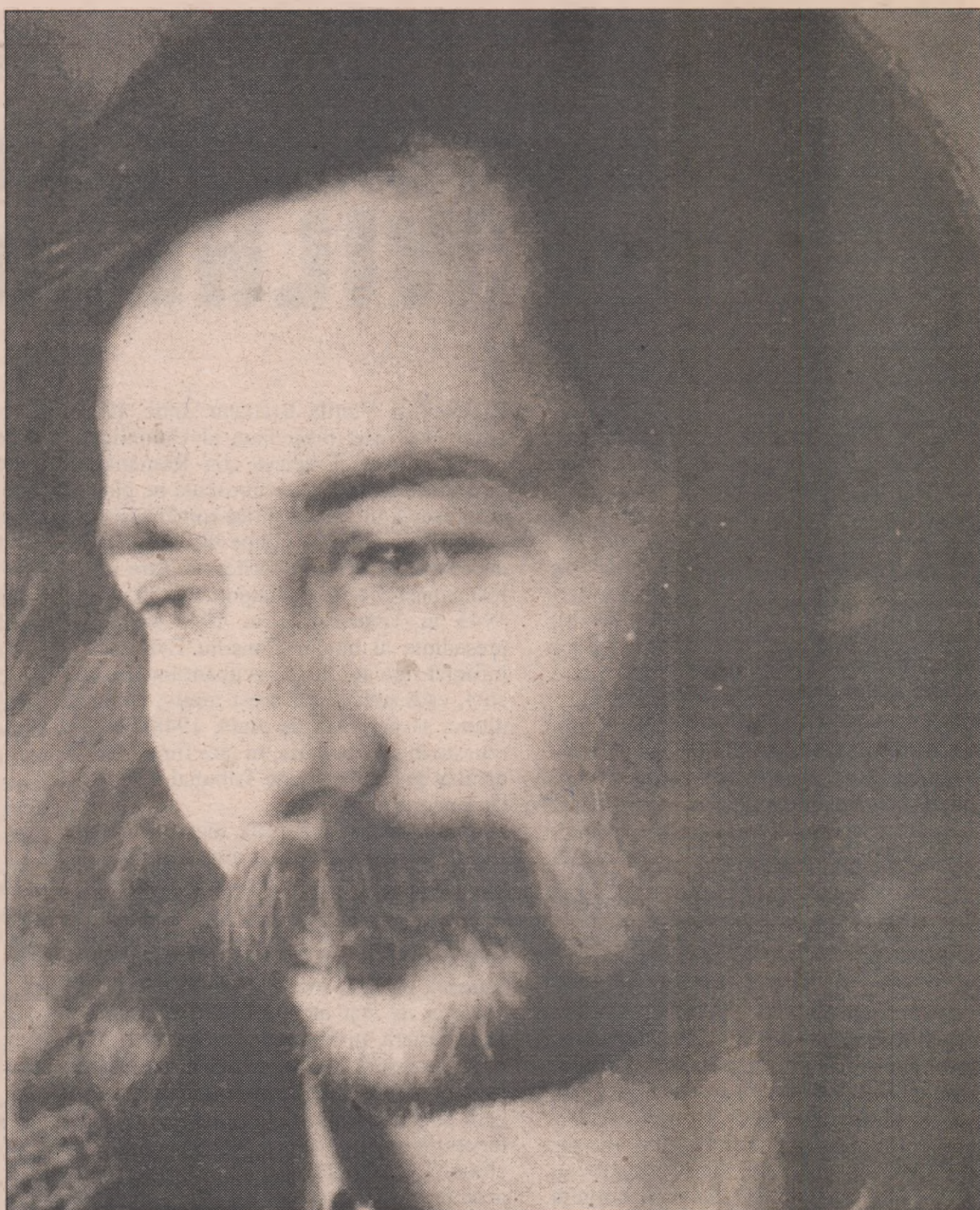
M.V.: Și, - despre 80-iști. Cum (și cînd) ați aflat de "Cenaclul de Lună", care e, de fapt, nucleul propriu-zis al ge- nerației?

E.G.P.: Prin '85-'86 citisem la biblio- teca "N. Crupscăia" din Chișinău *Poeme de amor*. A fost un șoc! În spatele autoru- lui se simțea o generație întreagă, polifo- nică, neliniștită, ca un dragon c-o sută de capete. Pînă la urmă s-a dovedit că nu- s chiar 100, dar cel puțin 10 de primă mă- rime sunt în mod cert. Apoi la Moscova, între 1987-'90, i-am citit pe "toți" (e un fel de-a zice), pentru a-mi forma cu tim- pul o bibliotecă de cărți de recitare. Au- torii lor: Ion Mureșan, N. Danilov, M. Cărtărescu, A. Mușina, A. Pantea, L.I. Stoiciu, F. Iaru ș.a.

Există, după părerea mea, cel puțin trei nuclee: bucureștean (mult prea medi- atizat pentru a-i mai numi aici), clujeano- brașovean (Mureșan, Crăciun, Mușina, Al. Vlad ș.a.) și ieșean (Danilov, Vasiliu ș.a.). Din "ciocnirea" acestora s-au năs- cut cele mai importante texte. Care? Care vor fi scrise... de nouăzeciști, poate...

M.V.: Atunci, cînd de-abia aflaserăți de acești scriitori români, cu cine ați fi vrut să vă cunoașteți personal și pe cine ați fi vrut să nu-l întîlniți niciodată? Ce relații aveți acum cu colegii de generație din România?

E.G.P.: Pînă în 1990 nici nu puteam visa că voi vedea un scriitor român în carne și oase la el acasă, în România. Era important că-i citisem pe foarte mulți, voiam să mă înscriu - prin ceea ce făceam (aveam scrise, de la un cap la altul, *Levițațiile*) - printre ei. În mai '90 l-am cunoscut pe N. Danilov cu care am rămas prieteni "pă viață". Apoi au venit

ardelenii. Eram acasă, în sfîrșit! Dintre marile decepții umane l-aș numi pe A. Păunescu. În vara lui '90 l-am cunoscut la Chișinău. Mai bine plecam pe Marte! Acum, la cca 10 ani de la căderea cortinei de fier, știu că-mi pot alege pri- etenii (sau să fiu ales, mă rog...). Anume ei îmi dau un spor de ființă.

M.V.: Cum credeți, prin ce s-au impus 80-iștii ca generație, ca grup?

E.G.P.: Prin faptul că au fost de la bun început condamnați să se constituie în grup. Să ne amintim de acele antologii colective, *Aer cu diamante* sau *Desant*, adevărate "morminte frățești", de la începutul anilor '80. Împreună au escala- dat baricadele cenzurii, împreună au fost navetiștii care au dus ideologia genera- ționistă în interiorul țării. Observă cîți 80-iști buni trăiesc în mici orașe provin- ciale uitate de Dumnezeu și de... criticii literari. Marea șansă, însă, a fost N. Ma- nolescu, mentorul luniștilor. El e ceea ce a fost pentru perioada interbelică un E. Lovinescu, cred. De talentul fiecărui poet nu mai spun nimic - mi-am uitat cîntarul "talent" acasă...

M.V.: Cum vă pare antologia lui Ale- xandru Mușina? Ce (pe cine) ați adăuga și invers, cine n-ar încăpea în antologia generației '80 întocmită de dvs.?

E.G.P.: Antologia lui A. Mușina are meritul incontestabil al "primului apel". Că lipsesc mulți (M. Cărneci, A. Zanca, E. Hurezeanu ș.a.), că sunt și unii neche- mați (i-am pedepsit prin a le uita nume- le), mă interesează mai puțin. Antologia trăiește prin cel puțin 15 (din 30) autori. Ceilalți fac umbră. Dar și umbra e parte din noi.

M.V.: Din ce cauză n-au urmat și alte

antologii '80, doar chiar și prin prefață (dar nu numai) autorul face o provocare, aruncă o mînușă?

E.G.P.: Cine dintre optzeciști s-ar încumeta să ridice mînușă aruncată de A. Mușina? Mă tem că doar A. Mușina! Astfel că n-ai decît să-i readresezi întrebarea.

M.V.: Ce sînt pentru dvs. "luptele" mai mult sau mai puțin literare în care adesea ați fost implicat? Oare n-ați ajuns la critica literară de la această mîncărime hîrtioasă a "pumnilor intelectuali"?

E.G.P.: Nu știu dacă lupta cu morile de vînt se numește luptă. Am pierdut ceva timp cu morile (roșii!) de vînt de la noi, fără vreun folos real pentru litera- tură. Fiindcă la noi nu s-a discutat litera- tură! Cineva și-a apărut postamentele de beton armat, cineva a zis că în artă (ca și în moarte) toți sunt supușii acelorași im- placabile legi. Nu c-aș regreta "certurile" mele cu monștrii sacri, dar, obiectiv vor- bind, ele s-au dovedit a fi sterile. Uneori cred că doar *latina* - limbă moartă, nu-i așa? - ar fi în stare să redea toată vechi- mea unor autori preținși moderni...

M.V.: Ați avut multe neplăceri "sociale" din cauza literaturii pe care ați scris-o și a statutului de scriitor român din (în) - sau în (din) - Basarabia! Vreți să vă amintiți vreun caz mai ciudat? Vre- unul mai puțin distractiv?

E.G.P.: A fi "poet" e deja o mare neplăcere. În timpuri de restrînte - o du- blă neplăcere. Într-o țărișoară guvernată (și) de poeți (nu mai puțin de 5 parla- mentari ai R. Moldova sunt membri ai Uniunii Scriitorilor) - colac peste pupăză! Restul e destin, adică literatură.

Mihai Vakulovski

Un om atașat valorilor național-liberale: dr. WILHELM FILDERMAN

(1882-1963)

SUB EGIDA Fundației dr. W. Filderman, a apărut de curând, în două volume, o lucrare de un deosebit interes pentru cunoașterea istoriei politice a României secolului care se încheie (al XX-lea): *Dr. Wilhelm Filderman - Un avocat al etniei sale. Un avocat al cauzei naționale a României* (articole, discursuri, memorii 1921-1948). De îngrijirea ediției s-au ocupat Teodor Wexler și Michaela Popov, iar printre sponsorii acesteia se numără Marele Rabin al Genevei Al. Șafran (fost Șef Rabin în România), Hugo Râmnicăneanu (Franța), Zvi Feine (Israel), Gh. Gruber (Franța), A. Goldstein-Goren (Italia), Michael Cernea (S.U.A.), L. Haritver (Spania), Banca de Credit Comercial și Industrial (România), S.C. Optinova (București). Pentru alcătuirea volumelor s-a apelat la sprijinul Bibliotecii Academiei Române, Arhivei Naționale și al Centrului pentru Studiarea Istoriei Evreilor din România (București). Cuvântul înainte aparține academicianului prof. dr. Dan Berindei, care în evocarea sa spune că existența lui Wilhelm Filderman "a fost strâns legată de destinele poporului evreu, căruia îi aparține, dar și de cele ale poporului român, cu ale cărui aspirații s-a identificat, într-o perioadă de ascensiune și biruință națională și apoi în timpul dictaturilor de dreapta și de stânga, cărora România le-a fost supusă... Evreul Filderman s-a manifestat în repetate rânduri ca român... a militat politic în cadrul Partidului Liberal. Deputat activ în viața publică a României, el a apărut-o ca pe patria sa, opunându-se, între altele, revizionismului... Gânduri impresionante erau dezbătute de el, în mai 1943, într-un moment extrem de greu al existenței sale, când se afla în preajma trimiterii sale, din ordinul mareșalului Antonescu (n.n. - cu care fusese coleg de școală) în Transnistria, de unde nu știa dacă avea să se mai întoarcă, într-o scrisoare adresată lui Dimitrie Lupu, prim-președinte al Curtii de Casație. Luându-și rămas bun, el îi ura înaltului magistrat, prieten și apărător al său, să revadă o Românie Mare și puternică". Tot autorul cuvântului înainte îl citează pe Filderman care spunea în 1938 - "Luptând neconștient pentru drepturile noastre să nu confundăm țara și poporul român cu agitatorii". Un fapt mai puțin cunoscut, relevat de autorii antologiei și evidențiat și de acad. Dan Berindei este prezența lui W. Filderman ca martor al apărării în procesul intentat lui Ion Antonescu în 1946, tocmai aceleia căruia se adresase de nenumărate ori pentru a salva viața unor evrei supuși deportării. Era o reacție la falsitatea și teroarea pe care noul regim dictatorial impus de PCR cu sprijin sovietic începuse să le aplice ca norme de conducere a statului român.

Născut la 14 septembrie 1882 în București, W. Filderman absolvă liceul în 1902, la "Matei Basarab", apoi Facultatea de Drept în 1906, își ia doctoratul la Sorbona (Paris) în 1909, an în care participă și la fondarea Uniunii Evreilor Pământeni, la București. Participant la războaiele balcanice și la primul război mondial, este decorat cu ordinele "Virtutea Militară" și "Coroana României", iar la încheierea păcii, participă ca delegat la Conferința de la Paris, unde militază pentru drepturile naționalităților. În 1927 este ales deputat în Parlamentul României, pe listele PNL, organizația București, fiind al treilea pe listă, după Ionel

Brătianu și Vintilă Brătianu. Între anii 1929-1948 este președinte al Uniunilor de Comunități Evreiești din România, devine o personalitate cunoscută pe plan european și în viața politică românească, în anii războiului se opune din răspundere deportării și discriminărilor la care au fost supuși evreii, este deportat la 30 mai 1943 în Transnistria, în 1945 devine președinte al noului Consiliu Evreiesc, înființat fără aprobarea ocupanților sovietici, este arestat din acest motiv, iar în ultima sa perioadă de viață, 1948-1963 trăiește în exil la Paris, în țară fiind condamnat la închisoare de Tribunalul Militar București.

Articolele, discursurile, memoriile pe care Filderman le-a lăsat moștenire posterității cuprind o gamă extrem de largă de preocupări, în domeniul politic, economic, în problema relațiilor interetnice și de definiție a naționalității, în domeniul cultural, în viața socială a țării, în administrația de stat etc. Definitiv pentru toată cariera lui Filderman este crezul în libertatea spiritului, ceea ce l-a determinat să combată orice formă de constrângere politică, socială, națională fiind un fervent susținător al căii liberale de dezvoltare a României ca stat modern, european prin tradiție și așezare geografică.

Ne vom rezuma la citirea unor pasaje pe care le considerăm exemplare pentru modul de gândire al acestui mare intelectual și onest avocat în complexul proces de cristalizare a unei societăți românești supuse celor mai grele încercări din secolul care se încheie.

Din volumul "Adevărul asupra problemei evreiești din România" (1925)

"CREȘTINISMUL s-a născut din gestul de dragoste al unor evrei pentru pacea omenirii..." "Sunt evrei buni și evrei răi, după cum sunt români buni și români răi, francezi buni și francezi răi, etc."... "Întreaga operă antisemită... sugerează poporului român că este izolat în lume, lipsit de conducători și de prieteni în afară, care toți sunt lași, vânduți, trădători... și că evreii îl pot înghiți, îl pot distruge"... "Aceste mijloace sunt potrivnice oricărui reguli de morală creștină sau de drept public... Justificarea lor este întemeiată pe interesul de a apăra existența religiei creștine și consolidarea națiunii române. Dar interesul nu poate predomina nici dreptul, nici morală, fiindcă interesul fără drept și fără morală este ilegal și imoral. El este, în orice caz necreștinesc" (n.n. - referitor la propaganda dusă de partidul înființat de A.C. Cuza, Liga Apărării Național Creștine)... "Dl. general Alevra... găsește că evreii sunt inapți pentru armată. Numeroasele decorații date evreilor, înseamnă condamnarea tezei sale" (n.n. - referitor la participarea evreilor la Războiul de întregire a neamului). "Atât de departe merge în pătimășa-i orbire, "Creștinul" (n.n. A.C. Cuza) de la Iași, încât el intră în conflict și cu teologii creștini" (n.n. referitor la afirmația acestuia că Tora, ce constituie pentru creștini Vechiul Testament, este o carte "diavolească")... "Oare Dumnezeu lui Israel nu este și Dumnezeul creștinilor?"... "Cu o încăpățănare demnă de o cauză mai bună, se afirmă că evreii au practicat și practică omorul ritual"...

"Într-un cuvânt, Protocoalele înțelepților Sionului sunt o plămăuire a reacționarilor ruși, fals atribuit evreilor și înșiși antisemiții francezi recunosc aceasta în mod cinstit pe când ai noștri, pentru a se menține își înșală cititorii prezentând drept adevărată o scriere dovedită falsă..." "Se spune în mod curent că toți evreii au fost mobilizați la servicii înapoi frontului, toți evreii au fost spioni și dezertori... logica răspunde imediat - nici una din aceste acuzații nu rezistă și în tot cazul ele se exclud"... "În publicația "Apărarea națională" din 1 sept. 1922, în articolul "Intelectualismul jidovesc"... se spune că evreii n-au produs genii... că intelectualismul evreu este materialist... că baza sa este egoismul dus până la exces... Cine poate vorbi despre muzică fără Mendelssohn și Meyerbeer, despre filosofie fără Spinoza și Bergson, despre poezie fără Heine, despre fizică fără Einstein, despre medicină fără Ehrlich, Wassermann, Freud, despre arta dramatică fără Rachel și Sarah Bernhardt... limba sanscrită fără Silvain Levi, asiologia fără Oppert, matematica fără Cantor?... În fața Palatului regal la Londra se înalță mândru monumentul "jidanului" Disraeli care a consolidat puterea Angliei și a pus pe capul reginei Victoria coroana de Vice-Regină a Indiei; între cele două aripi ale Luvrului de la Paris... se înalță monumentul "jidanului" Leon Gambetta, care a redat Franței încrederea după înfrângerea de la 1870... "Jidanul" Luigi Lauzatti a consolidat finanțele Italiei catolice... la noi, generațiile trecute au învățat limba română pe cărțile lui H. Tiktin și ale lui Lazăr Șăineanu și astăzi pe cele ale lui Căndrea Hecht... Cine poate despărți studiul folclorului român de numele lui Gaster și Schwartzfeld? Dar de Max și Ventura cu care se mândrește țara la Paris... dar de Stan Golestan? Nu "jidanul" Rosenthal a servit de om de legătură între Costache Rosetti și revoluționarii din Ardeal? În scurtul timp de când evreii au fost emancipați și față de numărul lor mic, în raport cu populația totală a globului, cred că au adus imense servicii intelectuale omenirii, iar în România le-au adus, chiar nefiind încă emancipați"... "Ce fac evreii? Jacques Eliad, prin testament lasă întreaga sa avere de sute de milioane de lei pentru cultura românească, Anton Gross lasă întreaga sa avere de circa treizeci de milioane pentru cultura românească... Am cercetat lista de subscripție a ziarului *Universul*, am căutat numele dl. A.C. Cuza, dr. Șmuileanu, dr. Paulescu, Zelea Codreanu, I.D. Protopopescu, etc... n-am găsit nimic... N-au bani? Oare dl. A.C. Cuza n-are proprietăți? Oare dl. Zelea Codreanu n-are casă și vie la Huși?... Dar dl. general Macridesco, care la Focșani s-a declarat gata să verse 2.000.000 pentru liberarea pe cautiune a lui Corneliu Zelea Codreanu?... Nici dl. Protopopescu, directorul și quasi-proprietarul Băncii Franco-Române... multimilionar care cheltuiește pentru a propaga ura față de evrei, dar care nu a dat ca să propage dragostea măcar între români"... "Înapoi la barbarism, înapoi la ură, iată învățătura pe care falșii apostoli ai falsului naționalism și creștinism au predat-o studenților"... "Făcuți răspunzători de toate relele, suntem făcuți răspunzători și de existența Societății Națiunilor. Instrument jidovesc creat pentru stăpânirea jidovească, spun anti-

semiții... Prin tratatele de pace încheiate s-au dezmembrat Austro-Ungaria și Rusia în favoarea României... Societatea Națiunilor are de scop să garanteze fruntariile stabilite prin aceste tratate de pace"... "Toată literatura antisemită care în deamă la asasinarea evreilor se bazează pe cuvinte din Evanghelia lui Matei... Am arătat falsul care se săvârșește... Voi cita și admirabila carte a lui Giovanni Papini - "Histoire du Christ", Payot, Paris, 1923... Ce admirabilă lecție de creștinism, antisemiților care îl pângăresc. Dar și cuvintelor - iubește pe aproapele tău, dl. A.C. Cuza le dă înțelesul restrâns de "iubește pe români".

Din "Aniversarea emanciipării evreilor" (1934)

"AȘ VOI să precizez că nu este vorba de recunoștința ce datorează cel ajutat, binefăcătorului său, ci de recunoștința ce datorează cel nedreptățit judecătorilor săi"... *Ion I.C. Brătianu, figură legendară care a fost idealul tuturor generațiilor... sinteză a naționalismului românesc - care nu dărimă pentru a clădi pe ruine, ci întărește solidă zidire românească... a înțeles tot folosul pe care-l poate trage țara din rezolvarea problemei evreiești...* I.G. Duca - patru silabe, limpezi ca mîntea lui, răsunătoare ca verbul lui, hotărâte ca voința lui, drepte ca fapta lui, modeste ca viața lui... a fost chemat la conducerea țării într-un moment când aiurea barbaria se reinstalase brutal... Această cunoaștere îi impunea o hotărâre cunoscând chiar dinainte că viața îi este amenințată... Nu se cade să uităm pe Tache Ionescu, pe Vintilă Brătianu, pe Dimitrie Buzdugan, G. Mărzescu, Alex. Constantinescu, Const. Dissescu ș.a..."

"S-a ironizat până la cruzime repulsia evreului pentru vărsarea de sânge"... "Ce ni se impută? Că suntem prea numeroși!"... "Acum trei sute de ani, evreii se aflau deci în Românie și au luptat sub drapelul lui Mihai Viteazul pentru a realiza cea dintâi unire a tuturor românilor. Acum șizeci de ani am luptat sub Carol I pentru a realiza independența României, apoi în Războiul Balcanic și în Marele Război, sub comanda lui Ferdinand I, pentru a desăvârși a doua Românie Mare"... "Un gând asasin sau exclusivist nu poate sta la baza renașterii unui popor. Un popor se poate ridica numai prin propria muncă... *Naționalismul și xenofobia sunt două principii opuse - dacă cel dintâi formează și consolidează statele, cel de al doilea le distruge*"... "Ceea ce comandă xenofobia este să împiedici libera selecție a valorilor și a muncii, creînd privilegii... Antisemiții spun că nu e nevoie să muncești pentru a te îmbogăți, e destul să-ți apropii averea evreilor"... "Dreptul, este de a te folosi de ocrotirea statului în libertatea și independența vieții tale; datoria este de a ocroti statul în libertatea și independența vieții lui"... "Marile mase românești nu sunt antisemite"... "Dl. Pamfil Șeicaru, directorul "Curentului"... își manifestă admirația pentru eroismul soldatului evreu și revoltat de mișcarea din 1922, privitytoare la "numerus clausus", nu s-a mulțumit să scrie el însuși, ci a îndemnat și pe alții să scrie împotriva acestei mișcări"...

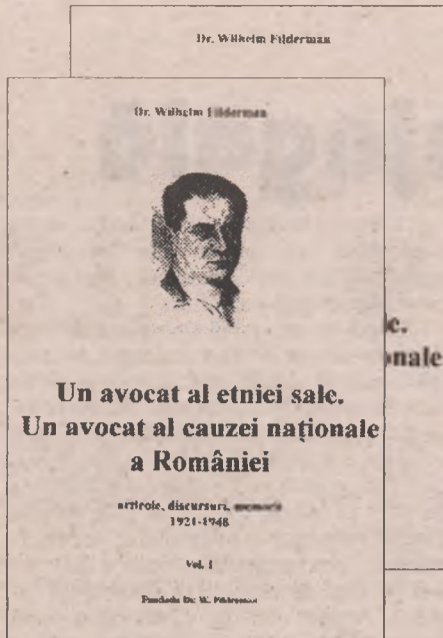
Din "Pro domo mea" (1937)

"AM ACCENTUAT că dacă românii din cele două mici principate românești de odinioară au reușit, într-un timp scurt, să parcurgă o revoluție care să ducă la ascensiunea României, este cea mai bună dovadă de înaltele calități ale poporului român și de netemeinicia temerii că evreii ar putea să fie o primejdie pentru România..."

INTR-O serie de articole și discursuri avocatul W. Filderman se referă la măsurile de sprijinire și "absorbție" a evreilor izgoniți de regimul sovietic din Ucraina și Rusia în anii 1920-1925, după retrocedarea Basarabiei către România (este vorba de circa 50.000 de oameni), ca și despre relația dintre sionism și patriotism (relație neantagonică), despre necesitatea unei concurențe loiale în domeniul comerțului și industriei, etc. Cu ocazia unor anumite evenimente el s-a adresat unor personalități ale vieții politice din România, ori a evocat elogios poziția acestora, începând cu monarhii Ferdinand I, Mihai I, Regina Mamă Elena, Ion I.C. Brătianu (a vorbit la înmormântarea acestuia), D. Lupu, prim-președinte al Înaltei Curți de Casație (un adevărat Wallenberg pentru evreii din România), ca și frunzașii național-tărăniști Iuliu Maniu (l-a felicitat în 1945 cu ocazia împlinirii a 72 de ani de viață) și dr. N. Lupu (tot un salvator al evreilor în anii deportărilor din 1941-1944). El a elogiat politica partidelor istorice de sprijinire a culturii mozaic și a învățământului evreiesc în anii interbelici.

W. Filderman a supus unei critici necruțătoare atât comunismul din Rusia, cât și hitlerismul din Germania, pentru intoleranța și brutalitatea pe care aceste regimuri le-au impus în aceste țări, ca și pentru influența negativă pe care au avut-o în țările vecine.

Despre vechimea așezărilor evreiești în spațiul actual al României, Filderman îl citează pe Hașdeu, care menționa unele mărturii ce datau dinaintea domniei împăratului roman Traian. De aceea evreii pot fi considerați alojeni, dar nu "străini" pe teritoriul românesc, fapt confirmat și de Nicolae Iorga. Numeroasele articole publicate de Filderman se constituie în adevărate studii bazate pe minuțioase date statistice, documente verificabile și mărturii demne de toată încrederea, ceea ce le conferă o valoare deosebită pentru cercetătorii de astăzi. O bună cunoaștere a vieții politice europene îi permite acestuia o largă deschidere spre cele mai acute aspecte ale relațiilor interstatale și interetnice. El consideră astfel că evreii, prin tradiția lor trebuie să fie și antifasciști și anticomuniști, în același timp, adică să adere cu toată energia la valorile democratice și liberale. În numeroase intervenții el combate educația antisemită care se practica într-o anumită perioadă în școli (după primul război mondial), persecutarea unor evrei în Basarabia și Bucovina, în domeniul învățământului și al activităților economice, fără a uita, desigur, atitudinea pozitivă a unor intelectuali și oameni politici cu vederi democratice. Cu cea mai mare energie el a demonstrat și a combătut actele de vandalism din timpul guvernării legionare, ca și nedreptățile la care au fost supuși evreii în perioada 1940-1944,

Dr. Wilhelm Filderman - Un avocat al etniei sale. Un avocat al cauzei naționale a României (articole, discursuri, memorii 1921-1948)

nuanțând anumite aspecte ale politicii duse de Antonescu, Hitler, Mussolini, Horthy în țările respective. El nu a putut accepta nici o clipă "justețea" politicii de "românizare" în economie, nici discriminările sistematice puse în practică de autorități, sub pretextul "apărării statului român". Toate aceste aspecte el le-a prezentat și după revenirea sa din Transnistria, la sfârșitul războiului, în fața jurnaliștilor americani și englezi. Interzicerea practicării unor profesii, alungarea din școli și din spitale, deși populația evreiască își respecta în continuare obligația de a plăti impozitele către stat nu puteau fi acceptate ca fenomene "normale" în viața politică a României, aflate, este adevărat, în plin război. Este demn de interes că W. Filderman s-a adresat în 1940 regelui Carol al II-lea și în 1941 lui Antonescu pentru acordarea dreptului evreilor de a-și apăra țara în cadrul armatei române, așa cum au făcut-o în celelalte războaie, dar a fost refuzat fără nici o justificare plauzibilă. Odată cu instaurarea regimului impus de sovietici, au început și fricțiunile cu reprezentanții PCR, și chiar cu Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul Justiției, care nu vedea cu ochi buni problema compensațiilor și retrocedărilor de bunuri către evreii care au suferit sub regimul lui Antonescu, poziție adoptată și de autoritățile de ocupație sovietică. El a protestat și împotriva agitației antisemite ale unor elemente legionare în 1945, care credeau că pot recâștiga anumite poziții, pierdute după rebeliunea din ianuarie 1941. La 29 ianuarie 1945, în publicația *Semnalul*, Iuliu Maniu adresa elogii avocatului W. Filderman pentru curajul și abnegația cu care a combătut în cursul vieții sale orice formă de opresiune, considerându-l un exemplu și pentru politicienii propriului său partid. În schimb, la cinci ani de la plecarea lui Filderman din țară (cu o condamnare care îi punea capăt libertății și cu potențial risc pentru existența sa fizică) Biroul Politic al PMR, la îndemnul lui Iosif Chișinevski a adoptat o hotărâre, în 14 ianuarie 1953, prin care membrii comunităților evreiești și conducătorul lor timp de mulți ani, dr. W. Filderman erau caracterizați ca spioni, criminali, jefuitori, etc. (v. *Magazin istoric* nr. 11/393, din noiembrie 1999). Președintele Federației Comunităților Evreilor din România academician Nicolae Cajal subliniază în finalul lucrării pe care am prezentat-o aici că "numele lui Wilhelm Filderman aparține istoriei... și încă nu s-a făcut suficient pentru cunoașterea acestui mare evreu român". Popularizarea lucrării este totuși un bun început.

**Prezentare și selecție a textelor
Boris Marian**

Mariana FILIMON

Scara îngerilor

Acum se închid apele
acum se deschid

îndepărtate de mine cuvintele
izbăvitoare
pe SCARA ÎNGERILOR urcă
la cer
luminate pe dinăuntru
transparente peceți

o de-aș putea în trecut să ating
măcar o vocală

Îndurare

Îndură-te de toate
și cel mai mult de vorbe
nu le lăsa să decadă

instantaneu ele îți inundă
rezerva de fapte
râsul în gol
plânsul ca argintul

în gloria unei lumi uitate
își strâng neputința
de volburi
înfricoșate singurătăți
până le cresc dureroase aripi de înger

Lumină albă

Câte înfățișări pot avea lucrurile
cu ochii lor absorbiți de lumina
zilei
precum sfinții lui Părvu Mutu
din mica biserică

după spublerate neliniști
mai rămâne totuși ceva
un adevăr simplu ca pâinea
ca apa
ca duhul cuvintelor desprins
din singurătatea rostirii
după ce a sângerat îndeajuns

Puzzle

Să recompui anotimpul
de acolo unde a început totul
o albă fâșie
neatinșă pe fața de masă

un uriaș crin înflorit
pentru gustul acestei dupăamieze
și apoi o suită de pete colorate
pe care le rotești printre degete

răcoarea e născocirea multiplicată
fragmente ce se destramă
cerșind îndurarea întregului

un oaspete neașteptat
periculos se apropie de marginea zilei

Noapte albă

Sublimul unui mesteacăn
la margine rătăcit
un fel de a traversa golul
cu umbre al serii

o voce sufocată
biciuită de sentimente
nostalgiei confuze până de paianjen
în locul unde ar trebui
să bată pur și simplu o inimă

pur și simplu
somnia cu țipătul se învecinează

fundalul dispăre din existența vie
a mării

călătoria spre tine începe

Mister

Umblu prin cer
cu poala de stele plină
e un început verde
ca o mireasmă a apelor
străfulgerate

sângele se rostogolește
aprins
cât să țină de cald
întregului peisaj

o descumpănire
în trup
în memorie

ochii dilatați ai bărbatului
mistuie seara

Fum

Visând cu țigara aprinsă
las ziua să-mi curgă pe degete
ca un lac
cu înfometatele-i tărături
ca niște guri de argint

perfectiunea unui
mic rotocol
ca un semnal ce poate să stăruie
într-o lume mai bună

o zi ca oricare alta
cu plămâni deschise către moarte

Iunie

Pe un imperiu de apă
vine spre mine vara
cu otrăvitele-i fructe

un măr ca un spectacol de seară
până la obsesie închis
în amintirea de sticlă
o viață sferică oricând gata
să se destrame frumos

umbletul meu de marinar singur
își va strânge sacul umil
cu umerii pregătiți de furtună

"SCRIPT"-ul care finalizează lucrul asupra textului are forme și funcții variabile în realizarea unui film, cu atât mai relativizate în cinematografiile profesioniste, cu cât intervine frecvent jocul denumirilor preliminare, alternative sau compartimentele: story, screenplay, based on, adapted by, dialogues additional dialogues. Pretutindeni unde a fost depășită faza artizanală și autarhică, fiecare școală de film și-a creat sau a adaptat, pe limba ei, cuvintele și sintagmele știute de orice cinefil, care numesc diversitatea specifică a compartimentelor de lucru, aproape la fel cum nimeni nu se așteaptă la o unică titlatură, nici la un singur nume pentru întreaga imagerie a unei pelicule sau pentru toată "coloana sonoră". Termenul unificator ori limitarea la unul dintre substituenți (written by), cu o singură semnătură în dreptul său, se întâlnesc extrem de rar pe generice. Până și filmele studențești - venite din Cehia, de pildă, ca să luăm un exemplu proxim și accesibil, de la ultima ediție a Festivalului "CineMAiubit" - au de regulă indicative distincte, cu semnături multiple, pentru *namet, scenar, dramaturg*. Numai limba română n-a fost încercată în acest sens, rămânându-se la comasatul "scenariu" cu autor autarhic.

Inutil se semnaleză local, de vreo 30-40 de ani, pe toate căile, scris și oral, în varii împrejurări și instanțe, acest prim stigmat - marginal și neînsemnat detaliu, nu-i așa? - păstrat intact din cea dintâi perioadă de glorie a cinematografului socialist, sub inducția conceptelor și practicilor aduse de la Moscova în primii ani '50. Semnalarea anomaliilor - perpetuată de Legea autohtonă nu demult promulgată - este una dintre zadarnicele "idei fixe" ale criticii noastre de specialitate - astfel taxate și repudiate prin vocea președintelui Uniunii Cineaștilor, la ultima întrunire a Consiliului UCIN. Deloc dezinteresat repudiator al "ideilor fixe" ale criticii tocmai și-a editat pilduitor, pe spezele Uniunii pe care o prezidează cu un al patru-

lea sau al cincilea mandat - asta da, fixație! - "scenariul" său comasat din anul 1980: Mihnea Gheorghiu, *Fierul și Aurul. Burebista. Scenariu cinematografic*. Întrucît tot nu avem în acest sezon noi premiere românești de comentat, trebuie să găsim spațiul spre a consemna evenimentul: o mostră antologică a maculaturii de gen, aleasă din întreaga producție a unei jumătăți de veac, implicit standard al politicilor departamentale, bașca blazonul unei cariere a "epocii de aur" adusă la zi, cu o Addenda omagială la textul în cauză, nu mai puțin caracteristică.

Nu este exclus - spre verificare - să putem conta pe reluarea, măcar pe micile ecrane, a filmului *Burebista*, sub aceleași etichete elogioase de care beneficiază, la TVR 2, reprogramarea celeilalte inițiative partinice din jurul anului 1980, serialul-saga al contribuției comuniștilor la "eliberarea" din 1944, *Lumini și umbre*: "mari actori în mari creații cinematografice", "creații regizorale și actoricești de excepție", "mare succes la spectatori și la critică". În așteptarea relansării filmului și a unor noi performanțe ale criticii clientelare și ale managementului incompetent și iresponsabil, ar fi să ne pierdem vremea, spicuind din "scenariul" recent prea multele perle ale istoriografiei ceaușiste - azi savuroase în neverosimilul enormității lor - cu tot tacimul cuvintărilor conducătorului iubit și chiar al textului Internaționalului, mutat în "statul unitar getodac", unde "fierari muncesc cu voie bună sub porunca unui meșter care bate un fier cald", fiindcă (dialog) "la noi toată lumea muncește, cu sabia sau cu plugul", recte "pe ogoare fără haturi", fiindcă "cine nu ară și nu seamănă, nu culege". Ca să nu mai vorbim de sfruntată inadecvare a megalomanei maculaturii la minimala decență a structurilor filnice. Dar ar fi nedrept să transformăm acest text într-un "caz". El nu este izolat, ba se suprapune pe ici pe colo etanș unor mostre scenaristice de ultimă oră, din filmele lansate în premieră înaintea hiatusului parcurs în prezent. Ca un făcut, "scena-

riul" zămislit acum 20 de ani, de fostul membru cu rang înalt din anticamera Comitetului Politic Executiv al partidului unic, a fost tipărit vara trecută, exact între etalarea pe ecrane a produselor a doi legatari metodologici ai tradiției scenariștilor defunctei nomenclaturi.

Mult mai util decît să întîrziem asupra celor trei "script"-uri simptomatice juxtapuse, e să cercetăm *scriptele* oarecum legale și statutare pe care se bazează acest *trend* al restaurației. Poate impropriu spus, fiindcă în cinematograful românesc "confiscarea" șanselor create de revoluție și de reformă a fost deplină, din primele luni ale lui 1990 și nu mai trebuie nimic "restaurat", ci doar prorogată sine die. Iar dacă Decretul nefericit din 1990 a fost abolit în 1997-1998 prin Ordonanța guvernamentală devenită Lege a Cinematografiei, statutul principalei instanțe civice și profesionale, Uniunea Cineaștilor, care ar putea monitoriza organismul public, a rămas neschimbat. Legea în vigoare nu are alt defect decît că e decapitată, în sensul că nu trece dincolo de dispozițiile financiare, iar prin cele administrative perpetuează sistemul artizanal, în toate regiunile. În speță, constituirea și funcționarea Consiliului O.N.C. așează cinematografia într-o postură de inferioritate, față de organismele publice similare ale Audiovizualului sau Televiziunii, fără nici o deschidere spre elita intelectuală și critică a culturii naționale. Perfect în determinarea sa e, în schimb, Statutul UCIN. El nici n-a mai fost pus în discuția ultimelor Adunări Generale. Din cele nu mai mult de 3 (trei) atribuții concesionate de statut Adunării Generale, e funcțională una singură, pusă direct în față, pe primul loc, fără a lăsa spațiu nici unui moment de analiză și evaluare: "alegerea Consiliului, a președintelui...". Cestiunea arzătoare a puterii instituționale fiind tranșată fără discuții din capul locului, a doua atribuție a instanței deliberative ("modificarea statutului") și cea din urmă, sublimă în vagul ei ("decide asupra oricărei prob-

leme de interes general"), au fost suprimate ca inoportune de pe ordinea de zi, de aparatul electoral al președintelui, asigurat de la precedentele adunări. Căci în textul statutului - în genere neștiut și adoptat inițial în alb - a fost strecurată clauza potrivit căreia, cu de la sine putere, președintele "își alege cei 3 vicepreședinți și cei 3 secretari din Comitetul Director" (s.n.). Consecință logică: Comitetul Director e transformat într-un Comitet care Primește Directive, convocat, spre evitarea altor eventualități, nu bilunar, cum indică Statutul, nici trimestrial, ci odată la 7-8 luni. Cu ordinea de zi niciodată pusă la vot și cu "discuțiile" reduse peremptoriu la "întrebări și propuneri", sporadicele întruniri ale Comitetului și cele ale Consiliului sînt la discreția staff-ului de tip mafiot, nu doar numit ci și plătit de președinte, din banii uniunii, împotriva prevederii statutare exprese care rezervă Consiliului dreptul de a fixa "salariile și indemnizațiile". Ș.a.m.d.

Nu e nici o îndoială că, la următoarea Adunare, locotenentii mercenari, interpretînd ceremonialul în avanscena, vor obține realegerea președintelui, spre a fi ei înșiși re-investiți și în continuare plătiți, întru asigurarea longevității sistemului falimentar, instaurat prin complicități personale rentabile. Pentru că acestor tehnici îndelung exersate în anticamera fostului Comitet Executiv li se adaugă efectul sofismelor enunțate de la tribuna de președinte prorogată, tocmai bune să închidă gura unora și să-i lase pe alții cu gura căscată: "Cinematografia moartă sau vie - cinești trebuie să trăiască!", "Ne ocupăm de cinești, nu de cinematografie!", "Nu ne trebuie laude, nici critici, ci fapte!". Printre "faptele" opuse criticii care "nu ne trebuie", se înscrie și editarea "scenariul" burebistan. Celelalte sînt cam la fel. Trăiască viitoarea victorie în alegeri a Frontului Democrației Populare!

Valerian Sava

Marile spirite se întîlnesc cu George Enescu

S-AU ÎMPLINIT patru decenii și jumătate de la intrarea în eternitate a lui George Enescu. A fost primul muzician român care a ridicat rostirea muzicală a țării sale la nivelul circulației universale a valorilor. A intuit și a descoperit modalități specifice limbajelor muzicii noastre tradiționale, modalități pe care le-a consfințit în arsenalul mijloacelor componistice ale secolului.

Atins de aripa geniului, a rodit atât pe tărâm muzical interpretativ cât și componistic. Tonul viorii sale, curgerea arcușului său, se dovedeau a fi prelungiri ale unei spiritualități afunde, aidoma unei glăsuirii înțelepte veche de când lumea.

Cunoscut în timpul vieții sale în primul rînd în calitate de violonist, de dirijor, ulterior, în deceniile din urmă, opera sa componistică iese la iveală fiind antrenată în circuitul mare al faptelor umanității. Motivul? Indiscutabil este vorba de suflul umanist întremător, consolator, ce străbate întreaga creație enesciană. Chiar de la primele opusuri, de la lucrările începutului de secol, de la Octour-ul pentru corzi, de la prima sa simfonie.

S-a făcut mult pentru creația maestrului, mai ales în deceniul din urmă. Multe nu s-au făcut și ar urma să se facă.

Ca și Brâncuși, Enescu este o imagine, este o emblemă a țării. Ei lucrează pentru aceasta, lucrează pentru noi toți, în continuare, de mai bine de o sută de ani.

În acest an, o dată în plus, Enescu se înfrumusește cu Johann Sebastian, cu prilejul anului muzical internațional dedicat memoriei lui Bach. Ca și pentru prietenul său, violoncelistul Pablo Casals, și pentru Enescu, muzica lui Bach se constituia în pâinea cea zilnică, în veritabilă hrană a sufletului. O dată în plus - și în acest an - Enescu se întîlnește cu Eminescu. Apropierea geniului, apropierea geniilor sperie cugetul. A făcut-o

cu prudență, cu specială considerație, în ultima sa mare lucrare vocal-instrumentală scrisă în anii anteriori războiului, în Simfonia a V-a, cu cor de femei în partea finală a lucrării. Sunt folosite versurile variantei antume, "De-oi adormi curînd", ale poeziei "Mai am un singur dor".

Ne-am întîlnit cu muzica lui George Enescu, în săptămânile trecute, în concertele Formațiilor Muzicale Radio. Au colaborat împreună cu Canalul România Muzical, la realizarea unui concert special, de formulă specială, pretențios intitulat "George Enescu la sfîrșit de mileniu". Pentru cei care știu să observe, raportarea creației enesciene la spiritualitatea zilelor noastre, cea românească, cea europeană, este mai mult decît elocventă. Căci Enescu rămîne un punct de referință, un temeinic pilon de sprijin, de care te poți anina în momente de cumpănă.

Nu poți să nu observi, de asemenea, că mulți dintre artiștii prezenți în concertele la care mă refer s-au apropiat de muzica lui Enescu într-un veritabil act de oficiere, de cult. Nici nu putea fi altfel. Laureat - cu ani în urmă - al Concursului Internațional "George Enescu", pianistul Daniel Goiți știe să intre în intimitatea spirituală a muzicii maestrului; sunt culori ale sufletului care găsesc adecvate corespondențe timbrale în "Toccată și Sarabandă" din Suita op. 10, în evocatorul peisaj din tabloul "Clopote în noapte", din Suita a 3-a. De mai bine de jumătate de veac pianistul Valentin Gheorghiu se dovedește a fi un vajnic purtător... de mesaj enescian într-ale muzicii. Nu putem gîndi Sonata a 3-a, "în caracter popular românesc", fără a asocia acestei lucrări imaginea creată de-a lungul deceniilor, de acest subtil muzician al pianului; a cântat-o în compania celor mai mari dintre violoniști cei mari, la noi în țară și nu numai. A prezentat-o, de această dată, în compania vio-

lonistului Sherban Lupu, muzician român-american legat temeinic de țara sa de origine. Creația enesciană se constituie într-o veritabilă permanență a actului său violonistic. Conferă vigoare interioară acestei comunicări artistice riguros structurate și elocvent comunicate.

Evident, momentul de special interes al întregului program, l-a constituit prezența pe podium a baritonului Eduard Tumageanian, una dintre marile voci de bariton ale sfîrșitului de secol. A prezentat pentru prima dată în versiune proprie integrala Ciclul celor "Șapte cîntece pe versuri de Clement Marot", în versiune orchestrală acreditată de orchestrația maestrului Theodor Grigoriu și cu participarea Orchestrei Naționale Radio, conduse de dirijorul Camil Marinescu. Dată fiind puțînitatea orelor de repetiții, raportarea planurilor sonore a fost marcată de o anume precaritate, inclusiv față de evoluția vocală pe care solistul o colorează cu o pronunțată vibrație a culorilor timbrale. Tumageanian este artistul pentru care complexul culorilor vocale dispuse întotdeauna de motivația stărilor de spirit definite de un raport muzical poetic; cum s-a realizat și de această dată. La cererea insistență a publicului am reaudiat "Doina" de George Enescu, acompaniată de sonoritățile grave ale corzilor, lucrare pe care solistul ne-o prezintă cu generozitate, nu pentru prima oară. În încheierea aceluiași concert a fost reaudiat Poemul vocal simfonic "Isis", pentru orchestră și cor de femei. Este o lucrare de atmosferă intimă, susținută de dirijorul Camil Marinescu în zona unei spiritualități ce aparține farmecului acestei muzici.

Cîteva zile mai tîrziu, cu prilejul concertului Orchestrei de Cameră Radio, am reaudiat ciclul cîntecelor pe versuri de Clement Marot, în versiunea orchestrală semnată - de această dată - de maestrul Pascal Bentoiu, unul dintre cei mai acreditați exe-

geți ai creației enesciene; destinată ansamblului corzilor cărora li se alătură harpa, versiunea sa cufundă evoluția vocală în atmosfera poeziei, cu un rafinament timbral subtil pus în valoare de către dirijorul Horia Andreescu. Este o direcție pe care se orientează și soprana Ioana Bentoiu, solista serii de muzică.

Pe de altă parte, la *Palatul Cantacuzino*, cîteva seri de muzică, de artă, au pus în evidență importanța momentului; am reținut sensul comemorării pe care artiștii de azi o oficiază în zona comuniunii familiare cu marea muzică.

Așa s-au petrecut lucrurile în cazul momentului Bach-Enescu, susținut de violoncelistul Marin Cazacu. A fost un veritabil act de credință în marile adevăruri ale muzicii. I-au stat alături pianista Steluța Radu și tânărul *violoncelist* Răzvan Suma. "Andante religioso", pentru două violonceluri și pian este o emanație a spiritului latin de sorginte franceză, atitudine creatoare ce desemnează anii de tinerțe ai lui Enescu.

L-am reîntîlnit pe maestrul nepereche al muzicii noastre în raportări dintre cele mai caracteristice, ingenios puse în program de pianista Lena Vieru, un muzician al cărui bun gust reunește abordarea intelectuală și sensibilitatea comunicării. Excursul ei prin marile momente vocal-instrumentale și instrumental-pianistice ale muzicii noastre, a fost însoțit de mezzosoprana Cristina Brich, în creații reprezentative pentru arta cîntului, la noi, de la Enescu, de la Mihail Jora, la Anatol Vieru.

Este firesc să așteptăm ca și Filarmonica bucureșteană ce poartă drept emblemă numele maestrului, să pregătească, să prezinte propriile momente de muzică enesciană. Așa cum a făcut-o cu numeroase prilejuri.

Dumitru Avakian

MUZICĂ

PREPELEACde Constantin
Toiu

EXACT CUM A FOST

ÎN ACEST jurnal pe sărite, trebuie să arăt mai pe larg printre altele cum am fost exclus din partid în anul 1949, cu prilejul *Verificărilor*. De fapt, cum m-am auto-exclus, așa cum am scris în articolul anterior, *Note, contra-note*. E nevoie, - pentru istoria literară.

După aderarea mea de student nevoias, idealist, în 1945, în doi-trei ani imi dădusem seama de greșeala făcută. Numai că, în acest caz, nu exista demisie. Nu puteai să te retragi... Cel mult dacă erai dat afară. Și-apoi, mai grav, după teoria leninistă, era să fi fost în partid, și să nu mai fi fost. Cealaltă lozincă leninistă *cine nu e cu noi e împotriva noastră* făcea și ea ravagii. Ea acționează și azi, - vezi comportamentul unora dintre participanții la o polemică nu prea veche ce a avut loc în paginile *R.I.*

Și-atunci, imi veni ideea să forțez ieșirea din partid. S-o provoc. Să mă fi dat ei afară, nu aveau cum, - nu contam. Ca scriitor, nici nu existam, aveam să debutez mult mai târziu. Nu mă exprimasem clar pînă atunci. Prin 1947-48 însă citisem, în sfîrșit, clandestin, *Întoarcerea din URSS*, apoi și *Retușuri la întoarcerea din URSS*, în care Gide, atacat de sovietici că fusese plătit de burghezia franceză ca să ponească URSS-ul, răspunsese cu aciditatea lui corosivă că, dacă ar fi vrut să se aleagă cu un cîștig, ar fi primit sumele uriașe, incomparabile, pe care sovieticii i le oferiseră cînd cu vizita sa în "țara socialismului" etc. Citisem, simultan, pe ascuns, și mărturia faimoasă a lui Panait Istrati. Dar nu numai din cauza aceasta. Cele două lecturi mi se păruseră sub realitățile concrete românești în care sovieticii își impuseseră totalitarismul lor asiatic. Așa că m-am decis să provoc singur ieșirea. Mai știam și ce pătește un exclus, ce riscuri întîmpină. A rămîne însă mai departe, în acel partid detestabil mi se păruse un lucru și mai periculos, *pentru mine*, ca viitor scriitor. Am arătat cum, la *Verificarea* solemnă, din 1949, a cărei comisie era condusă de un activist pe care-l chema Mărfu, - nu știu dacă o mai fi trăind... Pe acest om aspru și intu-

necat l-am introdus în romanul meu apărut în 1976, *Galeria cu viață sălbatică*, autobiografic. Cînd am pășit înaintea comisiei, am spus *sus și tare* ce scrisese în articolul trecut.

Esența, repet, era că, dacă în economie se mai putea face ceva pentru *desmoșteniți*, în cultură nu exista nici o perspectivă. Și, fără să citez numele lui Troțki, - ceea ce era o blasfemie, - spusese că susținea el, și anume că în cultură nici vorbă nu putea să fie de un *dirigism* educațional, adevărata cultură nefiind de *clasă*, ci una singură și aceeași pentru toți și pretutindeni în lume. În sală, - scriam - se lăsase o tăcere de moarte. Am precizat cit de buni și de săritori fuseseră cu mine intelectuali ca Silviu Iosifescu, Eugen Schileru, și ceilalți citați rîndul trecut. În schimb, în ședință, un ziarist bucureștean al cărui nume trebuie să fie trecut în stenogramă, m-a atacat cu o violență rară. Față de rafinementul și blîndețea celorlalți intelectuali amintii, acesta semăna leit, ca mod de a gîndi și limbaj, cu mitocăniimea de azi a băieților de prăvălie servind la T.V.

Faima mea de exclus, în loc să mă izoleze, mă făcuse să fiu apreciat întîi și întîi de intelectualii adevărați care știau că avusesem dreptate. Și-atunci abia *s-au pus bazele viitorului scriitor*, după cum avea să remarce, profetic, Belu Silber, mai târziu, într-una din convorbirile noastre. Ce nu se știa însă, la început, era că făcusem totul ca să fiu exclus. Zelul meu, la editura de stat, în redactarea literaturii clasice, devenise cunoscut. Stilizăm *Ana Karenina*,... pe Dickens... și alți autori mari ce se traduceau în viteză. Totul a fost mai complex. În privința culturii, un rol important în epocă l-au jucat criticii, scriitorii evrei de marcă ai vremii, - respectînd ideea lui Troțki - cei retrași din politica discreționară, înzestrați cu o profundă cultură și cu simțul critic fundamental de care vorbește G. Calinescu. Păstrasem secretul...

Pină ce, prin anii '60, la Mogoșoaia, într-o iarnă, pe lacul înghețat, îi povestisem totul lui Titus Popovici, a cărui in-

OGHEAN

de Paul Miron

De veghe

URIEL aprinse o luminare și o îndesă tare în opaiț. Deodată grădina se schimbă, parcă trezită la bătaia unui clopot. Frunzele de aur ale stejarilor ca și cele de tei și de mesteacăn se aprinseră și ele pîlpîind în rînd cu izvorul luminii. Umbrele lor jucau grațios un joc nemaivăzut.

Rămas singur de veghe, pentru prima dată de cînd lucra în cetatea cerească se gîndea cu grijă dacă va putea face față. Pe aleea principală descoperi un copac care nu se asociase bucuriei celorlalți: nu se legăna, nu lucea. Îmbrăcat în negură tristă, trosnea doar ca o toacă putredă. Pe trunchi scrisese cineva: "Pomul cunoștinței". Paznicul simți o răceală ce îl înădușea. Se grăbi să iasă din vatra blestemată, cînd la rădăcină zări două smaragde cum nu mai văzuse. Îl chemau imbiator.

Ager și agil cum era, îi fu ușor să se arunce după pietrele ispititoare, dar cînd căzu pe iarba moale, smaragdele dispăruseră.

Căută prin livada ciresilor înfloriți, da, acolo erau. Cu cît ele se îndepărtau, cu atît se înverșuna el, urmărindu-le. Dar își dădu seama că, împins de cineva, alunecă spre locul numit Genunea Raiului, acolo unde nevolnicii și păcătoșii, adică toți cei care spurcă ce ating, sînt aruncați în focul gheenei. Ajuns pe buza prăpastiei, văzu pe fundul cenușiu ochii de smaragd ai Șarpelui clipind. Bestia îl aștepta. Încercă să se prindă de niștetrandafiri, dar se înțepă și îi rupse. Mîinile înțepenite dădură de scoarța unui pom, un gutui pitic, ce cînta din frunză un cîntec străvechi. Acesta întinse o crenguță cu două poame care se prăvăliră sărînd din piatră în piatră. Așa s-a salvat.

Răsufla greu, așteptînd să se liniștească, dar nu se sculă încă. Pe peretele de stînci amenințătoare urca - ce minune! - un om îmbrăcat cu deosebită grijă. Uriel îl recunoscu. Ajuns pe platoul de sus, noul venit își scoase pălăria: "Am onoarea să te salut, vajnice căpitan!" Răspunsul lui Uriel îngheță aerul: "Ne cunoaștem?" - "Desigur. Ne-am văzut în curte, la Adam și Eva. Mai știi? Priveam amîndoi cum lacrimile nefericitei Eva se rostogoleau în troaca scroafelor... De pe atunci te admir." - "Înainte de potop?" Bărbatul cel elegant smulse două crengi din pomul salvator. "Am venit să tai pe netrebnicul ăsta de pădureț. Încurcă lumea." - "Ba n-ai să tai nimic. Ai să te întorci frumușel de unde ai venit", îl amenință Uriel cu mîna pe jungherul din centură. Puseră altă luminare în opaiț care căzu în burta vasului, dar nu se stinse. Deodată sună goarna de alarmă. Cineva strigă de la poartă: "Nene Uriel, nene!" - "Cine e?" - "Eu sînt, Lot. Am venit să... să-ți sărut mîna." Vizitatorul se băgă în față: "Liniștește-te, tinere! Asta e tot?" - "Nu. Ba da. A spus tătucu să mă duc mai repede să vă spun la toți... să văd, dacă Cel de Sus..." - "N-avem timp. Spune odată!" Ca un ecou cuvîntă și însoțitorul: "N-avem timp." - "Deschide, nene! Eu sînt, Lot. Să nu uit: Ard cetățile de pe Iordan. Veniți repede!" Uriel nu-și credea ochilor: "În zare, palălaiele înalte lumineau cerul; pe cel de deasupra și pe cel dedesupt ce tremura în apele riului.

teligență mă apropiase de el. Recunosc, ca și în cazul lui Brummer: eroul complicat *Cavadia* din *Galeria* a fost făcut după modelul lui Titus. El sărise în sus auzind ce-i spusese și imi atrăsese atenția cu insistență să nu mai povestesc altcuiva ce aflase, că ar fi fost grav de tot... Urmează o intimplare extraordinară. Despre care nu am scris niciodată. Și pe care, acum, în ceasul dezvăluirilor, se cuvine s-o împărtășesc... Prin anii '50, începusem să scriu unele reportaje la *Gazeta literară*. Alături, în *Ana Ipătescu*, lucra la *Viața românească* și Ion Lăncrănjan. Într-o zi, fără să ne cunoaștem bine, el imi propuse să fim prieteni. Cu cea mai mare delicatețe, îl făcusem să înțeleagă că-mi venea greu. Nu știu de ce, dar o spusese. El n-a zis nimic, nu s-a supărat. Din contră. M-a bătut amical pe umăr la despărțire, întrebîndu-mă cu un suris complice... *dacă mai vreau să ies din partid...* Brusc, imi căzuse *fișa*. Știa! Titus îi spusese, ca ardelean. Iar Lăncrănjan, mă simpatiza, - de-aia imi propusese el să fim prieteni! Nu mai țin minte precis anul și data. De frică, nu notasem nimic. În jurul lui '60, începusem să mă duc la întîlnirile cu Noica, introdus de I. Negoiteșcu. Am fost o dată, cel mult de două ori. În orice caz, cînd avusesse loc discuția *incriminată* - cu apelul ce trebuia trimis peste hotare, lipsisem. N. Balotă imi e martor. Ce știam eu era că la Noica se vorbea despre cartea sa *Anti-Goethe*. Sincer fiind, Noica nu mă entuziasma. Eram un *apolinic* în gen goethean. Apropos. În 1981, aveam să-l văd la Paris pe Cioran. Discutaseră despre literatură, iar la ușa, la plecare, venind vorba despre Noica, exclamase pompos: *Sentimentul paraguaian al ființei!* parafrazînd titlul lucrării gînditorului român.

Cînd am auzit de procesul deschis

contra lui C. Noica, începusem să neliniștesc. Așteptam să fiu închis. Îmi pregătisem bagajul. În cele din urmă, m-am trezit cu o citație să mă prezint la sediul securității pe *Horia Furtună*. Așteptasem aproape un ceas într-un hol, pînă ce veni și mă pofți într-o încăpere un maior. După accent, părea ardelean. M-a pus să scriu o declarație. Ce era cu *Anti-Goethe* ăsta? Mă rog, cunoștea tot. Dar trebuia să declar. Am scris în încheiere că nu se discutase nimic politic (Nici vorbă de poetul V. Voiculescu, așa cum a scris odată un răuvoitor). De-altminteri, dosarul există și poate fi văzut. La plecare, maiorul mă întrebă zîmbind *dacă îl cunosc pe Ion Lăncrănjan*. Cum să nu... Dar de ce zîmbea el? Ar fi fost absurd să se refere la el ca la un informator, să-l demaște astfel. Crede că maiorul voise să-mi dea de înțeles că Lăncrănjan *intervenea în favoarea mea*. Sînt convins. El îi va fi spus maiorului, ca între amici, ce făcusem. Autorul *Cordovanilor* era un ardelean prea dirz și de caracter, ca să nu-i fi relatat maiorului ce-i spusese despre mine Titus. "Uite cum unii dau năvală să intre, iar Țoiu vrea morțîș să iasă!" Sînt gesturi care impun. Și nu aveam nimic în comun. Decît, poate, omenia...

P.S.: În fața tribunalului amenințator, depusesem mărturie că în întîlnirile noastre nu se discutase politică *niciodată*, lucru adevărat. De neliniște, *probabil*, vorbeam răstit. După eliberare, Alexandru Paleologu avea să-mi spună că se temuse să nu fiu reținut, pentru că, vorbind, *sfidam* tribunalul. Observație ce pare mai curînd complimentul unui om de lume... Domnia-să fiind martorul de bază.

BD. TIMIȘOARA NR. 58, BUCUREȘTI,
TEL.: (01) - 402 26 20; FAX: (01) - 402 26 10;
E-mail: comenzi@all.ro; http://www.all.ro

EDITURILE ALL

ANATOL PEDESTRAȘU
**DICTIONAR
RUS
ROMAN
DRR**

ȘTIINȚE
UMANISTE
ȘTIINȚE
UMANISTE
ȘTIINȚE
UMANISTE

LILIANA IONESCU-RUXĂNDIOIU
**CONVERSAȚIA
STRUCTURI ȘI STRATEGII**

UNIVERSITAR

**DICTIONAR
RUS - ROMÂN**
Autor: Anatol Pedestrasu
560 pag., preț: 99 000 lei
O lucrare complexă, pentru cei care învață și folosesc limba rusă: 10 000 de cuvinte uzuale, 74 de grupuri tematice, 135 de tabele și scheme gramaticale.

**CONVERSAȚIA:
STRUCTURI ȘI STRATEGII**
Autor: Liliana Ionescu-Ruxăndoiu
128 pag., preț: 35 000 lei
Cartea fixează câteva repere metodologice pentru interpretarea comunicării orale din perspectiva pragmaticii lingvistice, cu accent pe conversație.

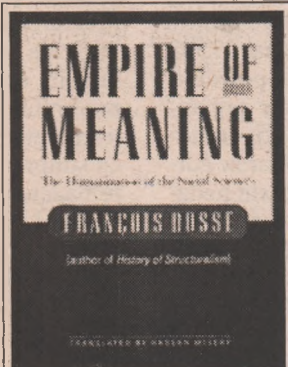

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

Generozitatea filozofilor

ÎN februarie anul acesta filozoful german Hans-Georg Gadamer a împlinit vârsta de 100 de ani. Un asemenea eveniment, pentru cei conștienți de importanța lui Gadamer în tradiția gândirii occidentale, inevitabil ispiteste la obișnuitele formule de retorică aniversară, care întotdeauna funcționează pe principiul unei logici a metonimiei și sinecdocei. Defi-
nește cumva opera lui Gadamer întrebările și răspunsurile secolului nostru? A influențat filozofia lui curentele de gândire ale ultimilor o sută de ani, sau s-a lăsat formată de ele? În euforia sărbătoririlor săgețile cauzale călătoresc de regulă în orice direcție. Însă în cazul discursului aniversar rostit de filozoful american Richard Rorty, în februarie, la Heidelberg, la mijloc e mai mult decât entuziasm flatant. M-am referit la acest discurs cu câteva numere în urmă, în "România literară", cu prilejul prezentării cărții lui Alan Sokal și Jean Bricmont, promițând atunci să revin. Promisiunea s-ar fi dovedit poate vană dacă o carte, dedicată aceleiași teme mult dezbătute astăzi, poststructuralismul, nu mi-ar fi readus în memorie argumentele lui Rorty. Cartea cu pricina îi aparține francezului François Dosse, ea a apărut la Paris în 1995 și a fost tradusă în engleză anul trecut de Hassan Melehy, un cunoscut teoretician american. *Imperiul semnificației: Umanizarea științelor sociale* (The Empire of Meaning: The Humanization of Social Sciences) nu este un studiu teoretic conceput din perspectiva unui filozof cu viziuni personale și o contribuție distinctă la înțelegerea umanității. Dosse scrie o istorie a filozofiei recente, rezumând cu o concizie poate chiar suspectă mișcări intelectuale nu doar greu de redus la câteva pagini de comentariu, ci uneori de-a dreptul imposibil, cel puțin imposibil fără riscul unei simplificări în pragul falsificării. Volume precum cel tradus de Hassan Melehy își vor găsi însă întotdeauna un public bucuos vană dacă o tocmai pentru că promit scurtături miraculoase în hățșul des și deseori dezorientant al gândirii contemporane. Peste Ocean, în plus, asemenea cărți au succes garantat datorită exotismului lor: Dosse oferă o mini-istorie (și o sociologie, ceea ce e cu atât mai apetisant) a coteriilor intelectuale din Franța, tărîmul spiritual de care Noua Lume nu înce-

François Dosse, *Empire of Meaning. The Humanization of the Social Sciences*, transl. Hassan Melehy, University of Minnesota Press, Minneapolis 1999, 434 pag.

tează să se minuneze și să se teamă. Autorul volumului nu poate fi acuzat de vreo deformare sau supra-simplificare a teoriilor pe care le prezintă. Prezentarea lui are acuratețe, discernămînt al alegerii detaliilor, ingeniozitate a sintezei, și mai ales oferă o interesantă viziune asupra structurării principalelor direcții în științele sociale astăzi. Nu știu în ce măsură *Imperiul semnificațiilor* poate desluși misterele unor teorii de ultimă oră din sociologie sau filozofia limbajului cuiva care nu e deja familiarizat cu ele. Mai degrabă pune la dispoziție unor cititori destul de specializați ca formație intelectuală un instrument util de abordare a citeva decenii de gândire. Util fiindcă Dosse e un bun cunoscător al peisajului intelectual contemporan, nu doar cel francez sau european, ci și cel american. Prin urmare, istoria pe care o scrie are în subsidiar criterii comparatiste, deci valorice.

Nu uit că am pornit de la aniversarea centenarului Gadamer și de la discursul rostit cu acest prilej de Richard Rorty. Legătura între cele două și volumul semnat de Dosse e poate mai greu de bănuț, dar, cum se va vedea, sper, destul de interesantă. Dosse își deschide cartea constatînd că lumea intelectuală franceză este divizată în două tabere aparent ireconciliabile: cea a celebrităților care abia mai află răgazul de a scrie un studiu serios între două emisiuni de televiziune și cea a specialiștilor inaccesibili-atît publicului larg cît și specialiștilor din alte domenii. Există vreo formă de comunicare între filozoful descins în mulțime și cel închis în turmă său de fildes? - se întreabă Dosse. Numai că în locul unui răspuns aflăm altceva, o ipoteză interesantă privitoare la dinamica lu-

mii intelectuale contemporane: convingerea autorului este că această scindare la care mă refeream mai sus are drept urmare o dispariție a autorității, a conducătorilor de direcție, care, la rîndul său duce la o creștere a nevoii de interdisciplinaritate, de colaborare între domenii și specialiști, ca efort de aflare a unei agende comune de cercetare, a unui set împărțit de probleme și soluții.

Ipoteza lui Dosse nu mi se pare că ar decurge logic din constatarea sa privitoare la schisma intelectuală. Dimpotrivă, dispariția unor lideri recunoscuți, cuplata cu tehnicizarea mărită a vocabulelor și metodelor garantează rețeta sigură pentru segregacionism total. Dar ideea lui Dosse se leagă de ipoteza formulată de Rorty în discursul rostit la aniversarea lui Gadamer. Pomind de la o celebră frază gadameriană (Sein, das verstanden werden kann, ist Sprache - rom. Ființarea care poate fi înțeleasă este limbă) Rorty susține că filozofia lui Gadamer a marcat o nouă epocă de gândire, una a *fuziunii orizonturilor*, a anulării dihotomiilor de genul aparență/realitate, sau rațiune/imaginație. Pentru cei nutriți la teoriile din *Adevăr și metodă* e limpede, crede Rorty, că nu există un punct terminus al efortului de înțelegere și cunoaștere a lumii pur și simplu pentru că oricînd putem recontextualiza și astfel ino-va vechi concepte, oricînd putem afla o nouă descriere a unui fenomen. Cunoașterea e un proiect cu final imposibil pentru că ea este înainte de orice, fiind ancorată în limbaj, reciclabilă. Odată ce acceptăm drept dogmă înțelepciunea gadameriană, speră Rorty, ne vom lecuși și de competitivitatea care parazitează de la sfîrșitul secolului 19 gîndirea occidentală, și nu ne vom mai întreba de la cine va sosi mîntuitorul adevăr, de la poeți sau filozofi, biologi sau preoți. Ci, mai curînd, vom trece într-o nouă vîrstă, a reconcilierii și cooperării.

Gadamer va fi dumnezeul acestei fericite epoci, iar Rorty, s-ar zice, profetul său. Dincolo de articulațiile poate prea evident autogratifiante ale acestei retorici, discursul lui Rorty trebuie reținut pentru optimismul său cu adevărat umanist, pentru încrederea cu care pledează pentru un proiect universal de cercetare și cunoaștere. Cartea lui Dosse urmărește același nobil țel.

Chestiune arzătoare

Perspectiva scaderii audienței îl aruncă în mari disperări pe teleshoul român. Întîmplă-i-se orice, numai asta nu. Și ce nu face pentru a evita nenorocirea, pentru a ne ține lipiți de postul tv pe care îl slujește? Ne imbie la sex cu șturlubatica Nadine, ne asediază cu glume deocheate de la "Vacanța mare", ne stoarce șiroaie de lacrimi cu reîntîlnirile-șoc de la "Surprize, surprize", și câte altele. Chiar și dl Cristian Tabără, teolog, apăsător mai des pe accelerator în această direcție. Astfel, deunăzi, l-am văzut atacînd, dis-de-dimineată, următoarea chestiune arzătoare: contează sau nu dimensiunea penisului în viața personală a încercaților noștri concetățeni? O tînară trecătoare, surprinsă și nu prea de curiozitatea, pur științifică, a reporterului de la Pro TV, a răspuns simplu: nu, dimensiunea nu contează, contează intensitatea sentimentului. Un răspuns frumos și cuviincios, d-le Tabără, de care nu puteți fi decât mulțumit. (G.D.)

Mitocănie și masochism

Cu foarte puține excepții, actuala noastră clasă politică, ori, mai bine zis, grupă, ca la grădiniță, este alcătuită din oameni complet neexersați în viața publică, fără o imagine constituită și cu un simț al ridicolului aproape nul. Fascinați de presă, de „scrisul la ziar”, încă de pe vremea *organelor* de partid și trăind încă în mirajul televizorului cu antena îndreptată spre bulgari, sîrbi sau unguri, ei s-au năpustit, literalmente, asupra mediilor de informare, cu acea convingere profundă, aproape religioasă, că un spor de imagine le va compensa garantat deficitul de existență. Transferați proaspăt din anonim direct în spațiul public și în bătaia blițurilor, orbiți de scintilațiile eterice ale monitorului fără semnal, de ceremonialul studiourilor TV, de spoturile științifico-fantastice ale reflectoarelor, gîdilați ambiguu de mîna operatorului de sunet care parcurge cu poticneli sfioase traseul de la buric pînă la furca pieptului în încercarea de a fixa microfonul, pe dedesubt, la rever, și înfrigurați la gîndul abstract, dar cu atît mai copleșitor, că undeva prin cartiere, într-un oraș care și-a pierdut navetiștii sau prin vreun sat care nu mai are clasele 1-4 din pri-

cină că, tehnic vorbind, și-a pierdut și el populația școlară, îi privesc părinții, neamurile, vecinii, prietenii și dușmanii din copilărie, ei își dizolvă brusc uzul rațiunii și cad într-un fel de prostrăție care seamănă de la distanță cu transa hipnotică. Aici, prin studiourile TV, acești navetiști pierduți ai orașelor agro-industriale, ipostaziați politic prin fecundarea *in vitro* a citei unei liste de partid, sînt așteptați, cu aparatul digestiv gata intrat în mișcări peristaltice, de către partenerii lor abisali, pierduți și ei odată cu acea populație școlară deficitară și împinși, în urma unei grave coliziuni cu balaureatul, direct (și în direct) pe tăpșanele tranzistorizate ale posturilor de televiziune. Sub fluxul rece de lumină, pe ecranul unor fundaluri oarbe sau în scenografiile ambiental-vestimentare copiate mărunt (marele avantaj al meselor și al bretelelor este că ele nu se cer traduse din engleză), se înfîlesc acum fatal, ca într-un enorm discurs felinlin, bovarismele *putătorului de cuvînt* cu frustrările *putătorului de opinie*. Indiferent cum s-ar chema invitatul, și el chiar poartă, de multe ori, nume pline de rezonanță, biata lui prezență nu este decît carne brută de tun, infanterie fără tranșee, trambulină de țesuturi, oase, nervi, bilbueți și vanitate, pe elasticitatea căreia neantul se structurează, agramatismul se inflamează retoric și porecele imemoriale devin acte oficiale de identitate. Mitocănia groasă și insinuarea măruntă, obrăznicia de maidan și procesul de intenție, înjurătura în lipsă și înșurubarea pumnului în gurile oricum încremenite, pe care un Tuică sau un Diaconescu, în complicități periodice cu grafomani caduci și frustrați precum Ion Cristoiu, le profesează noapte de noapte, nu ar fi putut dospi pînă la dimensiunile actuale dacă victimele, adică oamenii publici și, în special, politicienii, nu și-ar fi oferit propriile corpuri pentru vivisecții fără anestezie în aceste măcelării publice care sunt posturile de televiziune. *Antena 1 și Tele 7 abc*. (P.S.)

Cine are carte...

...n-are parte, pentru că zicală să se îplinească, nici la televizor! Bucureștii trăiește anual numai două-trei evenimente culturale de anvergură. Pentru „oamenii de carte” Tîrgul Internațional de Carte este, fără îndoială, cel mai important. Întrucît în ziua deschiderii Tîrgului (BOOKAREST 2000) nu mă aflam în capitală am avut grijă să nu pierd știrile de seară, la

TELE-
COMANDO

PRO TV și la TVR1. Dezamăgirea a fost totală. La PRO TV știrea a trecut în viteză amețitoare, la „pe scurt”, iar la TVR, deși ritmul a fost mai domol, imaginile nu au spus mare lucru (l-am văzut, din semi-profil, pe dl. Dinu Sărașu și am auzit două vorbe de la o vizitator care tocmai inspirată în acel moment). Nici un fel de coerență în prezentarea evenimentului, nici o informație cu privire la viitoarele lansări, nici un interviu - cît de scurt - cu vreun critic sau editor. Cum în aceeași zi constatasem că francezii (TV5) prezintă *O carte pe zi* (emisiune cu reluare în aceeași zi, pentru a mări audiența) mi-am imaginat cum și-ar fi atras un reporter francez telespectatorii în locul din care transmite, fie acesta și mult mai puțin ispititor decît un Tîrg Internațional de Carte. Din două una: ori reporterii televiziunilor noastre nu au nici un fel de legătură cu lumea cărților, ori nu au legătură cu propria profesie. Greșesc, există și a treia posibilitate: să nu aibă tangențe nici cu cartea, nici cu televiziunea.

Dacă n-am avut parte de știri cu privire la evenimentul pe care, în naivitatea mea, mi-l imaginam demn de a începe o emisiune de actualități, la o oră de maximă audiență, am aflat însă, de la știri, o sumă de lucruri tragi-comice, demne de teatrul absurd sau de literatura derizoriului, de unde se vede că reporterii au totuși o anumită înclinație literară. Înfîmplarea căreia i s-a acordat spațiul cel mai generos la PRO TV: la Sighișoara „pomana mortului” s-a soldat cu întemarea în spital a tuturor participanților, care au fost cît pe ce să o ia pe urmele răposatului, întrucît mîncarea fusese alterată; au scăpat cu bine numai rudele apropiate, care, copleșite de dureri sau pur și simplu mai cumpătate, (econoame?), mîncaseră mai puțin. Drept urmare a avut loc o părăială între cei vii și sănătoși și patronul restaurantului unde avusese loc pomana, plus consoarta etc. N-a lipsit, de la știri, nici o informație despre un viol, după regula pe care pare să și-o fi impus televiziunea: nici o zi fără un viol pentru telespectatorii noștri! Am mai aflat, de la concurență, că un biet copil de un an s-a opărit trîgînd trîgînd un ibric cu apă fierbinte de pe foc și se află în spital (l-am și văzut). De ce ar fi toate aceste incidente și accidente, regretabile, dar nesemnificative, adeseori cu iz de mahala, știri mai importante pentru emisiunile de actualități decît un Tîrg Internațional de Carte nu are rost, probabil, să mă întreb. (I.P.)

ÎN ULTIMELE decenii, odată cu traducerea operei sale în diferite limbi, Fernando Pessoa s-a impus ca un caz cu totul aparte în contextul literar al secolului XX. Notorietatea sa se datorează, dincolo de cercul cunoscătorilor efectivi ai operei, așa-numitului fenomen heteronimic - inventarea unor personalități poetice alternative, care nu reprezintă simple modalizări ale unei voci unice, ci false subiecte ale scriiturii, dotate cu universuri poetice, idiosincrazii stilistice, poetici, sisteme de referințe culturale, biografii și chiar horoscoape proprii. Pe lângă cei trei heteronimi principali și perfect conturați a căror principală activitate a fost creația poetică - Alberto Caeiro, Ricardo Reis și Álvaro de Campos, Pessoa a schițat și siluetele unor semi-heteronimi (*personae* mai slab discriminate în raport cu eul-origine), al căror teritoriu de expresie era proza. Încă din 1913, cu aproape un an înainte de "ziua triumfală" a emergenței heteronimilor, Pessoa notează la finalul unui text publicat în revista *Aguia* din Porto că acesta aparține unei viitoare *Cărți a neliniștii* (sau a *neliniștii*, conform opțiunii traducerii românești), un "jurnal", oscilând între confesiunea intimă și eseu, căruia îi atribuie în timp o serie de fragmente, notații rapide sau proze structurate de mică întindere, încercând simultan să structureze un model de organizare, niciodată însă dus până la capăt.

Până în ultimii ani ai vieții, Pessoa a adăugat neîntrerupt noi pagini proiectului inițial, autorul fiindu-le, într-o primă fază, Vicente Guedes și parțial marchizul de Teive, iar, după 1928, Bernardo Soares, - nume căruia, în ediția de față, îi sunt atribuite global textele care au putut fi asimilate *Cărții neliniștii*. În 1932, într-o scrisoare adresată lui João Gaspar Simões, Pessoa descria planul unei ediții de volume (în timpul vieții n-a publicat decât unul singur, *Mesaj*, celelalte antume apărând în reviste literare), unde *Cartea* trebuia să preceadă ca apariție publicarea operelor heteronimilor, ceea ce îi confirmă, după opinia lui José Gil (*Fernando Pessoa sau metafizica senzațiilor*), statutul de "laborator al genezei heteronimice", spațiu letargic de prefigurare a unor siluete distincte, de transformare a unei "deveniri anonime" într-o "devenire-alcineva".

În binecunoscuta scrisoare trimisă în 1935 lui Casais Monteiro privind geneza heteronimilor, Pessoa îl descria pe Bernardo Soares ca posedând un grad ontologic inferior heteronimilor propriu-ziși: "Semi-heteronimul meu Bernardo Soares, care de altfel se aseamănă în multe privințe cu Álvaro de Campos, apare ori de câte ori sunt obosit sau somnolent, așa încât îi sunt în-

trucțiva suspendate calitățile raționamentului și inhibiției: proza lui este o constantă visare. Este un semi-heteronim pentru că, personalitatea lui nefiind a mea, nu este totuși diferită de a mea, ci o simplă mutilare a ei. Sint eu însumi mai puțin rațiunea și afectivitatea..."

Până în 1982, cînd a apărut prima ediție, datorată unor eminente specialiste pessoane, Maria Alinete Galhoz și Teresa Sobral Cunha, care au selectat și stabilit textele, și profesorului Jacinto do Prado Coelho, care le-a organizat, rare fragmente au văzut sporadic lumina tiparului. La apariție deci, *Cartea neliniștii* reprezenta o noutate absolută pentru publicul pasionat de universul pessoan. Tradusă curînd în spaniolă, germană, italiană, franceză, și considerată succesiv jurnal intim, roman, eseu (și premiata ca atare), "proza cea mai luminos sinucigașă" a literaturii portugheze, cum o numea Eduardo Lourenço, s-a bucurat imediat de un interes unanim, adăugînd constelației heteronimice o nouă *persona*, care a căpătat, în conștiința publicului, o existență la fel de

pessoan, respectînd cu acuratețe toate lacunele semnalate de editori.

Trebuie subliniat că selecția și stabilirea textelor primei ediții, ca și organizarea lor, nu au reprezentat în cazul *Cărții neliniștii* simple operațiuni filologice, ci o adevărată conlucrare ficțională cu textele pessoane. Selecția a constat într-o laborioasă căutare printre mii de fragmente (Pessoa a lăsat 27543 de manuscrise) a acelora care puteau fi atribuite *Cărții neliniștii*, iar organizarea nu a ținut seama de criterii cronologice care ar fi dus la divizarea corpusului în texte datate și în texte nedatate, definitivitate (bătute la mașină) sau rămase în stadiu de ciornă (și prezentînd într-o măsură mai mică sau mai mare sintagme indescifrabile), sau de opțiunile lui Pessoa care se gîdea la un moment dat să plaseze cîteva proze (dintre cele care posedau un titlu, aveau o anumită întindere și o anumită autonomie) într-un univers diferit, atribuit unei alte *persona*, - ci a urmărit constituirea unor constelații tematice, determinate de o lectură particulară.

Spun asta din două motive: pentru că, pe de o parte, cei trei editori inițiali sint, într-o bună măsură, co-autori ai *Cărții neliniștii*, și, ca atare, ar fi fost logic să figureze pe pagina de titlu a cărții (este, de altfel, singurul reproș ce se poate aduce altfel impecabilei ediții românești), iar, pe de alta parte, pentru a sublinia faptul că sintaxa lecturii făcute de ei poate fi oricînd substituită de o sintaxă diferită pe care cititorul și-o poate croi singur, alcătuiindu-și o arhitectură proprie

de semnificații într-o nouă aventură interpretativă. Lucru care, de altfel, a devenit evident în edițiile ulterioare, datorate altor antologatori, care desenează, uneori prin simpla modificare a ordinii fragmentelor, un subiect al scriiturii surprinzător de diferit în raport cu ediția *princeps*.

De fapt, avem de-a face cu o adevărată carte virtuală, neterminată și infinită în capacitatea ei combinatorie, o operă al cărei spațiu de existență nu poate fi pagina bidimensională, ci numai un spațiu tridimensional, spre care s-ar deschide o multitudine de căi de acces, după criterii cronologice, tematice, lexicale, în funcție de coincidența parțială sau totală cu filosofia unui heteronim sau a altuia (un vector al *Cărții* îl reprezintă de exemplu, similaritățile cu Álvaro de Campos, un altul înruditura cu Alberto Caeiro) sau de modalitățile prin care textul ilustrează cele trei poetici succesive, inventate și teoretizate de Pessoa. Adică *paulismul* ("arta modernă a visului", care caută în imagini statice un "dincolo", substituind aventurile lumii reale, deja epuizate, prin misterele lumii interioare), *intersecționismul* (o tehnică de suprapunere în palimpsest a imaginilor reale și a celor imaginare) și, în sfîrșit, *senzaționismul* care concepe conștiința ab-

stractă a senzației (lipsită deci de orice urmă de senzualitate) ca pe unica realitate a artei ("arta este senzația multiplicată de conștiință"), scopul artistului fiind de a-și exprima senzațiile în asemenea mod încît "să creeze un obiect care să devină o senzație pentru ceilalți". Simularea poetică (*o fingimento*) și multiplicarea personalităților, ambele corolare ale senzaționismului, tratate pe larg în *Cartea neliniștii*, apar aici în mod mult mai pregnant decît în scrierile teoretice sau poetice ale lui Pessoa ca simptome ale unei construcții literare bazate pe receptor, subiectul scriiturii fiind lectorul-scriptor al unui spațiu interior unde, fără încetare, apar centre nomade de germinare a textelor, care adîncesc fără sfîrșit abisul interior.

În raport cu heteronimii propriu-ziși, Bernardo Soares este un personaj mai puțin detașat de subiectivitatea autorului, un "fiu mental" aproape geman cu ortonimul, și, în ficțiunea care continuă să fie căutarea "autorului" dincolo de textele sale, mulți exegeți îl consideră o "mască" mai puțin opacă decît personalitățile poetice, lăsînd să transpară magma existenței de fiecare zi, în care gestul de a scrie înseamnă o tentativă mereu reinnoită de a captura și fixa o configurație stabilă, inventînd o identitate (um *idem*), capabilă să dureze și să transforme bio-grafia în biografie. Fragmentarismul este resimțit din acest motiv ca un adevărat *modus vivendi* amenințînd cu destrămarea definitivă a eului, iar personajul-autor experimentează în permanență strategii terapeutice de legare, alăturare, însă-lare a "vestigiilor și simulacrelor de sine" în fluxuri melodice care se împletesc în țesătura discursivă, subordonînd - poetică fragmentului unei estetici corative. În proliferarea vertiginosă a fragmentelor și a subiecților ce le produc, există o neîmplinită nostalgie a spațiului plan - în fond, spațiul bidimensional, cu direcție de curgere unică, al paginii - pe care Pessoa o intrupează în ficțiunea unui subiect, care "se examinează ca și cum ar fi un tablou", îndrăgostit de "ornamentalul cu care se simte identic".

AUTO-DESCRIEREA lui Bernardo Soares ca *persona* ornamentală dă un răspuns original multiplicării rizomatice a eului, contrapunînd teoriei profunzimii o reverie decorativă, care umple la nesfîrșit abisul cu dantelele arabescului. Proliferarea fragmentară este interpretată ca un semn al neputinței de a încheia imaginarul într-un tot coerent ("totul nu este decît fragmente, fragmente, fragmente, fragmente"), indicînd pulverizarea subiectului scriiturii, "imperfecțiunea" celui care nu se încumetă decît să transcrie "bucăți ale inexistentului". Lumea percepută este situată sub zodia dezastrului, fragmentele ei sint absorbite de un "maelstrom negru, imens vîrtej dînd tircoale golului", "într-un nesfîrșit sorb sinistru". În acest "ocean infinit", unde plutesc toate imaginile văzute sau auzite, eul este centrul care nu există decît printr-o "geometrie a abisului". "nimic în jurul căruia se rotește mișcarea, doar de dragul de a se roti, fără ca vreun centru să existe decît în virtutea faptului că e presupus la oricare cerc". O modalitate de stabilizare a imaginilor vertiginosase ale lumii o constituie rescrierea abisului pe o suprafață decorativă: "Dacă viața mea ar putea fi tră-

concretă și de bine individualizată ca și măștile poetice, în ciuda definițiilor total contradictorii ce i-au fost date în anii care au urmat - de la *persona* post-simbolistă sau decadentă la *persona* modernistă sau chiar post-modernă. Deși i-au urmat alte ediții, unele alcătuite conform unor criterii mai apropiate de opțiunile lui Pessoa, ediția *princeps* s-a impus datorită prestigiului autorilor, a Editurii Ática, prin excelență pessoană, unde a apărut, dar mai ales grație coeziunii artistice a textului propus. Această primă variantă este cea pe care ne-o oferă Editura Fundației Culturale Române, în traducerea lui Dinu Flămînd. Cu excepția primelor zece fragmente care conțineau succesivele planuri de organizare a *Cărții neliniștii* și care poate ar fi meritat să fie prezentate într-un apendice, ediția românească prezintă integral textul

NELINIȘTIRII

Un eveniment editorial

ita pe tapiseriile de Arras ale spiritului n-ar mai avea a se teme de abisuri". Există o înrudire între ornament și "substanța sufletului", care îl face pe Bernardo Soares să-și imagineze ordonări metaforice ale lumii, identice cu anumite tehnici ale artelor decorative. Revin frecvent imagini precum croșetatul ("a trăi este a croșeta cu intențiile altora"), împletitura, tresa și nodul ("A răsuci lumea în jurul degetelor noastre ca pe un fir sau ca pe o panglică cu care se joacă o femeie care visează la fe-reastră"), de unde frecvența figurilor feminine - Parce - atât de intim legate de imaginarul ornamental: "le înțeleg foarte bine pe femeile care brodează să uite de necaz și pe cele care croșetează pentru că viața există". Inclus în țesătura lumii, subiectul nu mai este o sursă de gesturi, ci devine el însuși un element dintr-o artă combinatorie, un accesoriu mobil și reversibil al unui joc gratuit: "mă deapăn ca un ghem multicolor, sau mă combin pe mine însumi ca acele jocuri de sfoară țesute de copii, cu figuri complicate, pe degetele lor depărtate, joc ce trece de pe o pereche de mâini pe alta. Sunt atent numai cât să prind bine cu degetul mic bucla ce-i revine. Apoi îmi răsucesc mâinile, și iată că apare o nouă figură. Și o iau de la început".

Spațiul plan, bidimensional, aplatizează adincimile, etalează ascunzișurile, netezește asperitățile, permițând o reverie estetică în care ordinea liniștitoare prevalează asupra sensului turbionar; înscris în suprafața, eul devine o hieroglifă, un ornament, eliberat de "abominabila a treia dimensiune".

Bernardo Soares și-ar dori să fie "bogat, răsfățat, periat, ornamental", aparținând acelei categorii de "creaturi capabile să sufere pentru că nu le e posibil să fie o figură dintr-un tablou sau o culoare dintr-un joc de cărți". Definirea ornamentală a eului i-ar permite acestuia să se înscrie în rândurile unei omeniri concepute ca "motiv de decorație", patrundând într-o lume a echilibrului figural în care sensul ar fi un efect al ordinii și nu al profunzimii: "un decorativism interior se accentuează în mine ca un nod superior și iluminat de a da o menire vieții noastre". Astfel, ființa ar deveni "o figură estetică, frumoasă", apărută, prin reificarea

în spațiul bidimensional, de moarte și de schimbările aduse de timp. Lumea capturată și ordonată în ornament este protejată de excesul de sens, de "microcrobul semnificației", definindu-se prin configurații de ordine, relaționale. Revine adeseori imaginea cărții de joc a cărei valoare se manifestă prin raporturi de contiguitate, și doar în mod cu totul subsidiar prin conținut semantic. Izolată de configurația care-i conferea semnificație, cartea de joc devine un obiect "mut", care face însă aluzie la sensul pierdut". Textul însuși nu este decit un șir de "pasiene", de combinații și recombinații confesive pe care Bernardo Soares nu le interpretează, nici nu le "ascultă", ele fiind "gunoi" sau "interval", lipsite de voința de a comunica: "dacă în confesiunile mele nu spun nimic e pentru că nu am nimic de spus".

Bernardo Soares trăiește "o tragedie", dar într-un registru minor, fără transcendență, având "realitatea unui umeras, sau a unei cești pline de aici și acum". Subiectul își rezolvă angoasele printr-o reverie figurală, aparținând tot unui registru minor al esteticului, deschis percepției minusculului. Trăiește cu intensitate numai "senzațiile minime", în parte datorită scrupulului față de detaliu, dar mai ales pentru că "minimumul are savoarea irealului", existând independent de "asociațiile murdare cu realitatea". Detaliul scapă mai ușor atenției simbolice și "astfel nu ajunge să fie altceva decit este". Subiectul savurează extatic "gloriosul infinitezimal, lăsându-se impresionat "prolix", "ca o placă fotografică" de toate amănuntele: "Binecuvântate fie clipele, milimetrii și umbrele lucrurilor mici, încă și mai umile decit ele". Spațiul utopic în care eul își poate proiecta nestingerit fantasmale decorative este un Orient ideal: "imaginația mea este un oraș din Orient", desfășurându-și "realitatea" pe suprafețe unduitoare și moi și percepiind cu voluptate obiectele mici - o ceașcă de ceai bunăoară. "Luxura japoneză de a avea numai două dimensiuni" compune o lume în întregime decorativă, unde trăirile se desfășoară în arabescuri figurale, invulnerabile la eroziunea timpului. "Existența colorată în transparențe mate ale figurilor japoneze de pe cești" îi sugerează

lui Bernardo Soares o idilă cu o femeie desenată pe porțelan, o "iubire ornamentală" calmă și ferită de primejdiile angoasei pentru că se poate înscrie "numai în cele două dimensiuni ale spațiului".

În evocarea repetitivă a figurilor pictate sau desenate apare sugestia unui element neliniștitor: pericolul animismului figural, proces invers reificării la care Bernardo Soares și-a supus universul și pe sine însuși. Figura se însufletește și se smulge din mână, căzând în cioburi pe podea. Un chip feminin dintr-o oleografie, contemplant prea îndelung, pare a prinde viață, urmărindu-l cu privirea pe "amantul vizual". Privitorul resimte o senzație de neliniștitoare stranietate, nemaștiind dacă nu cumva el însuși a devenit o figură bidimensională, inanimată, contemplantă de chipul din stamă care ar indica, în acest caz, limitele propriului spațiu.

Bernardo Soares, o *persona* conștient iluzorie ("căci natura mea este de a fi artificial") este preocupat și într-un registru teoretic de problema artificialului. Astfel, semi-heteronimul își arată mirarea că epoca noastră nu și-a extins voința de înțelegere și asupra "subiectelor artificiale" și propune "o psihologie a figurilor artificiale care își petrec existența numai pe covoare și în tablouri". Obiectul acestei psihologii l-ar constitui un imaginar ornamental în care se manifestă procese specifice artelor decorative, precum reificarea, animismul figural și prezența unor *patterns* - arabescul, împletitura, tapiseria.

În mod curios, relația dintre fragmentarism și decorație nu este un simplu hazard al variantelor de identitate, produse de caruselul heteronimiei persoane, ci poate fi regăsită în paginile scriiturii fragmentare contemporane - un Maurice Blanchot sau un Roland Barthes, la care abundă metaforele vizuale, cu incidență ornamentală, în definirea modului specific de generare a textului. Ca și cum Pessoa ar fi schițat prototipul genetic al unei scriituri, descoperind un subiect arhetipal, recurent ori de câte ori fragmentarismul își caută o conștiință de sine ca practica estetică.

MULTIPLICAREA unui subiect poetic în varii configurații biografice, desenând tot atâtea universuri posibile, între care cel care poartă numele de Pessoa este, în aceeași măsură ca și heteronimii propriu-ziși, un efect de construcție, a avut și continuă să aibă nu numai o enormă capacitate de a fascina, dar s-a dovedit și deosebit de productivă în plan cultural. În jurul "coteriei" heteronimice au coagulat noi texte și noi pasiuni. Fascinat și iritat din adolescență de una dintre măștile pessoane, José Saramago a scris, la o distanță de aproape cincizeci de ani, *Anul morții lui Ricardo Reis*, ai cărui

protagoniști sînt Pessoa și heteronimul neoclasic, autor de ode pindărice, populare de zei oțioși și indiferenți la suferințele lumii sublunare. Fișei de identitate, Saramago i-a adăugat data morții care lipsea, dintre heteronimi Pessoa "ucigîndu-și" numai "maestrul", Alberto Caeiro.

Un alt împătimit al lui Pessoa, romancierul și exegetul pessoan Antonio Tabucchi a scris în portugheză *Recviem*, al cărui narator își începe periplul textual pornind chiar de la lectura *Cărții neliniștirii*. Mai neobișnuit însă, filologi și critici au devenit ei înșiși coparticipanți la scrierea/ rescrierea operei pessoane, precum în cazul *Cărții neliniștirii*, sau oameni, care, prin formație, nu erau legați de spațiul lusitan, au descoperit Portugalia și i s-au devotat, grație "portughezului cu multe suflete" care a fost Fernando Pessoa.

Acest din urmă caz este ilustrat de Dinu Flămând, traducătorul *Cărții neliniștirii*, care a învățat (temeinic) portugheza din pasiune pentru Pessoa, dedicîndu-și ultimii zece ani studiului și traducerii operei poetului "plural ca universal". O traducere "de suflet" este deci versiunea românească a *Cărții neliniștirii*, făcută cu un devotament fascinat și cu o acută sensibilitate față de "intenția melodică" pe care Fernando Pessoa o considera esențială pentru a defini mișcarea intimă a prozei. Traducerea face parte dintr-un proiect personal mult mai amplu, inițiat la sfîrșitul anilor '80 prin publicarea unui număr triplu al *Secolului 20*(334-336), dedicat lui Pessoa, unde o substanțială antologie poetică este completată de o selecție critică semnificativă, cuprinzînd, în afara unor nume prestigioase ale exegezei pessoane (Antônio José Saraiva, Eduardo Lourenço, José Augusto Seabra, Luciana Stegagno Picchio), un număr de contribuții românești (semnate de Marian Papahagi, Mihai Zamfir, Ion Pop, Mihaela Irimia), la care se adaugă o serie de incursiuni prin tematica literaturii portugheze, înrudită cu universul lui Pessoa (José Saramago, António Lobo Antunes, Herberto Helder). Volumul, organizat și, în mare parte, tradus de Dinu Flămând, reprezintă și astăzi cea mai complexă și mai diversificată prezentare a operei lui Pessoa în România, careia anul acesta, prin sprijinul acordat de ambasadorul Portugaliei la București, profesorul José Augusto Seabra, (el însuși autorul unor cărți de referință dedicate fenomenului heteronimic) i se adaugă, pe lângă *Carta neliniștirii*, un volum de texte politice, *Terapia eliberării*, la Editura Științifică, în traducerea Micaelei Ghițescu, cu o prefață de profesorul Seabra, iar, începînd din toamnă, editarea integralei poetice pessoane, în traducerea lui Dinu Flămând, la Editura Univers.

Mioara Caragea

HUMANITAS
Cartea care dărmuie

Comandați aceste cărți și alte apariții Humanitas — cu 10% reducere / titlu și taxe poștale gratuite — serviciului CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ:
Ed. Humanitas, Piața Presii libere 1, 79734 București;
tel. 01/223 15 01; e-mail: editors@agora.humanitas.ro

49 000 lei
55 000 lei
39 000 lei

Yukio Mishima
DUPĂ BANCHET

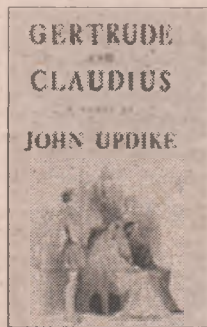
FRUMUȘETE ȘI INTRISTARE

Yasunari Kawabata
O MIE DE COCORI

«Cărți gata să te iubească, adunate pentru tine în colecția **Cartea de pe noptieră.**»

Ioana Pârvulescu, coordonatorul colecției

John Updike în „holodeck“

A TUNCI când personajele din *Star Trek* doresc să-și ofere variații existențiale într-un holodeck, spațiul științifico-fantastic privilegiat unde pot simula imersiunea tridimensională în interiorul a diverse povești celebre. Indiferent dacă mediul ales este literatura sau filmul, eroii viitorului își pot satisface fanteziile, alegând liber momentul din care vor să facă un corp comun cu acțiunea respectivă. Firește că, de cele mai multe ori involuntar, interferența lor cu narațiunea inițială cauzează o structură digresivă, metaforic extrapolabilă pentru uzul teoriei ca o nouă „lectură”, o nouă interpretare adusă unui text scriptic sau vizual deja cunoscut.

Într-o modalitate similară procedează și John Updike în ultimul său roman, *Gertrude și Claudius* (Alfred A. Knopf, New York, 2000), unde construiește un preludiv pentru *Hamlet*. Scriitorul american are antecedente în sensul reconstituirii din altă perspectivă a unei povești deja cunoscute, dacă ar fi să ne gândim numai la *Rogèr's Version* și la *S*, ambele după *Litera stacojie* de Nathaniel Hawthorne. Pe de altă parte, sîntem în epoca „parazitărilor” literare, unele reușite, altele nu (ca de exemplu recentul *Lo's Diary* de Pia Pera după *Lolita* lui Nabokov).

John Updike este autorul canonic a peste patruzeci de volume de proză, poezie, eseuri și memorii, cronicar la revista *New Yorker* și laureat a numeroase premii naționale de proză, ultimul luat anul trecut pentru *Bech at Bay*, în detrimentul rivalului său, Tom Wolfe. Deși acum se dovedește contaminat creativ de Shakespeare, ca și Tom Stoppard în *Rosencrantz și Guildenstern*, Updike folosește personajele pentru propriile sale scopuri, într-o istorie anterioară celei din piesă și care, potrivit comentariului din *New York Times* seamănă cu poveștile lui obișnuite despre familia suburbană americană, de această dată în costume de epocă. Ca inspirație de grad secund, Updike a măturisat că a fost influențat de varianta cinematografică a lui Kenneth Branagh din 1996, reprezentarea personajelor fiind marcată de impactul pe care l-au avut asupra sa chipurile și jocul actorilor. Altă sursă a fost chiar cronică de epocă pe care s-a bazat Shakespeare, *Historia Danica* de Saxo Grammaticus, textul din secolul al doisprezecelea tipărit la Paris în 1514. Un alt document de care s-a folosit pentru numele diferite (Corambus din prima ediție în quarto pentru

Polonius, Horwendil pentru Hamlet-tatal și Feng pentru Claudius) a fost volumul al cincilea din *Histoires Tragiques* de François de Belleforest, o adaptare liberă după Saxo, apărută în 1576 și tradusă în engleză în 1608 datorită popularității piesei, după cum presupune Updike în nota sa introductivă.

Făcîndu-ne implicit să așezăm față în față piesa și romanul, Updike nu se joacă de-a parodia, ci, în fond, lasă personajele regale de la curtea Danemarcei să alunece spre noi determinații și nuanțe caracterologice. În viața publică și privată, dialogurile dintre acestea au o aromă de epocă și este evident că lui Updike i-a plăcut dulceața replicilor de acest tip.

La început Amleth și apoi Hamlet, prințul rămîne singurul căruia nu i se adaugă nuanțe, ci dimpotrivă. El petrece prea mulți ani departe la studii și pare rigid, incapabil să înțeleagă jocurile de lumini și umbre din triunghiul amoros al maturilor, fiind în ultimă instanță provocatorul întregii tragedii. Deasupra oricărei etici, dar iubitor, Claudius, este un bărbat infinit mai interesant decît regele – a călătorit mult și poate să o inspire pe Gertrude a cărei viață contemplativă a început prea devreme. El este departe în cartea lui Updike de „fiara adulteră și incestă/ Ce, prin șirete vorbe și momeli - /O, dar cumplit, în stare de-orice! - / Mîrșavei sale poftă și-a supus/Voința zis-cinstitei mele doamne!” Dacă regina suferă dintr-un motiv cu nume, atunci este vorba despre imensa plictiseală de la curte, pe care romanul o redă și de care este parcă pe alocuri chiar contaminat în prima parte. Povestea nu pare deloc istorică, pentru că punerea în scenă și „recuzita” de epocă în prag renescentist sînt vag reprezentate, mai mult sugestiv și senzorial, de cîteva referințe-standard la bătălii în tinuturi nordice obscure, descrieri întunecate, încăperi care creează insomnii și ziduri umede și reci.

Mult mai detaliat decît Elsinore apare conacul în care Gertrude și Claudius își trăiesc povestea de dragoste ilicită („Pe riga puhav lasă-l să te-mbie/Din nou la pat, să-ți spună „șoricel”, /Ciupindu-te iubet...”), spațiu alternativ unde se remarcă somptuozitatea anticipativ barocă a decorului, atît în îmbrăcămintea multicoloră orientală pe care o probează regina, cît și în descrierea repetat-amănunțită a patului cu baldachin al adulterului. Înfațișîndu-i pe cei doi, Updike își dă măsura adevărată a talentului, pentru că narațiunea se însuflețește, deși mult mai puțin explicit erotic decît de obicei, ca în vremurile cînd a scris *Couples*, *Marry Me*, *Too Far to Go* și celelalte cărți focalizate pe viața de cuplu. O scenă memorabilă este cea în

care Gertrude și Claudius se întîlnesc cu îngrijitorul de șoimi – păsări domestice după un ritual barbar ce depășește chiar și cruzimea vînătorii. Pregătindu-se să plece iar peste mări și țări, Claudius îi lasă cadou reginei ca gaj amoros una din păsări. Metonimic, Gertrude nu suportă intensitatea relației cu o ființă rapace și pe care imaginația ei o antropomorfizează ca lipsită de scrupule, drept pentru care o eliberează. În plan uman însă, cedează posesivității amoroale a fratelui soțului ei, într-o redescoperire a propriului eros pus în valoare de vara indiană pe care o trăiește, deloc „la vîrstă/Cînd sîngele-i domol, s-a cumințit”.

Atent, după ce i s-a reproșat că în *Vrăjitoarele din Eastwick* nu face altceva decît să creioneze trei caricaturi de femei independente, iar în *S* o personă-cliseu ce nu are altceva în minte decît o dorință aprigă de răzbunare, Updike nu o redă pe Gertrude ca avînd un caracter pasiv, ci dimpotrivă. După ce a fost acuzat de misoginism de atîtea ori, o face acum pe Gertrude să sune ca într-un parlament paritar euro-nordic. Felul de a a vorbi cu tatal și apoi cu soțul ei – pe care îi acuză pe rînd de lipsă de subtilitate și inflexibilitate – pierde nuanțele lumii patriarhale și o aduce foarte credibil aproape de zilele noastre.

Agreabil și convingător, romanul din acest an al lui Updike este o provocare ce nu va trece neobservată, chiar dacă poate nu va mai lua premii, după cum s-a obișnuit autorul său. Printr-o coincidență interesantă, tot de curînd a fost lansată o nouă versiune cinematografică a piesei, în care Ethan Hawke îl joacă pe Hamlet într-o variantă *high tech* localizată în Manhattan-ul de azi. Ambele medii artistice, cartea și filmul, ne trimit pe filieră americană tot la Shakespeare, deși în unele zone din sudul paradoxal al Statelor Unite elevii au nevoie de permise speciale ca să aibă voie să-l citească.

Cosana Nicolae

* Citatele în italice sînt reproduse din *Hamlet* de William Shakespeare, traducere de Leon Levițchi și Dan Duțescu, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.

MERIDIANE

Lou Salomé

● În ciuda nenumăratelor cărți și articole ce i-au fost consacrate, Lou Andreas-Salomé își păstrează misterul și forța de seducție. În primul rînd fiindcă numele îi figurează în biografiile unor oameni celebri care au fost îndrăgostiți de ea (Nietzsche, Rilke, Freud, Rey, Tausk) și care i-au celebrat cu toții excepționala inteligență, libertatea de gîndire și pasionalitatea, chiar dacă adesea rupea brutal relațiile cu admiratorii. O nouă biografie, *Lou Andreas-Salomé, l'alliée de la vie*, scrisă de Stéphane Michaud și apărută la Seuil, permite o apropiere mai mare - dacă nu o elucidare - a misterului legendarei femei născute la Sankt-Petersburg în 1861 și moarte la Göttingen în 1937. Scrisă cu empatie, povestea vieții acestui spirit cosmopolit care a frecventat marile capitale europene și elitele lor intelek-

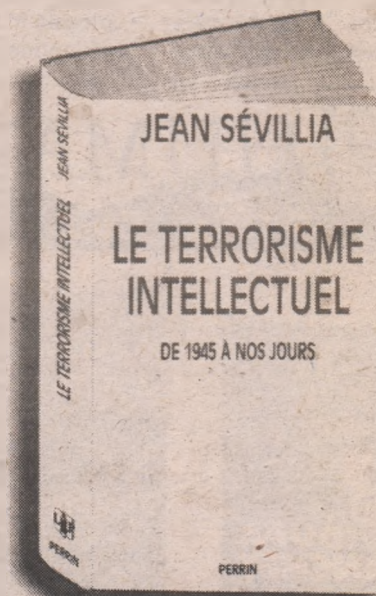
tuale, lăsînd în urmă un parfum de erotism și scandal, este considerată de critica franceză destul de

convențională și siropoasă, deși i se recunoaște lui Michaud meritul unei atente documentări.

Roman autobiografic

● La 22 de ani, Molly Jong-Fast a debutat cu un roman, *Normal Girl*, a cărei eroină, tînăra Miranda, are o mama celebră. Ca și autoarea, ce în acte figurează cu un al doilea prenume, Miranda, și e fiica Ericai Jong, autoare, între altele, a best-seller-ului *Fear of Flying*. Ca și eroina ei, Molly recunoaște că a profitat de celebritatea mamei, deși acest lucru n-a fost tocmai bun pentru educația ei. După ce a început prin a fuma marijuana pe la 12 ani, a ajuns la 19 dependentă de cocaină și valium, la 20 avînd impresia „că e o divorțată de 49 de ani, cu toate problemele despre care se vorbește în talk-show-urile televizate, de la bulimie la alcoolism”. Ea a declarat că nu a citit celebrul roman al mamei, fiindcă i-a fost jenă să vadă ce scria acolo Erica Jong despre sex.

Din 1945 pînă azi

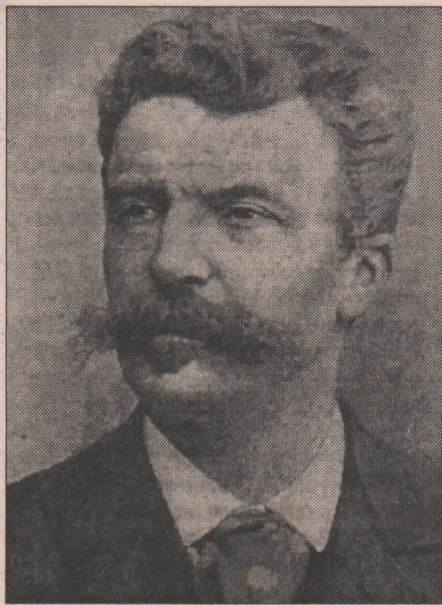
● La Ed. Perrin a apărut, sub semnătura lui Jean Sévillia, volumul *Le Terrorisme Intellectuel. Din 1945 pînă în zilele noastre*, prezentat astăzi de „Le Figaro Magazine”: „A trecut o jumătate de secol de cînd durează situația aceasta. La Paris, citeva zeci de oameni dau tonul. În 1945 spuneau că URSS e un paradis. În 1960 pretindeau că decolonizarea va rezolva miraculos problemele popoarelor din lumea a treia. În 1965, salutau lupta justă a lui

Fidel Castro, iar în 1968 proclamau că fericirea se va naște prin suprimarea tuturor constrîngerilor. În 1975 se bucurau că Pol Pot a luat puterea [...]. În 1992 erau siguri că statulațiune e perimat și că tratatul de la Maastricht va deschide o eră nouă în istorie. În 1999 afirmau că familia și morala sînt concepte depășite... Împotriva refractarilor, timp de 50 de ani, microcosmosul parizian a pus în funcțiune un mecanism - terorismul intelectual”.

Maupassant inedit

● Un scurt roman de Guy de Maupassant, pînă acum nepublicat în volum, *Duminicile unui burghez la Paris*, a fost de curînd pus la dispoziția cititorilor de Ed. Ancrage. Povestea acestei cărți de o sută de pagini începe în 1880 cînd patronul ziarului "Le Gaulois" îi comandă autorului deja celebru al *Bulgărelui de seu zece* cronică, publicate în foileton între 31 mai și 18 august. Pentru Maupassant era un moment de criză. Obosit, demisionase de la Ministerul Instrucției publice și declarase că vrea să scrie un roman inspirat de experiența lui de funcționar. Cronicile cerute de ziar vor alcătui acest roman, povestea aventurilor domnului Patissot, un conformist mediu, funcționar la un minister, care, surmenat, decide să își ocupe duminicile vizitînd Parisul și împrejurimile. Cu umor mușcător și simplitate aproape reportericească, Maupassant descrie diferite aspecte ridicole ale societății, mentalitatea mărginită a unei categorii sociale. Curios că, după publicarea celor zece cronică, scriitorul n-a mai vrut niciodată să audă de ele și nimeni

nu s-a gîndit să le adune în volum. Acum, mica editură belgiană Ancrage a adăugat celor șase romane foarte cunoscute acest al șaptelea, demn de tot interesul.

Klingon

● La adresa www.web.com/~dnh/conlang2.html de pe Internet se pot găsi o groază de informații despre limbile inventate, precum *solfesol* - creată în secolul 19 și care poate fi în același timp cîntată, dansată și fluierată. Sau despre limba războinicilor din serialul *Star Trek - klingoniana*. Aceasta a dat naștere și unui *Dicționar Klingon*, însoțit de casete cu ajutorul cărora se poate învăța limba în zece lecții și care conține un capitol special de insulte. Dicționarul și casetele s-au vîndut foarte bine, figurînd în lista de best-sellers, iar injurăturile în klingoniana sînt folosite frecvent de adolescenții americani și în argoul străzii.

Întîmplări ciudate

● Guy Breton și Louis Pauwels au scris împreună o lucrare masivă, în două volume, *Histoires magiques de l'histoire de France* (Ed. Omnibus). Reluînd metoda lui Jacques Bergier din *Dimineața magicienilor* (tradusă și la noi), cei doi propun un tur de orizont al unei Franțe misterioase. Iată cîteva titluri din cuprins:

Contacte cu lumea de dincolo, Viziuni ale viitorului, Fantome printre noi, Ființe venite din alte lumi, Fapte insolite și inexplicabile. Povestii pentru oameni mari, scrise cu vervă, întredeschid o poartă spre o Franță secretă și adesea terifiantă. Fiindcă marele public e amator de asemenea bizarerii, cartea se vinde bine.

Lectură-spectacol

● Cu ocazia apariției în Franța, la Fayard, a volumului *Aceiași aici. Altă parte. Povestiri și alte texte*, scriitoarea germană Christa Wolf a prezentat la Théâtre national de la Colline din Paris o lectură-spectacol pe tema *Medeea* cu improvizații picturale și acompaniament muzical. Tradusă simultan din germană, lectura cu public (un gen apreciat în Occident și de pe urma căruia scriitorii obțin cîștiguri confortabile) a făcut sală plină, fiindcă numele Christei Wolf e bine cunoscut cititorilor francezi.

Exil

● Anunțăm într-un număr precedent că noul roman al lui Milan Kundera, *Ignoranța*, a apărut în premieră mondială în limba spaniolă, la Ed. Tusquets, fiindcă scriitorul de origine cehă e bun prieten cu directoarea acestei edituri spaniole, Betriz de Moura. Din "La Vanguardia" aflăm că subiectul cărții îl constituie întoarcerea acasă a doi exilați cehi și dificultățile lor de comunicare cu cei rămași în țară. Kundera era de mult preocupat de această temă. Beatriz de Moura își amintește că, încă din anii '80, el i-a pus numeroase întrebări despre spaniolii ce-și părăsiseră țara din pricina războiului civil, iar editoarea i-a pus la dispoziție multe documente și cărți despre refugiații politici și despre exil. Iar faptul că înaintea textului original, scris în franceză, a apărut traducerea spaniolă e interpretat de revista "Lire" din mai ca o palmă dată criticilor franceze care nu l-a prea răsfățat în ultimii ani pe autorul *Glumei*.

În căutarea timpului pierdut

● Tabelele cronologice ale istoriei Chinei începeau pînă acum cu anul 841 î.e.n., primul din perioada Konghe (841-828). Cu alte cuvinte, istoria Chinei precis datată de anale nu avea decît 2841 de ani. Cît despre epocile anterioare, numite "ale celor trei dinastii, Xia, Shang și Zhou", ele erau calificate drept mitice și constituiau un enorm semn de întrebare pentru poporul chinez și pentru istoricii care știau că civilizația lor e veche de 5000 de ani, dar nu puteau stabili o cronologie precisă pentru primii 2159 de ani. Anul acesta, grație eforturilor reunite ale unei echipe de 170 de specialiști, s-a reușit alcătuirea unui tabel cronologic ce pornește din anul 2069 î.e.n., la începutul dinastiei Xia. Încă de acum patru ani a fost creat prin decret guvernamental un centru de cercetare pluridisciplinară - istorie, arheologie, astronomie, tehnici de calcul al anilor etc. - avînd ca scop găsirea dovezilor științifice ale continuității civilizației chineze. Săpăturile efectuate

în provincia Henan din centrul Chinei au scos la iveală fosta capitală a dinastiei Shang, descoperire decisivă pentru delimitarea perioadelor vechi, cu vestigiile extrem de importante, prin care cronologia oficială a cîștigat încă 1228 de ani. Statul nu precupește banii pentru aceste cercetări (multe alte șantiere arheologice au fost deschise), fiindcă ele au un important rol politic: ideea longevității civilizației chineze e un motiv de mîndrie națională și un factor de coeziune a populației.

Se poate preda literatura?

"NU M-AI CITI dacă nu m-ai fi înțeles deja" (I, 638). Așa formulează Valéry principiul lecturii comode. Oamenii nu acceptă ușor o lectură ce presupune dificultăți adăugate celor pe care le-au învins deja. E o părere de bun-simț. Totuși, în ceea ce privește literatura (căci de literatură e vorba), vîd lucrurile diferit. Invers, mai exact. Acceptînd, sigur, argumentul de mai sus, dar socotindu-l de ordinul evidenței, deci neinteresant, eu cred că tocmai despre literatura autentică, "dificilă", se poate spune: "Nu m-ai citi dacă nu m-ai fi înțeles deja". De aceea, ca salariat al predării literaturii ce am fost timp de treizeci de ani, concluzia mea este: literatura, ca literatură, nu se poate preda. N-ai cum să-l faci pe adolescent să înțeleagă dacă n-a înțeles deja. Poți, în schimb, să stîrnești în el o rezistență care merge pînă la ură și să-l pierzi definitiv dacă-l obligi să citească ce nu-i stă în puteri. Valéry are dreptate să spună despre literatură: "Rari sunt muritorii pe care nu-i rănește faptul de a nu înțelege și care-l acceptă simplu, așa cum acceptă să nu înțeleagă o limbă sau algebra" (*ib.*).

Am povestit undeva o experiență proprie: lucrînd în secția de artă a unui muzeu, aveam la îndemînă - într-o vreme cînd nu era la îndemînă oricui - un album Picasso, *din care nu înțelegeam nimic*. Îl răsfoiam cu încăpățănare și nu făceam cel mai mic progres. Pînă într-o bună zi... Deschizîndu-l într-o dimineață, am constatat că *înțeleg*. Nu ceva mai mult decît (nu) înțelesesem cu o zi înainte și nici mai puțin decît înțeleg azi. Nu. Exact atît cît pot să înțeleg. Era ca atunci cînd răsucești un comutator. Nu vezi ceva mai bine: vezi! Treci de la întuneric la lumină. Nu există un progres.

Cu arta, lucrurile par să stea la fel. Numai par. (Mi s-a întîmplat la fel cu Musil cînd devenisem de mult un "distins cărturar".) Este faimoasa trecere a cantității în calitate cu care ne împuiau capul profesorii de marxism. Deci cheia înțelegerii de către mine a fost încăpățănarea și mai ales ce presupunea: eram intimidat de celebritatea pictorului și umilit de incapacitatea mea. Cum, toți criticii (apuseni), toți oamenii care se pricepeau să e și pictor mare, iar eu nu înțeleg nimic? Ia să mai încerc! Se adăuga o anumită disponibilitate pe care dacă o fac uitată nu mai am ce să demonstrez.

Aici intervine rolul profesorului de literatură. Nu în a-l bate la cap pe elev. Nu în a-l obliga să citească. Repet, ai toate șansele să-l pierzi definitiv. Rolul profesorului este de a induce sentimentul, niciodată mai ușor de activat decît la vîrsta adolescenței, că există ceva dincolo de aparența rebarbativă. Ceva prețios, de esență rară, accesibil numai unor aleși. Fiindcă, din păcate, acesta e adevărul: ca și harul credinței, tot ce ține de spiritualitate se adresează unora și la este interzis celorlalți. Acestora din urmă nu poți decît, cel mult, să le formezi respectul pentru ceea ce nu înțeleg. Încă o dată, nu prin obligativitate, ci prin inducție, insinuare, persuasiune. Rezultatul: cei puțini, aleși, vor înțelege ceea ce *înțelegeau deja potențial*. Ceilalți, unii dintre ei, vor sfîrși prin a respecta ceea ce nu înțeleg.

La ce servește un asemenea respect? Nu este el, în fond, un fel de a manipula? Ba este, pînă la un punct, dar e o manipulare benefică; ea face tranziția către ceea ce profesorul de literatură poate într-adevăr să-i predea, în principiu, oricui. Aici e paradoxul: profesorul de literatură nu predă literatura, de vreme ce aceasta nu se poate preda. El induce în literatură, cum am încercat să spun, dar obiectul lui de predare e altul, și anume e *cultura*. Deosebirea? Cultura, în acest domeniu, este literatura, mai puțin literaritatea ei. Literaritatea e viața operei. N-ai cum s-o percepi altfel decît din interiorul ei.

Cultura îi substituie literarității valoarea. Valoarea e produsul relației dintre o operă și o epocă și, totodată, un termen intermediar între viața operei și scleroza ei. Este singurul mod posibil de a situa literaritatea din afara ei. Singurul mod posibil de a o transpune într-un limbaj didactic; deci, de a o preda. Incontestabil, predarea literaturii contribuie la uzura literarității ei. Și totuși, nu trebuie renunțat la a o preda. Fără cultură, nu avem trecut. Nu știm cine au fost înaintașii noștri și, mai ales, *ce au gîndit*. (Să ne amintim cît de mult ne lipsesc o mie de ani de cultură scrisă). Cultura te îmbogățește, iar dacă n-ai har, cu un fond de gîndire. Fără cultură trăim numai în prezent (sunt foarte mulți cei care trăiesc așa); numai într-o măsură infimă este prezentul creativității (aceasta avînd nevoie, la rîndul ei, de trecut); într-o măsură zdrobitor de mare prezentul este al spiritului primar. Dacă am renunța să ne cultivăm valorile, să le predăm în școli, cu prețul arătat, în scurtă vreme creativitatea s-ar asfixia. Creatorii s-ar ascunde de colectivitate, fiindcă altcum ar fi închiși în oprescii. Cu timpul, ei ar înceta să creadă și ar deveni, de-adevăratelea, nebuni. Nu numai din frustrare. Dintr-un motiv mult mai adînc. Ar înceta procesul prin care ei transformă negativul, obscurul, informalul în ceea ce numim creație. Ar înceta să-l transforme, atît cît se poate, pe omul potențial, adică ființa primitivă și la fel de agresivă care zace în noi, într-un om real care, integrat colectivității, nu-i agresează neîntîrziat pe ceilalți. Scriitorii n-o fac printr-o literatură edificatoare, moralizantă, plină de sfaturi bune. O fac devenind paratrăsnetul negativului, obscurului, informalului, lăsându-se traversați de ele și prefăcându-le în ceea ce, cînd va fi fost integrat în cultură, vom numi operă de valoare, iar ea va începe încet, încet să moară, mai ales în școli. E un proces inevitabil, dar necesar și sublim, de lentă sclerozare. Scleroza îi sperie în așa măsură pe postmoderni încît propune schimbarea ideii de valoare, deci de cultură, în folosul unei fascinante, utopice creativități permanente, la care visase și Artaud. Este, dacă nu greșesc, un act de alexandrinism.

Revista revuistelor

Neagra jubilație

Dan C. Mihăilescu își începe cronică din revista 22 nr. 20, la volumul lui Alexandru George *Confesiuni împotriva* (Ed. Albatros), cu un portret al autorului pe care nu riscă să îl supere, fiindcă el e oricum supărat pe toată lumea. Cel mult, să-i dea în plus apă la moară celui care, oricât de apreciate, pe bună dreptate, i-ar fi cărțile și publicistica, se consideră, cu neagră jubilație, un marginalizat și o victimă a campaniilor denigratoare. Ludicul Dan C. spune că s-a amuzat cândva făcând o clasificare a criticilor literari după firile celor șapte pitici din *Alba ca Zăpada* a lui Disney, pe Alexandru George identificându-l cu Grumpy, Supărăciosul căruia nimeni, cu nimic, nu-i intră în voie (ne imaginăm ce savuroasă va fi expresia îndignării distinsului eseist, critic, istoric literar, prozator și traducător la asemenea blasfemie!). Inutil să mai spunem că portretul - ce ocupă o întreagă pagină de revistă, analiza propriu-zisă a cărții urmînd în nr. 21 - e creionat cu prețuire pentru operă și simpatie "pentru Figura care este Alexandru George", atitudine comună, credem, majorității celor ce îl cunosc și îl citesc. Nu ne putem opri să reproducem un lung pasaj, ce caracterizează de minune personajul: "Adevărul este că nu există în literatura noastră de azi un scriitor a cărui «politică» individuală în cadrul breslei să se desfașoare mai direct, mai constant, tenace și agresiv *împotriva* propriei persoane. De treizeci de ani, Alexandru George se delimitează cu neagră voluptate de toată lumea, de toate curentele de opinie, de (aproape) toate lobbyurile ce striază lumea literară, cu o făfnă când pitorească și profitabilă, când copilăresc-ridicolă și paguboasă. Egoism etans, e fericit să se știe bîrfit, neînțeles, marginalizat, potopit de invective. Alterat de mania persecuției și mania contradicției, iritările și negațiile sale sunt direct proporționale cu... satisfacțiile și pozitivul existenței. Este în centrul atenției, se plînge că e ignorat, necitit, necomentat. I se premiază cărțile, se plînge că-i un veșnic *outsider*, neîluzat în seamă de nici un for. Se scrie de prozatorul A.G., acesta-i bosumflat că nu-i sunt luate în discuție opiniile de istoric literar. Se scrie de istoricul literar A.G., se plînge eseistul A.G. Dacă-l citești ca pe un critic literar, se zburlește cum că face analiză politică sau că e și traducător etc. Avînd câteodată, simultan, rubrici în două, trei gazete, plus articole în două, trei reviste lunare, publicînd în 30 de ani vreo 20 de volume, 13 cărți traduse și încă pe-atîtea ediții, antologii, prefețe ș.a.m.d., Alexandru George se lamentează la tot pasul că-i sabotat, nu are unde să publice, că l-au gonit toate gazetele, că e unicul, supremul ostracizat într-o lume de (invariabil) grafomani și imbecili alintați de Sistemul politico-editorial etc. etc." Nu sîntem însă de părere că "hachițele", umorile, lesnea ofuscarea a omului îi îndepărtează cititorii, dimpotrivă, și datorită lor, semnatura lui Alexandru George sub orice text e o garanție că lectura nu va fi în nici un caz plicticoasă. Provocările, pledoariile, spargerile de clișee, vehemența atacurilor sale, niciodată triviale, într-un stil ce îi e propriu și cu un foarte special umor rezultat din incidente și întorsături de frază neașteptate, se citesc cu interes și reacții pe măsură. Firește, Alexandru George e supărat foc și pe revista noastră, pe redactorii și colaboratorii ei, și nu pierde nici un prilej să ne beștelească. Exagerațiunile, judecățile nedrepte, raportarea permanentă la sine ne trezesc în mod paradoxal un zîmbet de simpatie. Așa e el. Admirația pentru

scriitorul Alexandru George înglobează și sarea și piperul bodogănelilor lui Grumpy. ♦ În același număr din 22, suplimentul literar e consacrat Programului Luna Bucureștilor (9 mai-9 iunie), în care e inclus și Tîrgul de carte *Bookarest 2000*. Acum, cînd candidații la primăria capitalei se laudă care mai de care cit iubesc ei de infocat Bucureștiul (cum au făcut-o, la rîndul lor, și cei pe care i-am votat ca primari generali și apoi ne-am mușcat mîinile vîzînd cum le cresc doar burțile și averile, fără ca orașul nostru să se schimbe vizibil în bine), ne-a interesat în mod special ce s-a ales de și ce șanse mai are proiectul *București-2000*, cîștigat în urma unui concurs serios, cu juriu internațional, în urmă cu patru ani. Răspunzînd întrebărilor lui Arald Teoharie, Mariana Celac ne spune că, deocamdată, cu acel proiect nu se întîmplă nimic: "Într-o situație asemănătoare, la Berlin, la trei luni după marele concurs pentru reamenajarea centrului, se deschideau șantierul. De unde această diferență? De obicei, ea se pune pe seama banilor. Se spune că la Berlin există bani, au existat surse de investiție și lucrurile au mers din această cauză foarte repede. La București nu există bani și lucrurile nu s-au putut declanșa. Eu aș mai pune pe masa acestei discuții încă un factor. Berlinul posedă o predispoziție pentru o cantitate mare de întîmplări urbane care «a cerut» investițiile și a declanșat și voința, a mobilizat energia pentru marele proiect. Bucureștiului, acum, îi lipsește această predispoziție. Nu e nici un secret că în centru lucrurile se mișcă încet, că nucleul istoric vechi al orașului se prăbușește, că întîmplările sunt lente, că totul este blocat. Așa este, Bucureștiul involuează." Problema urbanității, e de părere specialistă, trebuie să intre în discuția publică și prin altceva decît eterna flecăreală despre gunoaie, ciini vagabonzi, copii străzii și dughene inestetice: "Proiectul «metropolizării» capitalei trebuie căutat și găsit prin încurajarea întîlnirilor, aglomerării de evenimente, de energii, de inițiative pozitive care să ceară orașului adăposturi, locuri, edificii în care să se desfașoare... Altfel, tehnica urbanismului nu generează urbanitate, așa cum mătura singură nu generează curățenie. Urbanismul organizează și raționalizează întîmplările urbane, dar urbanitatea e secretată în altă parte, undeva în societate, de voință, de hărnicia, de efortul și determinarea în a-și atinge scopurile."

Costin Georgescu, un om de paie?

Cîteva ziare centrale, printre care și *ADEVĂRUL*, au anunțat că în PDSR s-ar pregăti înlocuirea d-lui Ion Iliescu din postul de candidat la prezidenție. În ediția sa de sîmbătă, 20 mai, *Adevărul* anunța, citînd surse din PDSR, că partidul a intrat în tratative cu dl Theodor Stolojan. În aceeași zi însă mai marii PDSR-ului au făcut o demonstrație publică de fidelitate față de dl Iliescu. Cel mai apăsător rostitor al atașamentului neabătut pentru actualul lider al PDSR a fost dl Adrian Năstase, despre care mai mulți analiști au afirmat că încearcă să ferească partidul de efectul Costea, distanțîndu-l de dl Iliescu. Unul dintre acești analiști, l-a acuzat ulterior pe dl Năstase de lașitate și de oportunistă dare înapoi în fața ofensivei lui Ion Iliescu. Luînd în calcul reacțiile de această factură din presă, cit și editorialul semnat de directorul ziarului *Adevărul*, intitulat *Domnul Altceineva*, în care e reluată ideea candidaturii la președinție a lui Theodor Stolojan și avansată ca o propunere personală candidatura actualului premier, e drept că nu în

LA MICROSCOP

VOTUL BUCUREȘTENILOR

UN RECENT sondaj de opinie pentru alegerile locale dezvăluie că *afacerea Costea* n-a avut nici un efect asupra cetățenilor cu drept de vot din București. Nu-mi prea vine să cred, dar nu pot acuza de minciună un institut de sondarea opiniei publice din cauza asta. Candidatul PDSR, doctorul Sorin Oprescu, a cîștigat chiar cîteva puncte în acest interval, aflăm din acest sondaj de opinie realizat de IMAS pentru postul de televiziune Antena 1.

S-ar putea înțelege din rezultatele acestui sondaj că afacerea Costea a adus puncte candidatului PDSR fie prin rîcoșeu, fie direct. Prin rîcoșeu, dl Sorin Oprescu a cîștigat voturi deoarece *afacerea Costea* se pare că a fost considerată de alegătorii bucureșteni drept o făcătură a puterii. Direct, deoarece aceeași alegători nu acceptă să dea voturi contracandidaților d-lui Oprescu din cauza unui scandal politic. Ba chiar, cei care nu i-ar fi dat voturile acestuia pînă la izbucnirea scandalului, i le-ar oferi acum, parcă pentru a le da cu tifla politicienilor, ziaristilor și comentatorilor care afirmă că PDSR a călcat pe bec în *afacerea Costea*.

Acest tip de reacții, care pare greu de priceput, seamănă, am impresia, cu cel din 1990, cînd principalii actori ai puterii de azi, PNȚCD, PNL, erau considerați apriori de o majoritate a alegătorilor drept partide dușmanoase. Azi, PNȚCD în special e considerat un fel de cap al răutăților de tot felul prin care a trecut România din 1996 încoace. Nici PNL-ul, care a mizat pe un candidat acceptabil și de către votanții actuali opoziției și de către cei ai actualii puteri, dl Pădure, nu scapă mai ieftin.

Să fie alegătorul de azi din București asemănător celui din '90? Cu siguranță nu. El, adică cel care pusează pentru doctorul Sorin Oprescu, e neîncercător în jocurile politice și în dezvăluirile care pot veni în sprijinul puterii. Experiențele anterioare l-au convins că puterea minte și că e ajutat de mass-media, în special de posturile de televiziune. Nu contează că azi și presa și

posturile de televiziune nu mai aparțin puterii, iar unele dintre ele sînt categoric împotriva puterii.

Însă cel mai puternic argument în favoarea acestui vot care nu ține seamă nici de firul roșu, nici de afacerea Costea nu e că bucureștenii au descoperit în persoana doctorului Oprescu posibilul primar ideal. Poate că ei dau astfel un răspuns tăios sărăciei tot mai accentuate în ultimii ani și lipsei de personalitate a primarilor CDR-iști. Poate și uriașului eșec reprezentat chiar de actualul primar general, Viorel Lis, om cu biografie sentimentală demnă de o telenovelă și care a fugit din PNȚCD pentru a obține voturi personale, în calitate de făcător de bine al urbei.

Bucureștiul, care părea la alegerile locale de pînă acum afacerea din capul locului cîștigată de CDR, a devenit obiect de schimbare. Ar fi stupid să considerăm Capitala, azi, un oraș care s-a vopsit în roșu fiindcă dl Oprescu se afla în fruntea sondajelor de opinie. Probabil că înurul doi dl Oprescu va fi infrînt. Probabil, dar nu sigur.

Cînd o afacere de amploare și cu evidențele aceleia reprezentate de scandalul Costea nu scade, ci aduce voturi pentru PDSR la alegerile locale, începe să fie limpede că puterea actuală are nevoie de rezultate palpabile în nivel de trai și în stabilitate economică pentru a convinge că scandaluri gen Costea nu sînt simple manevre politice.

Poate, mai degrabă sigur, actuala coaliție plătește prețul unei politici a atacurilor reciproce și a crizelor găunoase care au rînat autoritatea fiecărui partid în parte. În urma lor PD-ul a tot scăzut în audiență, PNȚCD-ul e considerat partidul vinovat pentru tot ce se mișcă rău în România, iar PNL nu prea are cu ce ieși în față, în singurătatea pe care și-a impus-o la locale.

Doctorul Oprescu cîștigă acum voturi, fără nici un efort, dar nu e sigur că va izbucni să cîștige Bucureștiul, dacă votanții contracandidaților săi își vor da mina împotriva lui. Dar și-o vor da?

Cristian Teodorescu

calitate de susținuți ai PDSR, ceva s-a întîmplat. Dar acel ceva n-a fost suficient de puternic pentru a luxa influența în partid a d-lui Iliescu. ● Se pare că anumite informații existau și în partidele din actuala coaliție guvernamentală, dintre ele unele au lansat semnale către un PDSR fără Ion Iliescu. Semnale pe care le-au retras după sus-amintita demonstrație de fidelitate făcută de d-nii Năstase și ceilalți vicepreședinți ai PDSR. ● Dl Octavian Ștîreanu, cel de al cărui nume era public legat cotidianul *AZI* pînă nu de mult, s-a înscris în PDSR. Sub conducerea lui Ion Cristoiu, acest ziar abundă de semne și semnale amicale sau de-a dreptul pedagogice adresate partidului în care s-a înscris Octavian Ștîreanu. Am precizat acest lucru, nu fiindcă am avea bănuiele față de independența d-lui Cristoiu, ci dintr-o anumită slăbiciune pentru simetrii și ciudățenii inexplicabile, cum este această potrivire. ● Independent, cum spuneam, dl Cristoiu consideră neclintit că *afacerea Costea* e o diversiune a Cotroceniului, în ciuda faptului că magistrații francezi, după ce au obținut datele de care aveau nevoie pentru anchetarea cazului Costea, au plecat din România și că la această "diversiune" iau parte și posturi de televiziune la care dl Cristoiu e abonat ca analist. La *Antena 1*, dl Cristoiu a fost martor la un scandal în direct între d-nii Iosif Boda și Eugen Mihăilescu, amîndoi foști consilieri ai d-lui Ion Iliescu. ● Iată că și fostul premier, dl Radu Vasile, își amintește de Adrian Costea, într-o declarație pentru *CURIERUL NAȚIONAL*: "Îmi amintesc că Silviu Brucan a venit la mine, la guvern, și mi l-a pre-

zentat pe Adrian Costea ca fiind un fel de ambasador al nostru în Franța. L-am ascultat cîteva ore, timp în care Costea mi-a explicat cîte a făcut el pentru Ion Iliescu, Teodor Meleșcanu și ce vrea să facă pentru Emil Constantinescu. Impresia mea a fost că ori se laudă, ori e agent străin." Greu de înțeles că un premier al României s-a mulțumit cu impresii în loc să pună mina pe telefon pentru a afla ce hram purta personajul cu care a stat de vorbă cîteva ore. ● Recent, șeful PRM, Corneliu Vadim Tudor a făcut ca dintr-o diplomă obținută de la o cunoscută universitate americană, încercînd să facă din ea un fel de certificat de onorabilitate. Diploma - sau certificatul - a anunțat ziarul *ZIUA*, care i-a mai obținut o asemenea patalama, din aceeași sursă, se eliberează contra cost și se capătă la cerere, nu după evaluarea meritelor solicitantului. ● Într-o știre din *Curierul Național* ni se spune că SRI nu-și asumă responsabilitatea știrilor despre care se spune că ar avea ca sursă SRI. N-ar fi prima oară cînd, sub conducerea d-lui Costin Georgescu, această instituție are reacții buimace sau hilare vegheate de mușenia suspectabilă a șefului ei sau de tăcerea purtătorului de cuvînt care oscilează între *no comment* și autohtonul *n-avem nimic de spus*. Asta în timp ce fostul șef al SRI face declarații care ar trebui să capete replici: infirmări sau confirmări din partea d-lui Georgescu. Altfel, vom avea impresia că de fapt cel care conduce și azi SRI-ul este dl Virgil Măgureanu, iar dl Georgescu este omul de paie al "profesorului".

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69.
Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2000: 3 luni - 65.000 lei; 6 luni - 130.000 lei;
1 an - 260.000 lei. ISSN 1220-6318

Tipărit la
IMPRIMERIILE MEDIAPRO

24 pag - 5.000 lei
La redacție: 4.000 lei